

T.C

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SOSYAL BİLGİLER 5. SINIF DERS KİTABININ
SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Öznur GÜLER

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İsa TAK

TOKAT

Aralık, 2023

ETİK SÖZLEŞME

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgi toplama ve raporlaştırma sürecinin Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'ne, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna, genel akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak gerçekleştirildiğini; bu tez çalışmasının “intihal engelleme” programı ile tarandığını, bana ait olmayan tüm bilgi, düşünce ve bulgulara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan eder, sorumluluğun tarafıma ait olduğunu kabul ederim.

Tarih: .../.../.....

Tezi hazırlayan öğrencinin adı soyadı

Öznur Güler

İmza

JÜRİ ONAY VE KABUL

TEŞEKKÜR

Tüm lisans ve yüksek lisans sürecim boyunca benimle deneyimlerini paylaşarak bana destek olan, kendisini tanımaktan ve öğrencisi olmaktan şeref duyduğum, hem bilgi ve becerileriyle hem de değerli kişiliğiyle yoluma ışık tutan ve bu süreçte danışmanlığımı üstlenerek bana sabır gösteren kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi İsa TAK'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Beni değerli sosyal bilgiler camiasının bir parçası haline getiren kıymetli hocam Prof. Dr. Ömer Faruk SÖNMEZ'e, bana tez yazmayı öğreten değerli hocam Doç. Dr. Fatih YAZICI'ya, benimle zengin kütüphanesini paylaşarak, desteklerini hiç esirgemeyen Dr. Öğrt. Üyesi Hakan ÖRTEN'e, öğretmen olmayı öğreten değerli hocam Dr. Öğrt. Üyesi Yasemin ER TUNA'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Bu sürecin başında beni herkesten daha çok destekleyip, sürecin sonuna şahitlik edemeyen ama her daim kalbimde varlığını ve sevgisini hissettiğim biricik babam Hüseyin Yıldırım'a, bana hep güvenip arkamda olan kıymetli annem, ablam ve ağabeyime teşekkürlerimi sunuyorum.

En büyük destekçim ve değerli eşim Murat Güler'e, bütün lisans ve yüksek lisans süreci boyunca her daim yanımda ve destekçim olan kıymetli arkadaşlarım Ayşenur Sevim ve Elif Mihriban Dönmezer'e sonsuz teşekkürler.

Aldığım her nefeste hakkın, attığım her adımda emeğin, her başarımda payın var.

Sana nefes olamadım, senden bir nefes kalsın.

Adınla yaşa Hüseyin YILDIRIM

Babama...

ÖZET

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabının Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Bağlamında
İncelenmesi

Güler, Öznur

Yüksek Lisans, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğrt. Üyesi İsa Tak

Aralık 2023, xv+86 sayfa

Bu çalışmanın amacı, sürdürülebilir kalkınma amaçlarının Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'nda yer alma biçimini çeşitli boyutlarda ele almaktır. Bu bağlamda ayrıca sürdürülebilir kalkınma amaçlarının, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kazanımlar ile olan ilişkisinin incelenerek ortaya konulması hedeflenmektedir. Çalışma, Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu tarafından onaylanmış olan, 2019-2023 yılları arasında, beş yıl süreyle okutulması amaçlanan Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma nitel bir desene sahip olup, durum çalışması modelinden faydalanılmıştır. Araştırmada veri toplama amacıyla doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin incelenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nin (2015) ardından yayımlanan, "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları" olarak belirlenen 17 madde temel alınmıştır. Aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından yayımlanan 2020 ve 2025 yılları arasında yapılması beklenen kapsamlı revizyonları içeren, "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ve Göstergeleri El Kitabı (2019)" karşılaştırmalı analiz yapılmasında kaynak olarak kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sürdürülebilir kalkınma amaçlarının, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda (2018) 5. sınıf düzeyi için belirlenen kazanımlar, Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında yer alan kavramlar, içerikler, etkinlikler ve değerlendirme soruları ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Elde edilen verilere göre, "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanı ve "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar" amacı ön plana çıkmaktadır. Diğer öğrenme alanlarının da sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkili olduğu ve diğer sürdürülebilir

kalkınma amaçlarının da doğrudan veya dolaylı olarak öğrenme alanlarında kendilerine yer bulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu anlamda, Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'nın ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan 5. sınıf düzeyindeki kazanımların eksik kaldığı noktalara da yer verilmiş ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, Sürdürülebilir Kalkınma Eğitimi, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Sosyal Bilgiler Ders Kitapları

ABSTRACT

Analyzing the 5th Grade Social Studies Textbook in the Context of Sustainable
Development Goals

Güler, Öznur

Master's thesis, Social Studies Education Department

Thesis Advisor: Asist. Prof. Dr. İsa Tak

December 2023,xv+86 page

The aim of this study is to reveal the relationship between the subject and objectives of sustainable development with the 5th grade social studies textbook and to address the way it is included in the 5th grade social studies textbook in various dimensions. In this context, it is also aimed to reveal the relationship of sustainable development goals with the achievements in the Social Studies Curriculum by examining them in terms of various variables. The study was carried out within the framework of the 5th grade social studies textbook, which was approved by the Board of Education of the Ministry of National Education and is intended to be taught for five years between 2019 and 2023. The research has a qualitative design and the case study model was utilized. Document analysis method was used for data collection. Content analysis was used to analyze the data obtained as a result of the research. Within the scope of the research, 17 articles published after the Sustainable Development Summit (2015) and determined as "Sustainable Development Goals" were taken as basis. At the same time, the "Sustainable Development Goals and Indicators (2019)" handbook published by the Presidency of Strategy and Budget of the Republic of Turkey, which includes comprehensive revisions expected to be made between 2020 and 2025, was used as a source for comparative analysis. As a result of the research, it was determined that the sustainable development goals are related to the achievements determined for the 5th grade level in the Social Studies Curriculum (2018), the concepts, content, activities and evaluation questions in the 5th grade social studies textbook. According to the data obtained, the learning area of "Production, Distribution and Consumption" and

the goal of "Sustainable Cities and Communities" come to the fore. It was concluded that other learning areas are also related to sustainable development goals and other sustainable development goals are directly or indirectly related to learning areas. In this sense, the missing points of the 5th grade social studies textbook and the 5th grade level achievements in the Social Studies Curriculum were also included and suggestions were made.

Key words:Sustainable Development Goals, Sustainable Development Education, Social Sciences Education Program, Social Studies Textbooks.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ETİK SÖZLEŞME.....	i
JÜRİ KABUL VE ONAY	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İTHAF	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xi
İÇERİKLER LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR	xv
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Problem	1
Amaç	4
Önem	4
Sınırlılıklar	5
BÖLÜM II	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	6
Sürdürülebilir Kalkınma.....	6
Sürdürülebilir Kalkınmanın Tarihçesi.....	8
Stockholm Konferansı (5-16 Haziran 1972)	9
Brundtland Raporu (Ortak Geleceğimiz Raporu 1987).....	10
Rio Zirvesi (3-14 Haziran 1992)	11
Kyoto Protokolü (11 Aralık 1997)	12
Binyıl Kalkınma Planı (The Millenium Declaration).....	12
Johannesburg Zirvesi (26 Ağustos 2002)	13
Birleşmiş Milletler Kopenhag İklim Zirvesi (7-18 Aralık 2009)	14
2030 Küresel Amaçlar (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları)	15
Sürdürülebilir Kalkınma İçin Eğitim	15

Sürdürülebilir Kalkınma İçin Eğitim ve Sosyal Bilgiler Eğitimi	17
İlgili Araştırmalar.....	21
BÖLÜM III.....	26
YÖNTEM	26
Araştırma Deseni.....	26
Çalışma Grubu	26
Verilerin Toplanması	27
Verilerin Analizi.....	27
BÖLÜM IV.....	29
BULGULAR.....	29
Birinci Alt Probleme Ait Bulgular	29
İkinci Alt Probleme Ait Bulgular	33
Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular	35
Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular	45
Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular	63
Altıncı Alt Probleme Ait Bulgular	70
BÖLÜM V	74
SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	74
Sonuçlar.....	74
Öneriler	78
KAYNAKÇA.....	79
EKLER.....	86
Yazarın Özgeçmişi.....	86

TABLO LİSTESİ

	Sayfa
Tablo-1. 5.Sınıf Düzeyinde Verilen, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile doğrudan ilişkili kazanımlar.	29
Tablo-2. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Yer Alan, Sürdürülebilir Kalkınma İle İlgili Kavramların Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı	34
Tablo-3. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlgili Bulguların, Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Öğrenme Alanlarındaki Sayısal Karşılığı	70
Tablo-4. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Öğrenme Alanlarında İşlenen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının Çeşitliliği.....	72

İÇERİKLER LİSTESİ

Sayfa

İçerik-1. Doğal Kaynakların Beşeri Faaliyetlere Etkisi (MEB, 2019, s.14)	36
İçerik-2. Ülkemizin Doğal ve Tarihi Güzellikleri (MEB, 2019, s.47-48)	37
İçerik-3. Yaşadığımız Yerin Doğal ve Beşeri Özellikleri (MEB, 2019,76-78)	38
İçerik-4. Bilimsel Araştırmalarda Teknoloji Kullanımı (MEB, 2019, s.110-112)	40
İçerik-5. Bölgemizdeki Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler (MEB, 2019, s.127-129)	41
İçerik-6. Bölgemizdeki Ekonomik Faaliyetler (MEB, 2019, s.125-126).....	42
İçerik-7. Sivil Toplum Kuruluşları ve Çalışma Alanları (MEB, 2019, s.153).....	43
İçerik-8. Ülkemizdeki ve Dünyadaki Doğal ve Tarihi Miraslar (MEB, 2019, s.180-184)	44
İçerik-9. Sosyal Bilgiler Dersinin Sağladığı Faydalar (MEB, 2019, s.13)	45
İçerik-10. Çocuk Hakları ve Ödevleri (MEB, 2019, s.20).....	46
İçerik-11. Çocuk Hakları Sözleşmesi Maddeleri (MEB, 2019, s.25)	47
İçerik-12. UNICEF ve Çocuk Hakları (MEB, 2019, s.27-30)	48
İçerik-13. Haklar ve Sorumluluklar (MEB, 2019, s.23-30)	49
İçerik-14. Kültürel Miras Öğeleri ve Bu Eserlerin Korunması (MEB, 2019, s.43-60) .	50
İçerik-15. İklimin İnsan Yaşamına Etkisi (MEB, 2019, s.75)	51
İçerik-16. Doğal Çevreyi Etkileyen Beşeri Unsurlar (MEB, 2019, s.80)	51
İçerik-17. Doğal Afetlerin Nedenleri ve Etkileri (MEB, 2019, s.81-88).....	52
İçerik-18. Çevre Sorunları ve Oluşum Nedenleri (MEB, 2019, s.84-85)	53
İçerik-19. Teknolojinin Yanlış Kullanım Örneği (MEB, 2019, s.99-100)	54
İçerik-20. Mesleki Faaliyetler (MEB, 2019, s.118-121).....	54
İçerik-21. Ekonomik Faaliyetlerin Çevresel Koşullarla İlişkisi (MEB, 2019, s.122)....	55
İçerik-22. Hammaddenin İşlenmesi ve Ürünlerin Geri Dönüşümü (MEB, 2019, s.134)	56
İçerik-23. Toplumsal İhtiyaçların Karşılanması ve Tüketici Hakları (MEB, 2019, s.138-144)	57
İçerik-24. Toplumsal İhtiyaçlar ve Bu İhtiyaçlara Yönelik Hizmetler (MEB, 2019, s.151-158)	58
İçerik-25. Toplumsal İhtiyaçlar ve Bunlara Yönelik Çözüm Önerileri (MEB, 2019, s.152-158)	59
İçerik-26. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Anayasamız (MEB, 2019, s.159-161) .	60
İçerik-27. Küresel Ekonomi ve Ülkemiz (MEB, 2019, s.170-173).....	61

İçerik-28. Uluslar Arası Ulaşım ve İletişim Teknolojileri (MEB, 2019, s.176)	62
İçerik-29. Ortak Mirasın Korunması ve Tanıtımı (MEB, 2019, s.184-185).....	62
İçerik-30. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Değerlendirme Soruları (MEB, 2019, s.32-33)	63
İçerik-31. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Değerlendirme Soruları (MEB, 2019, s.62-63)	64
İçerik-32. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Değerlendirme Soruları (MEB, 2019, s.90-91)	65
İçerik-33. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Değerlendirme Soruları (MEB, 2019, s.114-115)	66
İçerik-34. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Değerlendirme Soruları (MEB, 2019, s.146-147)	66
İçerik-35. Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanı Değerlendirme Soruları (MEB, 2019, s.166-167)	67
İçerik-36. Küresel Vatandaşlık Öğrenme Alanı Değerlendirme Soruları (MEB, 2019, s.187-188)	69

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil-1. Sürdürülebilir Kalkınmanın Birleşenleri (Hart, 1999).....	7
Şekil-2. T.C Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları 2. Ulusal Gözden Geçirme Raporu “Ortak Hedefler İçin Sağlam Temeller”, (2019).	15

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BM: Birleşmiş Milletler

İEPP: Uluslararası Çevre Eğitim Programı

SKA: Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları

UNCED: Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Programı

UNCHE: Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı

UNECE: Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomi Konseyi

UNEP: Birleşmiş Milletler Çevre Programı

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

WCED: Dünya Çevre Kalkınma Komisyonu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın; problem durumu, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıklarına, aynı zamanda araştırmada kullanılan birtakım tanımlar ve kısaltmalara yer verilmiştir.

PROBLEM

İnsanın hem doğadan gelen bir yanı hem de toplumdan gelen başka bir yanı bulunmaktadır ve insan genelde bu iki kaynaktan gelen boyutları ile anlam ve kişilik kazanmaktadır (Çeçen, 2020). Doğanın insan üzerindeki etkisi yüzyıllar boyu sürmüş ve hala sürmeye devam etmektedir, insanın doğayla olan mücadelesi ise varoluşundan süregelir. Geçmişten günümüze insanlar doğal kaynakları sonu gelmezcesine tüketmekten çekinmemiş ve doğal dengeyi sarsacak şekilde kullanmaya devam etmiştir. Ta ki kaynakların sınırlı olduğunu fark edinceye dek. Yüzyıllar süren doğa tahribatı onarılamaz boyuta ulaşmış, 20. yüzyılda yaşanan nüfus artışı, düzensiz kentleşme ve sanayi gibi etkenler doğal kaynakların sorumsuzca ve sınırsızca tüketilmesine neden olmuştur (Yılmaz, Bozkurt ve Taşkın, 2005). Çevreye verilen tahribatın boyutu 1960'lı yıllarda iyiden iyiye kendini göstermeye başlamış, gözle görülen bu tahribat çevre ve ekoloji hareketinin ortaya çıkışını hızlandırmış, 1970'li yıllarda uluslararası alanda tartışılması gereken bir problem durumu haline gelmiştir (Özmehmet, 2008).

Sürdürülebilir kalkınma her ne kadar yeni bir kavrammış gibi görünse de aslında asırlardır insanların gündeminde olan bir kavramdır. Bu kadar yeni görünmesinin nedeni ise insanların hayatlarının bir parçası haline gelecek kadar detaylandırılması ve gezegenimizin en öncelikli ihtiyaçları arasında yer almaya başlamasıdır. Sürdürülebilir kalkınmanın kavram olarak tanımının “bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılayan kalkınma” şeklinde ortaya konulması Brundtland Raporu ile gerçekleşmiş ve sürdürülebilir kalkınmanın gerekçesi ilk kez ‘Ortak Geleceğimiz’ adı da verilen bu raporla şekillenmeye başlamıştır (Arat ve Türkeş, 2002). Sürdürülebilirlik kavramının, bugünü geleceğe taşıyabilmek için insanların öncelikli gündeminde yer almaya başlaması, bu alanda verilecek olan eğitimi de önemli hale

getirmiştir. Yıllarca yalnızca çevreyi koruma olarak algılanan sürdürülebilirlik kavramı geniş yelpazesıyla eğitimde kendine önemli bir yer edinmektedir. Bugünün ortağı ve yarının aktörü olan çocuklara bu anlamda sağlanacak eğitimin kalitesi ve kalıcılığı bu noktada önem arz etmektedir. “Sürdürülebilir kalkınmanın bir girişim olmaktan çıkarak, yaşantıya dökülmesinin yegâne yolu; sürdürülebilir kalkınma olgusuna inanmış ve bunu yaşam felsefesi haline getirmiş bireyler yetiştirmekten geçmektedir” (Yapıcı, 2003; 226). Sürdürülebilir kalkınma eğitimi ile bireylerin ve toplumların kalkınma hedefleri doğrultusunda bilinçli kararlar alması, çevresel farkındalığın oluşması, bireylerin olumlu tutum ve değerlerle donatılması ve becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir (Sağdıç ve Şahin, 2015).

Sosyal bilgiler dersinin çok disiplinli yapısına bakıldığında sürdürülebilir kalkınma eğitimi için oldukça elverişli olduğunu söyleyebiliriz. Sosyal bilgiler dersinin tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, siyaset, felsefe, vatandaşlık bilgisi konularını bünyesinde barındırması, sürdürülebilir kalkınma eğitimi açısından bu dersin ayrı bir öneme sahip olduğunu ortaya koyar (Kaya ve Tomal, 2011). Sosyal bilgiler dersi programlarında yer alan değer ve kazanımlara göz atıldığında sürdürülebilir bir dünya yaratmak için en iyi temellerin bu ders ile kazandırılacağı görülebilir. Sosyal bilgiler dersinin temel ders araçlarından biri olan ders kitapları da bu anlamda önem kazanmış olur. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (2018) genel amaçlarının, öğrencilerin ortaokulu tamamladığında, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle milli ve manevi değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren bireyler haline gelmiş olmasını amaçlaması, sürdürülebilir kalkınma amaçlarının kazandırılması noktasında önemli olabilir. Aynı zamanda genel amaçlardan bir diğerinin, öğrencilerin; milli ve manevi değerleri benimseyip bunları hayat tarzı haline getirmesini, aktif ve üretken vatandaşlar olarak ülkenin iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunmasını amaçlaması, sürdürülebilir kalkınma amaçlarının kazandırılması için gerekçe sayılabilir.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı içerisinde yer alan kazanım, değer ve becerilerin aktarımında temel araçlardan biri olan ders kitabının ele aldığı konular arasında sürdürülebilirliğe yapılacak vurgu bu noktada önemli hale gelmektedir. Sürdürülebilirlik kavramının ortaokul düzeyinde öğrencilere kazandırılmasıyla önce yerel, ardından ulusal ve son olarak uluslararası arenada bilinçli nesillerin

yetişmesine katkı sağlanmış olacaktır. Öğrenciler çevre, kültür, eğitim, beslenme, ekonomi gibi çeşitli alanlarda yapılan çalışmaları ve bu alanlarda geçmişten günümüze kat edilen yolu sosyal bilgiler dersi ile tanıyabilir. Henüz hayatına girmiş olan bu alanlarda, verimliliğin ve sürekliliğin ne şekilde sağlanabileceğini görmesi öğrencilerin gelecekte içerisinde yer aldığı her alanda bilinçli olmasını sağlayabilir.

Çevre eğitimi seçmeli dersinin, Türkçe, Hayat Bilgisi, Fen Bilimleri ve Sosyal Bilgiler derslerinin kapsamı içerisinde yer aldığı ancak bu derslerin disiplinler arası yaklaşımla işlenmesiyle de eksik kalacağı anlaşılmış ve bu derse özgü bir öğretim programı oluşturulmuştur (MEB, 2015). Çevre eğitimi dersi ve sosyal bilgiler dersi arasında kurulacak disiplinler arası bağ ile sürdürülebilirlik konusunda önemli adımlar atılabilir. Öğrencilerde dersler arası sağlanan bu diyalog sayesinde sürdürülebilirlik konusunda daha bilinçli hale getirilebilir.

Sonuçta sosyal bilgiler dersi vatandaşlık aktarımı amacını da taşımaktadır. Yalnızca temel vatandaşlık haklarının öğretilmesi iyi vatandaş yetişmek için yeterli olmayacaktır. Bu yüzden haklarını bildiği kadar kullanabilen, ulusal ve uluslararası anlamda ülkesi için önemli adımlar atabilen, bütün bunları yaparken, sorumlukları arasında geleceği temellendirmek kadar korumak da olduğunu bilen vatandaşlar yetiştirmek önemlidir.

Bu araştırmada “Sürdürülebilir kalkınma amaçları Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı’na hangi şekilde ve düzeyde yansımıştır?” sorusuna cevap aranmaktadır.

Yukarıda tanımlanan problem çerçevesinde cevap aranan alt problemler ise şunlardır:

Sürdürülebilir kalkınma amaçları Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı’ndaki;

1. Öğrenme alanlarında verilmesi beklenen kazanımlara nasıl yansımıştır?
2. Öğrenme alanlarındaki kavramlara nasıl yansımıştır?
3. Öğrenme alanlarındaki okuma metinlerine nasıl yansımıştır?
4. Öğrenme alanlarında yer alan etkinliklere ve içeriklere nasıl yansımıştır?
5. Öğrenme alanlarında yer alan değerlendirme sorularına nasıl yansımıştır?
6. Öğrenme alanlarının hangisinde yoğunluk kazanmaktadır, neden?

AMAÇ

Bu çalışmanın amacı sürdürülebilir kalkınma konusu ve amaçlarının Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı ile olan ilişkisini ortaya koymak ve Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'nda yer alma biçimini çeşitli boyutlarda ele almaktır. Bu bağlamda ayrıca sürdürülebilir kalkınma amaçlarının, Sosyal Bilgiler Öğretim Dersi Programı'nda yer alan kazanımlar ile olan ilişkisini çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmaktadır.

ÖNEM

Sürdürülebilir kalkınmanın, gelecek için öncelikli konular arasında yer alması, ülkemizde de bu konu ile ilgili çalışmalara önem ve öncelik verilmesi, bu konunun eğitimde kendine yer bulması gereken konulardan biri haline gelmesini sağlamıştır. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan genel ve özel amaçlar ile ilişkilendirilebilir içeriğe sahip olan sürdürülebilir kalkınma konusunun öğretmen ve öğrenciler tarafından açık ve doğru şekilde anlaşılabilmesi, bu kapsamda yapılacak olan çalışmaların iyileştirilmesi için önem arz etmektedir.

Genel çerçevede ele alındığında sürdürülebilir kalkınma konusunda atılacak her adım gezegenimizin geleceği için bir mihenk taşı niteliğindedir. Öğrenciler ve öğretmenler tarafından bu konuya verilen önem bu noktada önemli hale gelmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan ve öğrencilerin sosyal bilgiler dersi için yoğun olarak birincil kaynak olarak kullandığı ders kitapları bu noktada önem kazanmaktadır. Ders kitaplarında yer alan bilgiler arasında sürdürülebilir kalkınma konusuna yer verilmesi veya var olan konuların içerikleri ile bu konunun ilişkilendirilmesi, öğrencilerin konu hakkındaki dikkatlerini canlı tutmaya olanak sağlayacaktır.

Sürdürülebilir kalkınma konusu, çeşitli alanlarda yoğun olarak ele alındığı gibi, eğitim alanında yapılan çalışmalarda da kendine yer bulmuştur. Ayrıca ilişkili olduğu konuları doğrudan ve dolaylı yollarla ele alan sosyal bilgiler dersi ile ilgili araştırmalar da alan yazında mevcuttur. Ancak ders kitaplarının beş yılda bir yenilenmesi, ders kitabı incelemelerinin de güncellenmesi ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Öğrenme alanları arasında yakından uzağa ilkesiyle bağlantılı olarak çevresel, ekonomik ve kalkınmaya yönelik ve toplumsal konulara fazlaca yer vermesiyle Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders

Kitabı'nın sürdürülebilir kalkınma amaçları bağlamında incelenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin 6. ve 7. sınıf kademelerinde sosyal bilgiler dersini tarih eksenli bir ders olarak algılamaları ve buna bağlı olarak tarih ve coğrafya konularını diğer konulardan öncelikli tutmaları (Öztürk ve Keçe, 2015) sebebiyle 5. sınıf ders kitabı tercih edilmiştir. Dolayısıyla bu çalışma, sosyal bilgiler dersi için yapılan araştırmalardaki bu kuramsal boşluğun giderilmesine katkı sağlaması noktasında önemlidir.

SINIRLILIKLAR

Bu araştırma; 2019-2023 eğitim öğretim yılında Türkiye'de MEB tarafından ortaokul ve imam hatip ortaokulları 5. Sınıf düzeyi için yayımlanan "Sosyal Bilgiler Ders Kitabı" ile sınırlıdır.

Araştırma Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'nın BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri bağlamında incelenmesi ile sınırlıdır.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Sürdürülebilir Kalkınma

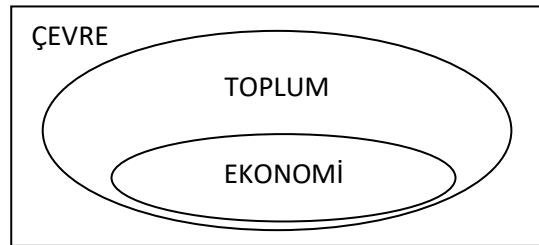
Doğal çevre, insanın var oluşundan bu yana temel barınağı olmuştur. İnsanlar, temel barınağı olan doğayla mücadele ederek, doğanın koşullarına karşı koyarak refah düzeyini arttırmak, daha uzun ömürlü ve sağlıklı yaşamak için mücadele etmiştir. Doğal çevrede var olan kaynakları kullanarak kendi varlığını sürdürmeye çalışmıştır. Kullandığı kaynakların kimilerinin yenilenemez özellik taşıması, kaynakların bazılarının bilinçsiz kullanılması sonucunda insan kendi yaşamına elverişli olan bu çevreyi kullanılamaz hale getirmeye başlamıştır (Engin, 2010). İnsanlar ve diğer canlılar için hayatı sürdürülebilir kılmaya çalışmak içgüdüsel bir motivasyon olarak görülmekte, daha iyiye ulaşma dürtüsü ise kalkınma olarak isimlendirilmektedir. Doğal kaynakların yönetiminin öğrenilmesi ve öğrenilenin uygulanması ise kalkınmayı sürdürülebilir kılan etkenlerden biri olmuştur (Akpınar, 2011). Sürdürülebilirlik aynı zamanda “var olan durumu sürdürmek, sağlamak, devam ettirmek, desteklemek, var olmak” şeklinde de tanımlanmıştır (Onions, 1964). Kalkınmanın sürdürülebilirliği insan hayatını daha iyi yerlere ulaştırma çabasıyla ortaya çıkmıştır, denilebilir.

Sürdürülebilir Kalkınmanın Kavramsal Olarak Tanımlanması

Genel olarak “çevre”, “toplum” ve “ekonomi” ilişkisi içerisinde ele alınan sürdürülebilir kalkınmanın ilk olarak kavramsal tanımlaması Brundtland Raporu ile gerçekleşmiştir. Hart (1999) sürdürülebilir kalkınmayı, ekonominin toplum içinde, toplumunda ekonomi ile birlikte çevrenin içinde yer aldığı bir düzenle tanımlamıştır. Bu tanımlamaya göre sürdürülebilirliğe ulaşmanın yolunun çevre, toplum ve ekonomi iş birliğiyle sağlanabileceği söylenebilir (Özmehmet, 2008). Diğer yandan sürdürülebilir kalkınma hakkında yapılan çalışmalar içerisinde birçok farklı tanımlamalar da yapılmıştır. Güncel olarak sürdürülebilir kalkınmanın tanımlanmasında en fazla başvurulan tanım Brundtland Raporu’nda olduğu gibi “sürdürülebilir kalkınma, bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşaklarında kendi gereksinimlerini karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılayan kalkınmadır (Brundtland Raporu, 1987) şeklindedir. Sürdürülebilir kalkınma, Kent Bilim Terimler Sözlüğü’nde (1998) “çevre değerlerinin ve doğal kaynakların akılcı yöntemlerle bugünkü ve gelecek nesillerin hak

ve faydaları göz önünde bulundurularak kullanılması” şeklinde tanımlanırken, Oxford Üniversitesi Sözlüğü’nde (2015) “Belirli bir oranı ya da seviyeyi aynen devam ettirme, doğal kaynakları tüketmekten kaçınarak doğal dengeyi korumak” olarak ifade edilmektedir. Bu tanımların yanında “doğal sistemlerin taşıma kapasitesi içerisinde kalınacak şekilde yaşam kalitesinin iyileştirilmesidir” şeklinde de ifade edilmektedir(UNCED, 1992).

Sürdürülebilir kalkınma,yalnızca çevresel değil toplumsal ve ekonomik yönleriyle de ön plana çıkmaktadır. Hatta çevrenin, toplumun ve ekonominin iş birliği anlamını taşıyan tanımlamalar da yapılmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma bu anlamda çevrenin, toplumun ve ekonominin sürdürülebilirliği olarak ifade edilebilir (Haubrich, 2007, akt: Engin, 2010). Doğanın Sürdürülebilirliği, doğal kaynakların kendini yenileme kapasitesi göz önünde bulundurularak tüketilmesi ve çevre için zararlı faaliyetlerin kontrol altına alınması şeklinde ifade edilebilir. Ekonominin sürdürülebilirliği ise hedef olarak herkes için iş imkânı ve artan nüfusun standartlarının devamlılığının sağlanması. Ekonominin sürdürülebilirliği sağlanırken doğanın sürdürülebilirliğinin de göz önünde bulundurulması şeklinde ifade edilmektedir. Toplumun sürdürülebilirliği de gelişmekte olan ülkelerde yaşayan insanların en az kendi temel ihtiyaçlarını karşılamaları ve diğer yandan gelişmiş ülkelerde yaşayan insanların doğal kaynak tüketiminin sınırlandırılmasını içeren uluslararası yönergelere uyulması yani kısacası herkes için eşit yaşam şansı anlamını taşımaktadır.Bütün bu birleşenlerin birbirini kapsamalarıyla sürdürülebilirliğin sağlanması arasında güçlü bir ilişki kurulmaktadır. Bu ilişki aşağıda Şekil-1’deki gibi özetlenmektedir.

Şekil-1: Sürdürülebilir Kalkınmanın Birleşenleri (Hart, 1999)

Şekil-1’de de görüldüğü gibi sürdürülebilir kalkınma yalnızca çevresel faktörleri değil, çevrenin içerisinde insanı ve ekonomiyi de ele almaktadır. Diğer anlamda ekonomi toplumun, toplum ve ekonomi ise çevrenin sürdürülebilirliğiyle anlam

kazanır. Alagöz (2007), sürdürülebilir kalkınma yaklaşımında dört anahtar konu olduğunu, bu konuların ise, sosyal ve ekonomik politikalar, doğal kaynakların yönetimi, çevrenin korunması ve gelecek nesillerin ihtiyaçları şeklinde sıralandığını belirtmiştir. Bu anahtar konularda yine çevre, toplum ve ekonomi üçlemesi ile ilişkili sayılabilir. Tüm bu tanımlar ele alındığında; sürdürülebilir kalkınma, bugünün ve geleceğin toplumları için, kaynakların iyi yönetimini sağlamayı amaçlayan bir yol haritasıdır diyebiliriz.

Sürdürülebilir Kalkınmanın Tarihçesi

İnsanlığın varlığını sürdürebilmesi için doğaya duyduğu ihtiyaç, geçmişten günümüze gerekliliğini yitirmeyen en önemli unsurdur. Geçmişte insanlar kullandıkları doğal kaynakların sınırlılığında ve sonraki nesillerin bu doğal kaynakların tükenme ihtimaliyle karşılaşacaklarından habersiz biçimde yaşamışlardır. Kaldı ki sanayi devriminden önce toplumlar doğal kaynakları kullanırken aşırıya kaçma eğilimi göstermemişlerdir. Haliyle sanayi devrimiyle birlikte doğal kaynakların değeri artmış, değerinin artışıyla kullanımı da aşırılaştırmıştır. 1970'li yıllara gelindiğinde doğal kaynakların sınırsız olmadığı ve kaynakların yönetiminin iyi yapılamaması halinde tükeneceğinin anlaşılması tüm dünyada yankı uyandıran bir gerçeklik olarak kendini göstermiştir (Engin, 2010). Roma Kulübü'nün 1972 yılında yayınladığı uyarı niteliğindeki raporuna göre ekonomik etkenler ve doğal çevrenin karşılıklı ilişkisi kalkınma politikalarının gereksinimlerden biri olmalıdır. Büyümenin Sınırları (The Limits to Growth) adı verilen bu raporda, kalkınma politikalarına eleştirel yaklaşım, artan nüfus, gelir ve tüketimin doğal kaynaklara etkisi sorgulanmıştır. Diğer yandan hammadde, çevre kirliliği ve endüstriyel üretim konuları hakkında karamsar bir tablo çizilmiştir (Yıkılmaz, 2003). Yine 1972 yılında BM Çevre Konferansı, “eko kalkınma” politikasıyla insan merkezilik ve gelecek nesillerin kaynaklarının korunması konularını sürdürülebilir kalkınmanın iki temel ögesi olarak öne sürmüştür (Alagöz, 2007). Diğer yandan Tezel (2019), sürdürülebilir kalkınma kavramının ortaya çıkışını 1962 yılında Rachel Louise Carson'un “Silent Spring” (Sessiz Bahar) kitabına dayandırmaktadır. Bu kitapta, ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerin iş birliği ile toplumsal refahın sağlanabileceği ve bu faktörlerin birbirinden ayrı olarak incelenemeyeceği üzerinde durulmaktadır. Roma kulübü raporu bu kitaptan sonra yayınlanmıştır, bu yüzden literatürde başlangıç olarak Silent Spring kitabı sıkça

gösterilmektedir. 1972 yılında Barbara Ward ve Rene Dubos tarafından yayınlanan “Sadece Bir Dünya” kitabında “iç limitler” ve “dış limitler” kavramları kullanılarak refah dağılımı ile doğal kaynaklar arasında bağlantı kurulmaya çalışılmıştır. “İç limitler” standart bir insanın yaşamında kullanabileceği doğal kaynak haklarını, “dış limitler” ise dünyanın, bu insanların kaynak kullanım kapasitesini karşılaması konularını içermiştir (unesdoc.com). Günümüzde bu kitapta yazdıklarıyla sürdürülebilir kalkınma kavramının yaratıcısı olarak kabul edilen Barbara Ward, Uluslararası Sürdürülebilir Kalkınma Enstitüsü (USKE) Avrupa Yönetim Kurulu Üyesi Mark Halle’ye göre temel ahlaki bir ilkeyi formüle etmiştir (Teksöz, 2014).

Bütün bu tartışmaların neticesinde sürdürülebilir kalkınma kavramının yaygın olarak kullanımı Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından yayımlanan “Ortak Geleceğimiz” raporuyla gerçekleşmiştir (Engin, 2010).

Stockholm Konferansı (5-16 Haziran 1972)

İsviçre’de 5-16 Haziran 1972 tarihlerinde UNCHE tarafından düzenlenen ve 113 ülkenin katılımıyla gerçekleşen bu konferans, bölgesel ve kültürel çevre problemlerini ele almak amacıyla toplanmıştır. Birçok çevreci kuruluşun da katkıda bulunduğu bu konferans çevre ile ilgili ilk uluslararası konferanstır ve bu anlamda mihenk taşı niteliğindedir (Güneş, 2012). Konferans sonunda “Stockholm Bildirgesi” ve “İnsan Çevresi İçin Eylem Planı” isimli belgeler kabul edilmiştir. Stockholm Bildirgesi’nde dünyanın taşıma kapasitesi göz önünde bulundurulmuş, kaynak kullanımında bugünün ve geleceğin insanları gözetilmiş, çevrenin ekonomik ve sosyal gelişmelerle bağlantısı ortaya konulmuş, son olarak kalkınma ve çevrenin birlikteliği vurgulanmıştır (Teksöz, 2014). Çevre sorunlarının ilk kez uluslararası boyutta incelendiği bu konferansta çevreyle uyumlu kalkınma stratejileri benimsenirken, temel insan ihtiyaçları göz önünde bulundurulmuş, üretim ve tüketimin yeniden yapılandırılması hedeflenmiştir (Tezel, 2019). Stockholm konferansı, çevre sorunlarının kalkınma ile ilişkilendirilmesi noktasında önemli bir dönüm noktası olmuş ve ardından yapılacak olan uluslararası işbirliklerine çoğu zaman rehber olma niteliği taşımıştır. Bu yüzden 5 Haziran günü BM tarafından “Dünya Çevre Günü” olarak kabul edilmiştir. Stockholm Konferansının önemli sonuçlarından biri de 1972 yılında BM Çevre Programı’nın (UNEP) kurulmasıdır.

Güneş (2012), 1982 yılında BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen Dünya Doğa Şartı (World Charter for Nature) raporunun, hukuki bağlayıcılığı olmasa da Stockholm Konferansı maddelerini daha açık ve anlaşılır biçimde tekrar eden önemli bir rapor olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma kavramına (sustainable development) ilk kez bu raporda yer verildiğini vurgulamıştır.

Brundtland Raporu (Ortak Geleceğimiz Raporu 1987)

Adını Çevre ve Kalkınma Komisyonu (WCED) başkanlığını üstlenen, aynı zamanda Norveç'in ilk kadın başbakanı olan Gro Harlem Brundtland'dan alan bu rapor "Brundtland Komisyonu" tarafından hazırlanmıştır. Komisyonun hazırladığı bu rapor, komisyonla aynı adı taşıyarak "Brundtland Raporu" olarak anıldığı gibi, üzerinden geçen birkaç yıl içinde "Ortak Geleceğimiz" olarak da anılmaya başlamıştır (Engin, 2010). BM Genel Kurulu tarafından 1983 yılında kurulan WCED, Brundtland Raporuyla sürdürülebilir kalkınmanın yaygın olarak kullanılan kavramsal tanımlamasını da böylece ortaya koymuştur. Bu tanımlama "Sürdürülebilir kalkınma, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme potansiyelinden ödün vermeden bugünün ihtiyaçlarını karşılayan kalkınmadır" şeklinde yapılmıştır (WCED, 1987).

Ortak Geleceğimiz raporunda, var olan çevre problemlerinin insanları ve diğer yaşam formlarını tehdit ettiği üzerinde durulmuş, bu problemlere çözüm olacak sürekli ve dengeli bir kalkınmanın gerçekleşmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır (Güneş, 2012). Raporda kalkınma için bazı adımlar belirlenmiştir, zorunlu olarak uygulanması gereken adımlar şu şekilde belirtilmiştir (Tezel, 2019);

- Büyüme kavramının geliştirilmesi ve tekrar uygulamaya konulması
- Büyüme olgusunun özelliklerinin değiştirilmesi
- Nüfus artışının sürdürülebilir seviyeye indirilmesi
- Öncelikli insani ihtiyaçların karşılanması
- Teknolojinin yeniden inşası
- Kaynaklarda çeşitlilik sağlanması, bu çeşitliliğin korunması
- Karar mekanizmalarının çevre ve ekonomiyi iş birliği içinde ele alması

Raporda beşerî faaliyetlerin diğer ekosistemler üzerindeki etkilerinden bahsedilmiş, uygulanması gereken adımlarda insani faaliyetlerin iyileştirilmesi üzerinde durulmuştur. Maddelere bakıldığında insani ihtiyaçlar için, insanlar tarafından izlenmesi gereken önemli adımlara yer verildiği görülebilir. Bu raporda ele alınan diğer önemli bir detaysa, sürdürülebilirliğin kalıplaştırılarak genel bir uygulama alanına sıkıştırılmaması olmuştur. Ülkelerin ekonomik ve ekolojik şartlarında görülen farklılığın bunu gerektirdiği düşüncesi yer almaktadır. Diğer yandan sürdürülebilir kalkınmanın bütün bu farklılıkların yanında küresel birliğin anahtarı niteliğini de taşıması gerektiği vurgulanmıştır (un.documents.net).

Rio Zirvesi (3-14 Haziran 1992)

Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı olarak da adlandırılan Rio Konferansı, BM tarafından Stockholm Konferansı üzerinden geçen yirmi yılı değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Rio De Janerio kentinde düzenlenen bu konferansa, 178 ülke katılım göstermiştir. 17 bin kişiye ev sahipliği yapan bu konferansta, sürdürülebilir kalkınmanın temelinde olan insanoğlunun, doğa ile sağlıklı ve verimli bir yaşam hakkı olduğu öncelikli kabuller arasındadır (Bozoğlan, 2005). Kalabalık bir katılımı gerçekleştirdiği için “Dünya /Yeryüzü Zirvesi” olarak adlandırılan konferansta sürdürülebilir kalkınmanın ‘ilkeler listesi’ belirlenmiştir (Engin, 2010). Günümüzde hakkında tartışmaların sürdüğü Kyoto Protokolü’nün çıkış noktası da yine bu konferanstır. İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, 1992 yılında iklimi korumaya, sera gazlarını azaltmaya yönelik genel ilkeler ve eylem planları ortaya koymuştur ancak bunların hukuki bağlayıcılığı 1997 yılında Kyoto Protokolü’nün imzalanmasıyla gerçekleşmiştir (Güneş, 2012). Bunun yanı sıra sonuçlarının günümüzde geçerliliğini sürdürdüğü “Rio Deklarasyonu, Gündem 21, Biyolojik Çeşitlilik Çerçeve Sözleşmesi, İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, Ormansızlaşma Çerçeve Sözleşmesi” bu konferansın önemli çıktılarıdır (Teksöz, 2014).

Konferansın en önemli çıktılarından biri Gündem 21 eylem planıdır. Tezel (2019), Gündem 21’in Rio Zirvesinin ana eylem planı olduğunu belirtmiş, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşma açısından önemli olduğunu altını çizmiştir. 21. yüzyıldaki tüm insanların ortak hedeflerinin belirlendiği çevre ve kalkınma stratejileri bu planla tüm alt başlıklarıyla incelenmiştir (yeşilkutu.com). Açlıktan salgın hastalıklara, eğitimsizlikten ekosistemdeki bozulmaya kadar, 21. yüzyıl gündemini tehdit eden temel

insani gerekliliklere dikkat çekilmiştir. Gündem 21 ele aldığı tüm konuları dört ana başlık altında toplamıştır bu başlıklar şu şekilde sıralanmaktadır (un.documents.net):

- 1- Sosyal ve ekonomik boyutlar
- 2- Kalkınma için kaynakların korunması ve yönetimi
- 3- Ana grupların rollerinin güçlendirilmesi
- 4- Uygulama araçları

Bu ana başlıklarla birlikte ele alınan alt başlıkların detaylandırılması, Gündem 21'in sürdürülebilir kalkınmada önemli bir yol haritası olmasını sağlamıştır.

Kyoto Protokolü (11 Aralık 1997)

Japonya'nın Kyoto kentinde düzenlenen bu konferansta öncelikli amaç temiz bir gelecek için sera gazı salınımını azaltmaktır (Aktaş, 2019). 16 Şubat 2005 tarihinde Rusya'nın katılımıyla birlikte yürürlüğe giren bu protokole, 2006 yılı itibariyle 169 ülkenin katılımı gerçekleşmiştir. Ana amaç, altı sera gazının azaltılarak, 2008-2012 yılları arası beş yıllık emisyon değerini azaltmaktır (Özmen, 2009). Protokol imzalanan en kapsamlı çevre iş birliği anlaşması olarak görülmektedir (Yağmur, 2022).

Binyıl Kalkınma Planı (The Millennium Declaration)

2000 yılının eylül ayında BM Genel Kurulu tarafından davet edilen 189 ülke liderinin yoksulluğu azaltmak ve insani kalkınmayı gerçekleştirmek amacıyla ortaya koydukları plana Binyıl Kalkınma Planı adı verilmektedir. Binyıl bildirgesi, 20. Yüzyılda kurulacak uluslararası bir ilişkide yer alabilecek zorunlu temel değerlere yer vermektedir (Akyıldız, 2011). Binyıl kalkınma hedeflerinde yer alan temel değerler şu şekilde özetlenmektedir (UN, 2000):

- 1- Özgürlük
- 2- Eşitlik
- 3- Dayanışma
- 4- Hoşgörü
- 5- Doğaya Saygı
- 6- Ortak Sorumluluk

Özgürlük ilkesinde, kadınlar ve erkekler için onurlu bir hayat sürmek ve çocuk yetiştirme hakkına sahip olmak üzerinde durulmuş, aynı zamanda bireysel iradeye

dayalı demokratik ve katılımcı yönetim vurgusu yapılmıştır. Eşitlik ilkesinde, kişi ya da ülkelerin kalkınmadan mahrum bırakılmayacağına, hak ve fırsat eşitliğinin güvence altına alınması gerektiğine değinilmiştir. Dayanışma ilkesinde, daha çok küresel sorunlar ele alınmış, eşitlik ve sosyal adalet vurgusuna yer verilmiştir. Hoşgörü ilkesinde, inanç, kültür, dil ve diğer farklılıklara saygı temel alınmış, kültürler arası barış diyalogu vurgusu yapılmıştır. Doğaya saygı ilkesinde, günümüzdeki tüm canlılar ve gelecekteki tüm canlıların hakları göz önünde bulundurularak doğal kaynakların yapılandırılmasının gerekliliğinden bahsedilmiştir. Son olarak ortak sorumluluk ilkesinde, uluslararası barış ve güvenlik konularına değinilmiş, ekonomik ve sosyal kalkınmanın BM merkezli bir temsilin güvenliğiyle sağlanabileceği üzerinde durulmuştur.

Binyıl kalkınma protokolünde, 2015 yılına kadar ulaşılması gereken sekiz amaç ortaya konulmuştur. Bu amaçlar Binyıl Kalkınma Hedefleri olarak şu şekilde sıralanmaktadır (UN,2000):

- 1- Aşırı yoksulluk ve açlığı ortadan kaldırmak
- 2- Tüm insanlığa evrensel ilköğretim olanağı sağlamak
- 3- Kadın ve erkek eşitliğini sağlamak ve kadınların durumunu iyileştirmek
- 4- Çocuk ölümlerinin azaltılmasını sağlamak
- 5- Anne sağlığını iyileştirmek
- 6- HIV/AIDS ve sıtma gibi hastalıklarla mücadele etmek
- 7- Sürdürülebilir çevrenin oluşturulması
- 8- Kalkınma için küresel birliğin sağlanması

Sekiz hedef ve 18 alt hedeften oluşan Binyıl Kalkınma Hedefleri, günümüzde Küresel Hedefler olarak da anılan Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin ana taslağını oluşturmaktadır (Eşkinat, 2016).

Johannesburg Zirvesi (26 Ağustos 2002)

Rio +10 ya da BM Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi olarak adlandırılan bu zirve, Güney Afrika'nın Johannesburg kentinde gerçekleştirilmiştir. Rio konferansının ardından geçen on yılın değerlendirilmesi amaçlanmış, bu zirveye toplumun hem hazırlık aşamasında hem de toplantı boyunca aktif katılımı sağlanmıştır (Çamur ve Vaizoğlu, 2007). Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında karşılaşılan

engeller ele alınmış, sürdürülebilir kalkınmanın temel öğeleri olarak tanımlanan “yoksulluğun giderilmesi, sağlık ve sanitasyon, tarım, eğitim ve çevrenin korunması” konularında çalışmalara ağırlık verilecek takvimler hazırlanmıştır (Engin, 2010). Bu zirvede Binyıl Kalkınma Hedefleri ışığında sürdürülebilir kalkınma amaçlarının ortaya konulması ve eyleme geçilmesi konularında anlaşma sağlanmıştır (Güçlü, 2007). Johannesburg zirvesinin sonunda ortaya konulmuş uygulama planında yer alan temel kararlar şu şekildedir (Engin, 2010):

- 2010 yılına kadar biyolojik çeşitlilik tehditleri azaltılacaktır.
- 2020 yılına kadar kimyasal atıkları ve doğaya zararlı diğer atıkların olumsuzlukları azaltılacaktır.
- 2015 yılına kadar bataklık bölgelerinde, zarara uğramış yerler öncelikli tutularak iyileştirme sağlanacak. Bunun yanı sıra 2012 yılına kadar konuyla ilgili olarak iletişim ağı kurulacaktır.
- Dünya Ticaret Örgütü tarafından ortaya konulmuş ticaret kuralları, uluslararası çevre anlaşmalarının yerine geçmeyecektir.
- Kyoto Protokolünü onaylayan ülkeler, henüz onaylamamış ülkelere çağrıda bulunmalıdır.
- Doğal kaynakların ve ormanların kaybı en kısa zamanda durdurulmalıdır.
- 2015 yılına kadar sağlık ve saniteyona erişimi olamayan insanların problemleri çözülmelidir.
- Kamu tarafından sağlanan ve ekolojik olarak zararlı olan teşvikler kaldırılmalıdır.

Aldığı kararlar ve ortaya koyduğu hedefler neticesinde çokça eleştiriye maruz kalan Johannesburg Zirvesi, Rio Hedeflerinin geliştirilmesini vadetmiş olsa da gerçekleştirilemeyeceğini göstermiştir (Özkaya, 2007). Sürdürülebilir kalkınma konferansında kabul edilen iki uluslararası belge “Eylem Planı” ve “Johannesburg Bildirgesi” olmuştur. Hükümetler, özel sektörler ve sivil toplum örgütleri tarafından imzalanan ortak girişim metinleri de çıktılar arasındadır (Kaypak, 2011).

Birleşmiş Milletler Kopenhag İklim Zirvesi (7-18 Aralık 2009)

192 ülkeden katılım gösteren temsilcilerin oluşturduğu bu zirve Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da gerçekleştirilmiştir. Bu zirvede sera gazı emisyonlarının azaltılması, iklim değişikliğinden etkilenen ülkelere ‘iklim yardımı’ adıyla yardımlar

yapılması yapılması, finansmanların, teknolojik imkanların ve kaynakların artırılması, ormanların korunması gibi konularda yasal bir çerçeve hazırlanarak, yönetim ve yönetim şeması oluşturulması amaçlanmıştır ancak 26 ülkenin katıldığı hukuki bağlayıcılığı olmayan bir metin üzerine anlaşılabilmiştir (un.document.net).

Bütün bu uluslararası konferansların temelinde yer alan sürdürülebilir kalkınma, yalnızca gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkeler için değil, tüm dünya ülkeleri için önerilen ve uygulanması gereken bir modeldir (Başgelen Akkaş, 2019). Ancak BM tarafından sürdürülebilir kalkınma ilgili gerçekleştirilen uluslararası bütün bu çalışmalar sonucunda, özellikle gelişmiş ülkelerin az gelişmiş ülkelere destek sağlama noktasında isteksiz olması ve uluslararası adaletsizliğin giderilmesinde üzerlerine düşen görevleri yerine getirmemeleri nedeniyle küresel düzeyde başarı sağlanamadığı anlaşılmıştır (Ergün ve Çobanoğlu, 2012).

2030 Küresel Amaçlar (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları)

2015 yılında BM tarafından, 193 üye ülkenin katılımıyla Sürdürülebilir Kalkınma Programı gerçekleştirilmiştir. Binyıl Kalkınma Hedeflerinin üzerine inşa edilen 17 temel amaç ve bu amaçlara bağlı 169 alt hedef kabul edilmiştir (UNDP).

Şekil-2: T.C Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları 2.

Ulusal Gözden Geçirme Raporu “Ortak Hedefler İçin Sağlam Temeller”, (2019).

Şekil-2’de yer alan amaçlar 2030 yılına kadar gerçekleştirilmesi hedeflenen temel amaçları oluşturmaktadır. Bu amaçlar yoksulluğun sona erdirilmesi, gezegenimizin korunması ve 2030 yılına kadar tüm insanlığın barış ve huzurunu tesis etmek için BM tarafından kabul edilen evrensel eylem çağrısıdır (undp.org).

Sürdürülebilir Kalkınma İçin Eğitim

Sürdürülebilir kalkınma kavramı gibi, sürdürülebilir kalkınma için eğitim anlayışı da hayatımızda henüz yeni yeni yerini almaya başlayan olgulardan biri olarak

karşımıza çıkmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma için eğitim, geleceğe hazırlık noktasında bilinçlendirici bir eğitim vizyonu ortaya koyan dinamik bir kavramdır. Bu kavramla birlikte eğitimde ekonomi, ekoloji ve toplumun uzun vadede geleceği göz önünde bulundurulmaya başlanmış ve karar alma sürecinin bir parçası olabilmesi adına öğrencilere bilinç kazandırılması amaçlanmıştır (Keleş, 2007). Engin (2010), sürdürülebilir kalkınma için eğitimle, bireylerin, grupların, toplumların ve ülkelerin sürdürülebilir kalkınmaya olan bakış açısının iyi yönde etkileneceğini, bu sayede gezegenimizin daha güvenli ve sağlıklı hale geleceğini belirtmektedir. Akpınar (2011), sürdürülebilir kalkınma için eğitimi, sürdürülebilirlik ve kalkınmanın eğitim sistemiyle buluşturulması, sürdürülebilir kalkınma ve eğitimin eş zamanlı hareket etmesi olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda her yaş grubuna hitap ettiğini, böylece bilinç düzeyini arttıracak bir hayat boyu eğitim imkânı olduğunu altını çizmektedir.

2000 yılında gerçekleşen Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesinde, UNESCO sürdürülebilir kalkınma için eğitimin yürütücüsü seçilmiş ve konu hakkında yapılacak çalışmalar için program hazırlamış, sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için eğitimde düzenlemeler yapılması, toplumların bilinç düzeyinin yükseltilmesi ve yetiştirmenin iyileştirilmesi stratejilerini ele almıştır (Dal, 2020). UNECE (2005) tarafından yayınlanan “Strategy for educating for sustainable development” raporuna göre etkili bir sürdürülebilir kalkınma eğitiminin sağlayabileceği faydalar şu şekildedir:

- Anlamlı öğrenme deneyimlerinin sağlanması,
- Eğitim kurumlarının diğer kurumlar ile iş birliğinin sağlanması ve ortaklıklarının artırılması,
- Teknolojik gelişmelere ve değişen iş koşullarına uyumun kolaylaştırılması,
- Öğrenme etkinliklerinde çeşitliliğin artırılması,
- Öğrencilerin pratik deneyimler kazanmasına yardımcı olunması.

Rapora göre bu faydaların yanı sıra öğrenciler bu eğitimle, yalnızca çevresel sonuçlara odaklanmaz, çevresel problemlerin yanında ekonomik ve sosyal sonuçlara da dikkat çeker. Sürdürülebilir kalkınma için eğitim, öğrenciye göre düzenlenmiş katılımcı, süreç ve çözüm odaklı çeşitli eğitim metotlarının kullanılmasını destekler (UNECE, 2005). Bu metotlar tartışmayı, kavramsal ve algısal haritalandırmayı, felsefi sorgulamayı, değerlerin açıklanmasını, model almayı, rol oynamayı, eğitsel oyunları,

bilgi iletişim teknolojilerini, araştırmayı, vaka çalışmalarını, gezileri, sınıf dışı diğer öğrenmeleri, iş yeri deneyimini ve problem çözme kapsar.

Kısaca UNECE'nin raporundan yola çıkılarak, sürdürülebilir kalkınma eğitiminin, bireylerin sistematik ve yenilikçi düşünme yetilerini geliştiren, sürdürülebilirlik olgusunu benimsemelerini sağlayan, ihtiyaçları için gerekli donanımları sunan kesintisiz bir eğitim olduğu sonucuna ulaşılabilir. Sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşebilmesi için eğitim bir merkez görevi görmektedir, sürdürülebilir kalkınma için eğitim de sürdürülebilir kalkınmanın birleşenlerinden olan çevrenin, ekonominin ve toplumun temelindeki bilgilere dayanmaktadır. Bu sayede, sürdürülebilir yaşam için çabalanması, demokratikleşmeye katkı sağlanması, sürdürülebilirlikle ilgili bilgi, beceri ve değerlerin kazanılmasını sağlar (Engin, 2010). Sürdürülebilir kalkınma için eğitim bilgiye dayalı karar alma mekanizmasıdır. Toplumun inisiyatifi bu noktada oldukça önemlidir. SKE sayesinde demokrasi anlayışı gelişir, gelecek kuşaklar ve günümüz kuşağı arasında kaynaklar anlamında eşitlik anlayışı ortaya çıkar ve böylece dünya daha uzun süre yaşanılabilir bir yer olur (Seyitoğlu, Ateş, Kan, Polat, Sizer ve Ateş, 2023). Çevre, toplum ve ekonomi bileşiminin işlerliğini öne süren sürdürülebilir kalkınma için eğitim öncelik haline gelmelidir. Bilinçli karar veren, bilinçli eylemde bulunan, farklı fikirlere saygı duyabilen, iyi işleyen, sosyal, çevresel ve ekonomik zorluklara göğüs gerebilen bir toplum için sürdürülebilir kalkınma için eğitim gereklidir (Demir ve Atasoy, 2021).

Sürdürülebilir Kalkınma İçin Eğitim ve Sosyal Bilgiler Eğitimi

“Sosyal bilimlerin geniş çalışma alanından içerik edinen ve bunları disiplinler arası bir yaklaşımla sunan sosyal bilgiler dersi, dinamik yapısıyla, dönüşüm yaşayan dünyanın ihtiyaçlarına cevap verecek en önemli derslerden biridir” (Türk ve Atasoy, 2021:155). Sosyal bilgiler dersinin tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, siyaset, felsefe, vatandaşlık bilgisi konularını bünyesinde barındırması, sürdürülebilir kalkınma açısından bu dersin ayrı bir öneme sahip olduğunu ortaya koyar (Kaya ve Tomal, 2011). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı genel amaçlarının, “Öğrencilerin ortaokulu tamamladığında, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle milli ve manevi değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren bireyler haline gelmiş olması” (MEB, 2018:3) amacını gütmesi, sürdürülebilir kalkınma amaçlarının kazandırılması noktasında önemli olabilir. Aynı zamanda genel amaçlardan bir diğerinin, “Öğrencilerin; milli ve manevi değerleri

benimseyip bunları hayat tarzı haline getirmesini, aktif ve üretken vatandaşlar olarak ülkenin iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunması” (MEB, 2018:3) ifadeleri, sürdürülebilir kalkınma amaçlarının kazandırılması için gerekçe sayılabilir.

Sosyal bilgiler dersi yapı itibariyle öğrencilere yerel, ulusal ve küresel boyuttaki sorunlar konusunda bilinçli ve duyarlı olarak farkındalık kazandırmayı amaçlamaktadır. Sürdürülebilir kalkınma küresel boyutta anlam kazanmış bir harekettir ve sürdürülebilir kalkınma için eğitim bu yüzden önemli bir konu olarak ön plana çıkmaktadır. Türkiye’de de sürdürülebilir kalkınma amaçlarını içeriğinde barındıran önemli derslerden biri sosyal bilgiler dersidir (Yalçın, 2022). Aynı zamanda sosyal bilgiler dersinin çok boyutlu yapısı göz önünde bulundurulduğunda, öğrencilere toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmayı, kültürel mirası korunmayı, hak ve sorunluklarının farkında olmasını, sosyal, çevresel ve ekonomik boyutta bilinç kazandırmayı amaçladığı görülmektedir. Bunların yanı sıra teknolojinin doğru ve etkin kullanımına, üretim ve tüketim alışkanlıklarının iyileştirilmesine kadar pek çok konuda bilgi, beceri ve davranış kazandırmayı hedeflemektedir. Bu yüzden sürdürülebilir kalkınmanın yalnızca çevresel ve ekonomik değil, sosyal boyutunun da kazandırılmasında sosyal bilgiler dersi önemli hale gelmektedir (Azrak, 2022).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda (2018) yer alan ve Türkiye Yeterlilikler Çerçevesince belirlenen yetkinlikler de sürdürülebilir kalkınma için eğitimde kullanılabilir. Bu yetkinliklerden; “Bilim ve teknolojide yetkinlik”, insan etkinliklerinden kaynaklanan değişimleri ve her bireyin vatandaş olarak sorumluluklarını kavrama gücünü kapsamıyla ve “İnsiyatif alma ve girişimcilik”, toplumsal ve ticari etkinliklere girişen veya katkıda bulunan kişilerin ihtiyaç duydukları daha özgün bilgi ve beceriler için temel teşkil etmesiyle ön plana çıkabilir.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın Özel Amaçları incelendiğinde karşımıza çıkan çevre ile ilgili maddeler iki tanedir. Bu maddelerden ilki öğrencilerin yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanımalarını, insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklayabilmelerini amaçlarken bir diğeri, doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkında olmaları, çevre duyarlılığına sahip, doğal kaynakları korumaya istekli ve sürdürülebilir çevre anlayışına sahip olmalarını amaçlamaktadır(MEB, 2018).

Diğer yandan ekonomi ve kalkınma kavramlarını içerisinde bulunduran maddeler de iki tanedir. Bu maddelerden ilki Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, milli ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli bireyler yetiştirmeyi amaçlarken, bir diğeri öğrencilerin ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde milli ekonominin yerini kavramalarını amaçlamaktadır. Bütün bunların yanı sıra özel amaçlar içerisinde haklar, sorumluklar, hukukun bağlayıcılığı, kültürel mirasın korunması, bilim ve teknolojinin doğru ve bilinçli kullanımı, toplumsal ilişkilerin düzenlenmesi ve katılım gibi içerikler de yer almıştır.

Yalçın'a (2022) göre, öğretim programının özel amaçları sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla yapısal olarak daha az örtüşürken, kazanım, beceri ve değerler sürdürülebilir kalkınma amaçlarının içeriklerine daha uygundur. Aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma hedefleri, sürdürülebilir kalkınma için eğitimi de kapsayan bir yapıya sahip olduğu gibi Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın içeriği ile ilişkili konuları da içermektedir. Ayrıca Sürdürülebilir kalkınma eğitime yönelik beceri, değer ve kavramların programda kullanılmasının öğretim programının daha zengin hale getireceğini belirtmektedir.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı içerisinde yer alan kazanım, beceri ve doğrudan kazandırılması hedeflenen değerler arasında sürdürülebilirlik kavramı olarak yer almamaktadır. Ancak sürdürülebilirlik kavramı, verilen kazanım, beceri ve değerler yoluyla kolaylıkla aktarılabilir. Öğretim programında, Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi ile uyumlu olarak ders kapsamında kazandırılması amaçlanan becerilerden; çevre okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı, iş birliği, özdenetim, sosyal katılım, yenilikçi düşünme (MEB, 2018) gibi beceriler doğrudan sürdürülebilir kalkınma ile ilişkilendirilebilir. Sıraladığımız bu becerileri kazandırırken sürdürülebilir kalkınma amaçlarının 17 maddesinin tümü ile ilişki kurulabilir ancak bu becerilerin doğrudan ilişki içerisinde olduğu amaçlar;

- Çevre Okuryazarlığı becerisi içerisinde; temiz su ve sanitasyon, erişilebilir ve temiz enerji, sorumlu üretim ve tüketim, iklim eylemi, sudaki yaşam, karasal yaşam,
- Hukuk Okuryazarlığı becerisi içerisinde; barış, adalet ve güçlü kurumlar,
- İş birliği becerisi içerisinde; amaçlar için ortaklıklar

- Öz Denetim becerisi içerisinde; sağlık ve kaliteli yaşam, sorumlu üretim ve tüketim,
- Sosyal Katılım becerisi içerisinde; toplumsal cinsiyet eşitliği, eşitsizliklerin azaltılması, sürdürülebilir şehirler ve topluluklar,

şeklinde sıralanabilir. Becerilerden “Çevre Okuryazarlığı” doğrudan, “Değişim ve Sürekliliği Algılama”, “Empati” ve “Mekanı Algılama” ise dolaylı olarak sürdürülebilirlikle ilişkilidir (Turan ve Koç 2021; Demirezen ve Kaya, 2022).

Öğretim programında yer alan kök değerlere bakıldığında ise 18 adet kök değer bulunduğu görülmektedir. Bu kök değerden “Duyarlılık”, “Sorumluluk”, “Tasarruf” ve “Vatanseverlik” çevre ve sürdürülebilir kalkınma konuları ile yakından ilişkilidir (Turan ve Koç, 2021).

Diğer yandan sosyal bilgiler dersi için yapılandırılmış 7 öğrenme alanı bulunur, bu öğrenme alanları; Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Bilim, Teknoloji ve Toplum, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Etkin Vatandaşlık, Küresel Bağlantılar şeklinde sıralanabilir (MEB, 2018). Aktaş’ın (2019), araştırmasına göre çevre ile ilgili kazanımlar 5. sınıf düzeyinde genel olarak İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında yoğunlaşmıştır.

Yalçın (2022) yaptığı çalışmada sürdürülebilir kalkınma amaçlarını, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda (2018) yer alan özel amaçlar, değerler, beceriler ve kazanımlar boyutunda içerik ve yapısal olarak incelenmesini ele almıştır. Bu çalışma sonucunda öğrenme alanlarında yer alan kazanım, beceri ve değerlerin yapısal olarak sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla uygunluğunun sıralamasını; Üretim, Dağıtım ve Tüketim (1), İnsanlar, Yerler ve Çevreler (2), Etkin Vatandaşlık (3), Bilim, Teknoloji ve Toplum (4), Birey ve Toplum (5), Küresel Bağlantılar (6), Kültür ve Miras (7) şeklinde belirlemiştir.

Bu kapsamda sosyal bilgiler dersine kaynaklık eden ders kitaplarının da öğretim programında yer alan amaçlara, ölçme ve değerlendirme yaklaşımına, becerilere, değerlere ve kazanımlara uyumlu olmalıdır. Dinç ve Acun (2017), öğretmenlerin ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma öğretiminde ders kitaplarının yetersiz geldiğini belirttiklerinden bahsetmektedir. Ancak öğretim programının yenilenmesinin ardından ders kitaplarında da çeşitli değişiklikler söz konusu olmuştur. Ders kitaplarının

güncellenmesiyle birlikte yapılacak yeniliklerin yeniden ele alınması gerekmektedir. Sosyal bilimlerin, pedagojik bir içeriğe dönüştürülmesi ve disiplinler arası bir yaklaşımla sunulması sosyal bilgiler dersini oluşturmaktadır. Sosyal bilgiler dersi bu anlamda dinamik bir derstir ve dönüşüm yaşayan dünyanın ihtiyaçlarına çözüm sağlamada önemli bir araç haline gelmektedir (Türk ve Atasoy, 2021). Bu anlamda ders kitaplarının güncel dünya ihtiyaçlarını göz önüne alan sürdürülebilir kalkınma ile ilgili konuları içermesi önemli hale gelmektedir. Kısacası sosyal bilgiler dersi yapı itibariyle öğrencilere yerel, ulusal ve küresel boyuttaki sorunlara karşı bilinçli olmayı ve farkındalık kazandırmayı amaçlamaktadır. Sürdürülebilir kalkınma küresel boyutta anlam kazanmış bir harekettir ve sürdürülebilir kalkınma için eğitim bu yüzden önemli hale gelmektedir. Türkiye’de sürdürülebilir kalkınma amaçlarını içeriğinde barındıran önemli derslerden biri de sosyal bilgiler dersi (Çobanoğlu ve Türer 2015; Yalçın, 2022).

İlgili Araştırmalar

Sürdürülebilir kalkınma için eğitim ve sosyal bilgiler eğitimi hakkında alan yazında çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve içeriğinin sürdürülebilir kalkınma ile ilişkisi hakkındadır.

Kaya ve Tomal (2011), eski Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nı (2005) incelediklerinde, sürdürülebilir kalkınma eğitimine yönelik kazanımların “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında yoğunlaştığını belirtmektedirler. İşler (2023) ise yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda (2018), sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili kazanımların “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında ağırlık kazandığını belirtmektedir. Yalçın (2022), sürdürülebilir kalkınma kapsamında öğretim programını yapısal olarak incelemiş, günümüz dünya problemleri göz önüne alındığında, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın iyileştirilmesi ve geliştirilmesi için katkı sağlayabileceğine, öğretim programının iyileştirilmesiyle çevre, ekonomi, kültür, politik ve toplumsal konuların öğrenim sürecinin desteklenebileceğine değinmiştir. Kardaş İşler (2023), Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (2018) üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında, sosyal bilgiler dersinin 18 özel amacının; ikisinin çevresel, üçünün sosyal ve yalnızca birinin ekonomik olmak üzere toplamda altısının sürdürülebilirlik kavramı ile ilişkili olduğundan bahsetmektedir. Özel amaçların yalnızca çevresel sürdürülebilirliğe değil

bunun yanı sıra sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğe de vurgu yaptığı bulgusuna ulaşmıştır. Kazanımları Bloom Taksonomisi kapsamında incelediğinde ise, kazanımların genellikle anlama ve uygulama basamaklarıyla sınırlı kaldığını gözlemlemiş, bu basamaklar yerine çözümlenme, değerlendirme ve yaratma gibi üst basamaklarda yapılacak uygulamaların daha faydalı olabileceğini belirtmiştir. Öğretim programında yer verilen öğrenme alanlarının tümünde sürdürülebilir kalkınmaya daha geniş yer verilmesiyle öğretmenler ve öğrenciler sürdürülebilir kalkınma noktasında önemli değişim ve dönüşüm aracı olabilecektir önermesinde bulunmaktadır.

Aktaş (2019) yaptığı çalışmada, 5. Sınıf düzeyinde yer alan kazanım sayısının 33, çevre eğitimi ile ilgili kazanımların sayısının ise 6 tane olduğunu belirtmiştir. Çevre eğitimine yönelik yapılan bu çalışmada, çevre ile ilgili kazanımların 5. Sınıf düzeyinde en fazla “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanına ait olduğunu belirlemiştir. Aynı araştırma içerisinde 5. Sınıf için iklim değişikliği ve sürdürülebilir çevre eğitimi yönelik kazanımları ve bu kazanımların ilişkili olduğu öğrenme alanlarını tablo üzerinde göstermektedir. Bu tablodan, sürdürülebilir çevre eğitimi açısından doğal varlıkların tanınması, doğal çevre özelliklerinin nüfus ve yerleşim üzerindeki etkisinin incelenmesi, doğal afetlerin ve çevre felaketlerinin nedenlerinin sorgulanması ve bunların toplum hayatına etkilerinin açıklanmasının mümkün olabileceğini vurgulamaktadır.

Dinç ve Acun (2017), yaptıkları çalışmada görüşme gerçekleştirilen 13 öğretmenin dersin işlenmesinde, ders kitaplarını kullanmaya özen gösterdiklerini, ders esnasında okuma yaptırarak veya ders öncesi okuma ödevi vererek kitabı kullandıklarından söz etmektedirler. Görüşme gerçekleştiren öğretmenler, ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma konularının öğretilmesinin birey ve toplum açısından önemli olduğunu ve sosyal bilgiler dersi programlarında bu konunun yer almasının gerekli olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Sürdürülebilir kalkınma konularının öğretiminde ise genellikle ders kitapları ve film gibi materyallerden faydalandıklarını aktarmaktadırlar. Öğretmenlerin bahsettiği sorunlar arasında da ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma ilgili konulara ders kitabında yeterince yer verilmemesi yer almaktadır.

Azrak (2022), sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve ortaokul öğrencilerinin sürdürülebilir kalkınmaya yönelik yaklaşımlarını incelediği çalışmasında, öncelikle öğretim programının sürdürülebilir kalkınma için eğitim noktasında önemli bir yer

edindiğinden bahsetmektedir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın (2018) ise sürdürülebilir kalkınma anlayışı kazandırmada en etkili öğretim programlarından biri olduğu üzerinde durmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, sosyal bilgiler dersinin sürdürülebilir kalkınma konusunda öğrencilerin farkındalıklarını arttırdığını, konuyla ilgili bilgi ve beceri kazandırabildiğini, ekonomi bilinci ve farklı bakış açısı edinmelerinde etkin rol oynadığını belirttiklerini aktarmaktadır. Bunun yanında öğretmenlerin sürdürülebilir kalkınma konusunu öğretirken yoğun olarak ders kitabından faydalandıklarını, ders kitabına ek olarak farklı görsel ve işitsel materyalleri de kullandıklarını, ancak öğretmenlerin sürdürülebilir kalkınma konusunu aktarmada ders kitabının yeterli olup olmadığı noktasında kararsız olduklarını belirtmektedir.

Demir ve Atasoy (2021) ortaokul öğrencilerinin sürdürülebilir kalkınmaya yönelik algılarını inceledikleri çalışmalarında, ortaokulda sürdürülebilir kalkınmayla ilgili olarak daha çok çevresel boyutun ele alındığından, sosyal ve ekonomik boyutunun ise yeterince üzerinde durulmadığından bahsetmektedir. Aynı zamanda diğer derslerle karşılaştırıldığında sosyal bilgiler ve fen bilimleri derslerinde sürdürülebilir kalkınmaya yönelik anahtar kavramların daha çok kullandığını üzerinde durmaktadırlar. Diğer yandan öğrencilerin çevresel, ekonomik ve sosyal konuları okuldan çok internet ve televizyon kaynaklarıyla öğrendiklerini, okulun bu konuda eksik kaldığını ortaya koymaktadırlar. Öğrencilerin sürdürülebilir kalkınma konusunda yeterli düzeye ulaşabilmeleri için öncelikle eğitimcilerin bu konu hakkında yeterli bilgi, beceri ve tutuma ulaşabilmeleri gerektiği önerisinde bulunmaktadırlar.

Demirezen ve Kaya (2022), sosyal bilgiler ve fen bilimleri derslerinin öğretim programlarını ve ders kitaplarını çevre konuları bağlamında inceledikleri araştırmalarında, çevre konularının, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında “canlı ve cansız varlıklar, afetler, doğal kaynaklar, küresel iklim değişikliği ve sürdürülebilir kalkınma” konularının üzerinde yoğunlaştığı sonucuna ulaşmaktadırlar. Programda önemle üzerinde durulan bir diğer konu ise kaynakların ülke ekonomisi bakımından önemidir. Aynı zamanda Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'nda “doğa, canlı ve cansız varlıklar (tarihi ve doğal güzellikler, dağ, ova, plato vb.), kirlilik (hava, su, toprak ve gürültü kirliliği), afetler(sel, heyelan, orman yangını, çığ, erozyon, deprem), doğal denge(orman alanlarının azalması, doğal afetlerin etkileri) ve geri dönüşüm” konuları üzerinde durulduğunu belirtmektedirler.

Taş ve Özkartal (2016) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nı (2005) ve ders kitabını sürdürülebilirlik kavramı açısından incelemiş ve programda doğrudan sürdürülebilirlik kavramına rastlamadıklarını belirtmişlerdir. Aynı zamanda 5. Sınıf ders kitabında yer alan kavramları taradıklarında, 121 farklı kavrama ulaşmışlar ancak bu kavramlar arasında sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma ve gelişme kavramlarının bulunmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Ders kitabında yer alan içeriklerde ise sürdürülebilirlik ile ilişkili olarak; doğal çevrenin korunması, çöpler, atıklar, geri dönüşüm, israf, tasarruf, sivil toplum kuruluşları, doğal ve tarihi güzelliklerin korunması konularının yer aldığı üzerinde durmaktadırlar. Ders kitabındaki içerik ve etkinliklerde sürdürülebilirliğin ana kavram olarak yer almadığından, ancak dolaylı olarak ilgili öğelere yer verildiğinden, toplumsal, kültürel ve ekonomik boyutunun dolaylı olarak, çevre boyutunun ise doğrudan kazandırılmaya çalışıldığından da bahsetmektedirler.

Çobanoğlu ve Türer (2015) 183 öğretmen adayının sürdürülebilir kalkınma hakkında farkındalıklarını ortaya koymak üzere yaptıkları çalışmalarında, yükseköğretim müfredatı içerisinde doğrudan sürdürülebilir kalkınmaya vurgu yapan bir derslerinin olmadığını, hatta sürdürülebilir kalkınma konusunu doğrudan vurgulayan bir ders içeriği olmadığını sonucuna ulaşmışlardır. Bu yüzden öğretmen adaylarının farkındalıklarının yüksek olmaması beklenen bir sonuçtur. Ancak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının farkındalıklarının fen bilgisi öğretmen adaylarından daha yüksek çıkmasının sebebinin bireysel çabalar neticesinde olduğunu vurgulamaktadırlar. Eğitim fakültelerindeki ders içeriklerinin değiştirilmesiyle bu eksikliğin ortadan kalkacağını savunmaktadırlar.

Seyitoğlu vd. (2023), eğitim alanında sürdürülebilir kalkınma kavramı üzerinde hazırlanan tezleri inceledikleri çalışmalarında, toplam 26 teze (20 yüksek lisans ve 6 doktora tezi) ulaşmışlardır. Ulaşılan tez sayısının bu alanda az sayıda çalışma yapıldığını kanıtlar nitelikte olduğunu vurgulamaktadırlar. Çalışmaların, en çok öğretmenler ve öğretmen adaylarıyla ilgili olduğunu saptamışlardır. Diğer yandan yapılan çalışmalarda çevresel boyutun öne çıktığından, sosyal ve ekonomik boyutun daha az ele alındığından bahsetmektedirler. Sürdürülebilir kalkınmanın enerji kaynakları hakkındaki yorumu, küresel ısınmanın ilerleyişi, iklim değişikliğinin gözlemlenebilir olması gibi konuların artışını göz önünde bulundurarak, sürdürülebilir kalkınma alanında derinlemesine araştırılmalar yapılmasını önermektedirler.

Yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda ilgili konuyla alakalı olarak, genellikle öğretmen adayları, öğretmenler, öğrenciler, yöneticiler ve öğretim programları gibi örneklemeler kullanılmıştır. Ders kitaplarını öncelikli kaynak olarak kullanan öğretmenlerin eleştirileri göz önünde bulundurulduğunda ise, ders kitabının sürdürülebilir kalkınma konusu noktasında eksik kaldığı görülebilir. Çalışmaları gerçekleştiren araştırmacıların önerileri arasında ders kitaplarının iyileştirilmesi, ders kapsamında sürdürülebilir kalkınma ile ilgili konuların genişletilerek zenginleştirilmesi yer almaktadır. Yapılan bu çalışma, daha önce alan yazında yapılan çalışmaların önerileri dikkate alınarak hazırlanmaya çalışılmıştır. Beşinci sınıf düzeyinin, ortaokula geçiş ve alışma seviyesi olduğu göz önüne alınıp, ağaç yaş iken eğilir atasözü dayanak olarak belirlenmiştir. Beşinci sınıf düzeyinde sürdürülebilirliğin en azından kavramsal olarak kazandırılması, sonraki sınıf düzeylerinde bu kavramın ve anlayışın pekiştirilmesi ve hatta uygulamaya geçirilmesi noktasında önem arz edeceği düşünülmektedir. Bu yüzden beşinci sınıf düzeyinde, öncelikli kaynaklar arasında sayılan ders kitabının, sürdürülebilir kalkınma amaçları kapsamında iyileştirilmesi adına düzenleyici bir çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Yapılan bu çalışma alan yazında var olan bu eksikliği gidermeyi amaçlamaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma ile ilgili olarak; araştırma deseni, araştırma modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Araştırma Deseni

Bu çalışmada, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından 2019 yılında yayımlanan ve beş yıl süreyle okutulması ön görülen 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders kitabı'nın, sürdürülebilir kalkınma amaçlarına uygunluğu bağlamında incelenmesi amaçlandığından nitel araştırma kullanılmıştır. Nitel (kalitatif) araştırma, gözlem, görüşme, içerik analizi gibi veri toplama yöntemlerini kullanan araştırma türüdür. Bu çalışmada algılar ve olaylar gerçekçi ve bütün olarak ele alınır, ardından nitel araştırma süreciyle işlenir. İşlenen konu hakkında derinlemesine bilgi elde etmek ve gelecek çalışmalara temel oluşturmak öncelikli amaçları arasındadır. Bu araştırma türünde verilerin ortaya konulmasında sayılardan daha çok sözcükler ve resimler kullanılır (Okumuş, 2010). Bu çalışmada araştırma modeli olarak durum çalışması (case study) kullanılmıştır. Durum çalışması nicel ve nitel durumların karışımına dayanabilen, değerlendirme araştırmalarında önemli bir yeri olan araştırma stratejilerinden biridir; gerçekte ortamda neler olduğuna bakmak için, sistematik şekilde veri toplamak, toplanan verileri analiz etmek ve sonuçları ortaya koymak için kullanılır (Aytaçlı, 2012). Literatürde örnek olay incelemesi ya da vaka çalışması tanımlarının yanında farklı tanımlamalarda bulunur, bu tanımların ortak noktası durum çalışmasının, bir durumun derinlemesine çalışılıp betimlenmesi olarak özetlenir (Subaşı ve Okumuş, 2017). Cresweel (2013) durum çalışması modeli için beş araştırma yaklaşımı olduğunu belirtmektedir. Bunlar; Araçsal Durum Çalışması (1), Bütüncül Analiz (2), Çapraz Durum Analizi (3), Doğal Genellemeler (4), Doğrudan Yorumlama (5) olarak sıralanabilir. Yapılan bu çalışmada çapraz durum analizi araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Çapraz durum analizi “durumların tematik olarak karşılaştırılması” olarak tanımlanabilir.

Çalışma Grubu

Araştırma kapsamında, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları bağlamında Talim Terbiye Kurulu tarafından düzenlenen, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan,

2019 yılından itibaren beş yıllık süreyle geçerli, ortaokul ve imam hatip ortaokulu seviyesinde kullanılan Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı incelenmiştir. Öğrenme alanları arasında yakından uzağa ilkesiyle bağlantılı olarak, çevresel, ekonomik, kalkınmaya yönelik ve sosyal konulara fazlaca yer verilmesi sebebiyle Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı ele alınmıştır. Araştırma kapsamında 2015 yılında gerçekleştirilen, Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nin ardından yayımlanan, "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları" olarak belirlenen 17 madde temel alınmıştır. Aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından yayımlanan, 2020 ve 2025 yılları arasında yapılması beklenen kapsamlı revizyonları içeren, "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ve Göstergeleri El Kitabı (2019)" araştırmada kaynak olarak kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı (2019) ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından yayımlanan "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ve Göstergeleri"(2019) el kitabı doküman analizine uygun olarak incelenmiştir. Dokümanlar, genellikle nitel araştırmalarda kullanılan önemli bilgi kaynaklarıdır. Araştırılması hedeflenen konu hakkında bilgi içeriği sağlayan yazılı materyallerdir. Doküman incelemesi, nitel araştırmalarda tek başına kullanılabilceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilen bir yöntemdir. Araştırmacı doküman incelemesi sayesinde, verileri gözlem veya görüşme yapmadan elde edebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Doküman analizi, incelenen konuyla ilgili olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren belgelerin analiz edilmesiyle veri sağlanması, araştırma yapılan alanla ilgili görüşme ve gözleme gerek kalmaksızın, belge inceleme yoluyla bilgi elde edilmesidir (Karataş, 2015).

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler, nitel veri analizi olan içerik analizi yöntemi kullanılarak yorumlanmıştır. İçerik analizi, toplanan verileri tanımlamaya çalışan bir yöntemdir. Özetlenmiş ve yorumlanmış veriler daha derin bir işleme tabi tutularak betimlenir, böylece gözden kaçan kavramlar ve temalar keşfedilemeye çalışılır. İçerik analizinde tema oluşturmak, verilerin kavramsallaştırılması, ortaya konan kavramların düzenlenmesi ve sonunda verinin açıklanması için kullanılır. İçerik analizinde veriler dört aşamada analize tabi tutulur, bu aşamalar; verilerin kodlanması (1), temaların

oluşturulması (2), verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi (3), elde edilen bulguların yorumlanması (4) şeklinde dir (Yıldırım ve şimşek, 2008). Bu araştırmada, Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'nın, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisini tespit etmek amacıyla içerik analizi metodu kullanılmıştır. ğrenme alanlarında yer alan kazanımlar, Sosyal Bilgiler Dersi ğretim Programı (2018) ile tespit edilmiş, öğrenme alanlarında yer alan kavramların Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisinin incelenmesinde ders kitabında verilen temel kavramlar ve bu kavramların sıklığı göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmanın amacı doğrultusunda Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı, araştırmanın alt problemlerine cevap verecek şekilde incelenmiştir. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'ndan elde edilen verilen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ve Göstergeleri (2019) kitabında yer alan verilerle karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde; Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'ndaki öğrenme alanlarıyla ilişkili kazanımlar, öğrenme alanlarında yer alan kavramlar, içerikler, okuma metinleri, etkinlikler ve bölüm sonu değerlendirme sorularının; sürdürülebilir kalkınma amaçları açısından değerlendirilmesi ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Birinci Alt Probleme Ait Bulgular

Araştırmanın bu kısmında “sürdürülebilir kalkınma konusu ve amaçları Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'ndaki, öğrenme alanlarında verilmesi beklenen kazanımlara nasıl yansımıştır?” sorusuna cevap aranmıştır. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda (2018) 5. sınıf konularının öğretiminde verilmesi planlanan toplamda 33 adet kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlardan 20 tanesi sürdürülebilir kalkınma amaçları ile doğrudan veya dolaylı olarak ilişkilidir. Doğrudan ilişki kurulabilen kazanımlar Tablo-1'de yer almaktadır.

Tablo-1: 5. Sınıf Düzeyinde Verilen, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile doğrudan ilişkili kazanımlar.

SB.5.1.3.	Sahip olduğu hakların farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.
SB.5.1.4.	Çocuk olarak haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler verir.
SB.5.2.2.	Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihi mekânları, nesnelere ve eserleri tanıtır.
SB.5.2.4.	Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.
SB.5.3.2.	Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.
SB.5.3.3.	Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşeri özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler verir.
SB.5.3.4.	Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.
SB.5.3.5.	Doğal afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.
SB.5.4.1.	Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır.
SB.5.5.1.	Yaşadığı yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini analiz eder.
SB.5.5.2.	Yaşadığı yer ve çevresindeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanıtır.
SB.5.5.3.	Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder.
SB.5.5.4.	Temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik ürünlerin, üretim, dağıtım ve tüketim ağını analiz eder.

SB.5.5.5	İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.
SB.5.5.6	Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.
SB.5.6.1.	Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir.
SB.5.6.3.	Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar.
SB.5.7.1.	Yaşadığı yer ve çevresinin ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolünü araştırır.
SB.5.7.2.	Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.
SB.5.7.4.	Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının ilk sırasında yer alan “Yoksulluğa Son” amacı, temelde yoksulluğun her biçimini ortadan kaldırmayı hedefler bu yönüyle de SB.5.5.4 kazanımı ile ilişkilendirilebilir. Temel ihtiyaçlar, hem ele alınan kazanımın hem de belirtilen amacın ortak noktasını oluşturur. Yoksulluğa son amacı diğer taraftan temel kaynaklara ve hizmetlere erişimin artırılması, çatışmalardan ve iklim temelli afetlerden etkilenen toplumların desteklenmesini de hedefler, bu yönüyle SB.5.3.2, S.B.5.5.6 ve SB.5.6.3 kazanımları içerisinde kendisine yer bulabilir.

İkinci amaç olan “Açlığa Son” amacı, açlık sorununu ortadan kaldırmayı, yetersiz beslenmenin problem olmaktan çıkmasını hedefler, bu hedeflerle temel ihtiyaçlardan biri olan beslenmeyi ele alır. Bu yönü ile temel kaynakları vurgulayan SB.5.5.4 kazanımı ile ilişkilendirilebilir. Bilinçli tüketim, açlığın ortadan kaldırılmasında önemli önceliktir. İkinci amaç bu yönüyle SB.5.5.6 kazanımı ile yakından ilişki içerebilir. Amacın küçük çiftçileri desteklemesi, arazi, teknoloji ve piyasalara eşit erişimi destekleyen sürdürülebilir tarım uygulamalarını teşvik etmesi, tarımda verimliliği arttırmak için altyapı ve teknolojik yatırımı, bu anlamda uluslararası iş birliğini hedeflemesi yönüyle SB.5.5.6 ve SB.5.7.2 kazanımlarını destekleyebilir.

Üçüncü amaç “Sağlık ve Kaliteli Yaşam” olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu amacın temel hedefi tüm insanların genel sağlık hizmeti alabilmesi, güvenli ve erişilebilir ilaç ve aşıya kavuşmasıdır. Sağlığın temel ihtiyaç olması, bu amacın aşı araştırma ve geliştirme çalışmalarını desteklemesi SB.5.6.1 ve SB.5.6.3 kazanımlarıyla da ilişkisini destekler.

Dördüncü amaç olan “Nitelikli Eğitim” tüm kız ve erkek çocuklarının ücretsiz ilköğretim ve ortaöğretimi tamamlamasını, uygun maliyetli mesleki eğitime eşit erişimi,

nitelikli yükseköğretime herkesin erişmesini hedefler. Çocuk haklarının ele alındığı SB.5.1.4 kazanımı ile eğitime eşit erişim konusu ilişkilendirilebilir.

Beşinci amaç olarak “Cinsiyet Eşitliği” başlığıyla karşılaşılmaktadır. Bu amaçla, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılık, çocuk evliliği ve zorla evlendirmenin sonlandırılması hedefleri ele alınmaktadır. Zorla evlendirme ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılığa karşı çıkmasıyla bu amaç SB.5.1.4 kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Altıncı amaç “Temiz Su ve Sanitasyon” amacıdır. Bu amacın temel hedefi herkesin güvenli ve erişilebilir içme suyuna kavuşmasını sağlamak için altyapı yatırımları yapılmasıdır. Bunun yanında sıhhi tesisler inşa etmek ve her anlamda hijyeni teşvik etmek, su kıtlığını önlemek ve suya bağlı eko-sistemleri korumak hedeflerini içerir. Suyun temel ihtiyaç olması ve dağıtımında kullanılan altyapı sistemlerini konu alması anlamında SB.5.5.4 kazanımı bu amaçla ilişkilendirilebilir. SB.5.5.6 ve SB.5.6.3 kazanımları tüketimin bilinçli olarak gerçekleştirilmesine vurgu yapar, bu yönüyle altıncı amacın su kıtlığını önleme ve suya bağlı eko-sistemleri koruma hedefleri ile doğrudan bağlantı kurulabilir. Son olarak bu amaç SB.5.6.1 kazanımı ile sıhhi altyapı teknolojileri ve artıma teknolojilerine yatırımı teşvik etmesi yönüyle ilişkilendirilebilir.

Yedinci sırada yer alan “Erişilebilir ve Temiz Enerji” amacı, temiz enerjiye herkesin ulaşımını sağlamak için güneş, rüzgâr ve termal gibi enerji kaynaklarına yatırımı desteklemesi yönüyle SB.5.5.4 kazanımı ile ilişkilendirilebilir. Bu kazanımda temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik üretim, dağıtım ve tüketim ağının analizi vurgulanır. Aynı zamanda enerji üretim kaynaklarına vurgu yapılması ve bu kaynakların kullanımının geliştirilmesi söz konusudur. Bu noktada temiz enerji kaynaklarına vurgu yapılması ve bu kaynakların bilinçli olarak tüketilmesi arasındaki ilişki yedinci amaç ve SB.5.5.6 kazanımı bir arada verilerek mümkün olabilir.

Sekizinci amaç olan “İnsana Yakınsır İş ve Ekonomik Büyüme” amacı zorla çalıştırma, kölelik ve insan ticaretini önleme hedefiyle, SB.5.5.3 kazanımı ile dolaylı olarak, girişimcilik ve iş imkânlarının arttırılması hedefleriyle ise bu kazanımla doğrudan ilişkilendirilebilir. Girişimcilik ve iş imkânlarının arttırılması hedefi, nitelikli insan gücüne vurgu yapar, aynı zamanda yüksek verimlilik düzeyleri ve teknolojik yenilikleri teşvik etme, üretken istihdam, tüm kadınlar ve erkekler için insana yakınsır iş hedefleri SB.5.5.1 ve SB.5.5.2 kazanımları ile ilişkilendirilebilir.

Dokuzuncu amaç olan “Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı” amacı, temelde teknolojik ilerlemeyi hedefler. Sürdürülebilir endüstrileri desteklemek ve dijital eşitsizlikleri gidermek hedefleri, iş birliğinin gelişimini destekler. Üretim, dağıtım ve tüketim için yeni fikirler ortaya çıkarmak amacıyla bilimsel araştırma ve yeniliğe yatırımı, herkesin bilgi ve birikime erişim sağlanmasını destekler. Bu yönleriyle dokuzuncu amaç SB.5.4.1, SB.5.5.5 ve SB.5.7.1 kazanımları ile ilişkilendirilebilir. Üretim teknolojilerindeki gelişmeyi ve bunların sosyo-ekonomik hayata etkisinin analizini sağlamayı amaçlayan kazanım olan SB.5.7.2, bu amacın yeni iş imkânları yaratma, dijital eşitsizliği giderme, ekonomik ve çevresel sorunlara kalıcı çözümler bulma hedefleriyle yakından bağlantı sağlayabilir.

Onuncu sırada yer alan “Eşitsizliklerin Giderilmesi” amacı, cinsiyet, ırk ve etnik kökene bakmaksızın herkesin ekonomik katılımını desteklemesi, kalkınma yatırımı hedefleriyle SB.5.5.3 kazanımını destekleyebilir.

On birinci amaç olan “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar” amacı, sürdürülebilir kentsel dönüşümü, erişilebilir konutların desteklenmesini, gecekonduların dönüştürülmesini, hızlı nüfus artışının yavaşlatılmasını, kamusal yeşil alanlar oluşturulmasını, toplu taşımacılığa yatırım yapılmasını hedefler. Bu hedefleri göz önünde bulundurulduğunda, SB.5.2.2, SB.5.2.4, SB.5.3.2 ve SB.5.3.3 kazanımları ile ilişkilendirilebilir. Bu amaç aynı zamanda dünyanın kültürel ve doğal mirasını korumayı hedefler. Bu yönüyle de SB.5.7.4 kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

On ikinci sırada yer alan “Sorumlu Üretim ve Tüketim” amacı ekolojik ayak izini küçültmeyi, doğal kaynakların verimli kullanımını, zehirli atık ve kirleticilerin bertaraf edilmesini, endüstriler, işletmeler ve tüketicileri geri dönüşüm ve atıkları azaltma noktasında teşvik etmeyi, sürdürülebilir tarımı, gıda güvenliğini arttırmayı, kaynakların doğru kullanıldığı ekonomik modellerin teşvik edilmesini amaçlar. Bütün bu hedefleriyle doğrudan SB.5.3.4 ve SB.5.5.4 kazanımlarıyla ilişkilendirilebilir.

On üçüncü amaç olan “İklim Eylemi” temelde sera gazı emisyonunu düşürmeyi hedefler. Sıfır karbonlu şehirler yaratmak, küresel ısınmaya karşı faaliyetleri desteklemek, kuraklığı önlemek, sel felaketleri için önlemler almak, küçülen buzullar için harekete geçilmesini sağlamak hedeflerinin bazılarıdır. Bu hedefler SB.5.3.4 ve SB.5.3.5 kazanımları ile doğrudan ilişkilendirilebilir.

On dördüncü amaç olan “Sudaki Yaşam” amacının temel hedefi, deniz ve kıyı eko-sistemlerinin sürdürülebilir biçimde yönetimini sağlamaktır. Bu amaç okyanus asitlenmesinin önlenmesi, suların kirliliğinin azaltılması ve sudaki canlı yaşamının uluslararası hukukla korunması hedefleriyle yine SB.5.3.4 ve SB.5.3.5 kazanımlarıyla ilişkilendirilebilir.

On beşinci sırada yer alan “Karasal Yaşam”, ekilebilir arazi kaybını önlemeyi, kuraklık ve çölleşmeyi önlemeyi, ormansızlaştırma faaliyetlerini durdurmayı, doğal yaşam alanları ve biyoçeşitliliğin kaybını azaltmayı hedefler. Bilinçsiz kaynak tüketimini önleme, bilinçsiz tüketimin canlıların yaşamında yol açtığı etkileri azaltma ve üretim faaliyetleri için üzerinde yaşadığımız toprağın korunarak kullanılmasını destekleme hedefleri göz önüne alındığında bu amaç, SB.5.3.2, SB.5.3.3 ve SB.5.5.6 hedefleriyle ilişkilendirilebilir.

On altıncı amaç olan “Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar”, şiddetin her türlü biçimine karşı çıkar ve azaltmak için önlem alır. Çatışma ve güvensizliğe karşı kalıcı çözümler üretmek, hükümetler ve toplumlar ile birlikte çalışmak, hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesini sağlamak bu amacın öncelikli hedefleridir. Bütün bu hedefler, SB.5.1.4, SB.5.5.6 ve SB.5.6.3 kazanımlarıyla ilişkilendirilebilir.

Son amaç olan “Amaçlar İçin Ortaklıklar” teknoloji ve bilgi birikimine erişimin artırılması, yeniliğin desteklenmesi, ülkelerin borçlarını yönetmelerine yardımcı olunması, ekonomik ve sosyal politikaların koordine edilmesi, yatırımların teşvik edilmesi, uluslararası ticaretin geliştirilmesi, herkesin hakkını koruyan bir ticaret sistemi oluşturulması hedeflerini içerir. Bu amaç, SB.5.1.3, SB.5.1.4, SB.5.5.6 ve SB.5.6.3 kazanımlarıyla ilişkilendirilebilir.

İkinci Alt Probleme Ait Bulgular

Araştırmanın bu kısmında “sürdürülebilir kalkınma konusu ve amaçları Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı’ndaki, öğrenme alanlarındaki kavramlara nasıl yansımıştır?” sorusuna cevap aranmıştır. Sosyal bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı’ndaki 7 öğrenme alanının tamamında yer alan kavramlar, sürdürülebilir kalkınma amaçları bağlamında incelenmiştir. Kavramların incelenmesinde daha önceden belirlenen “kavramlar” ve “alt kavramlar” temalara ayrılmış ve kitaptaki kavramların incelenmesi

bu kavramlara bağı olarak gerçekleştirilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili olan kavramlar Tablo-2’de yer almaktadır.

Tablo-2: Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Yer Alan, Sürdürülebilir Kalkınma ile İlgili Kavramların Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Kavramlar	Alt kavramlar	Öğrenme Alanı						
		1	2	3	4	5	6	7
EKONOMİ	Üretim	-	1	3	-	16	-	7
	Dağıtım	-	-	-	-	11	-	-
	Tüketim	-	3	-	-	9	-	-
	Bilinçli tüketici	-	-	-	-	3	-	-
	Yatırım	-	-	-	-	-	1	-
	Pazarlama	-	-	-	-	-	12	1
EKONOMİK FAALİYET	Meslek	1	-	-	-	32	-	-
	Tarım	1	7	10	-	16	1	1
	Hayvancılık	-	2	1	-	7	-	1
	Ormancılık	-	-	-	-	4	-	-
	Madencilik	-	3	1	-	8	-	1
	Hizmet	4	-	-	-	14	23	2
	Eğitim	13	1	-	6	8	25	1
	Sağlık	8	-	1	3	6	22	-
	Turizm	-	-	8	-	14	4	33
	Ulaşım	1	-	11	1	11	3	18
	Haberleşme	-	1	-	-	1	4	2
	Ticaret	-	7	4	-	6	-	24
	Sanayi	-	-	9	-	10	3	3
	Endüstri	-	-	-	-	1	-	-
Fabrika	2	1	2	-	11	1	-	
TEKNOLOJİ	e-ticaret	-	-	-	-	-	-	1
	Genel Ağ	3	5	2	90	6	1	20
	Dijital Teknolojik ürün	-	-	-	2	-	-	-
DOĞAL KAYNAKLAR	Yer altı kaynakları	-	-	1	-	-	-	-
	Doğal çevre	1	-	6	-	-	1	-
	Güneş enerjisi	-	-	-	-	-	-	-
	Hidroelektrik enerji	-	-	-	-	-	-	-
	Jeotermal enerji	-	-	-	-	-	-	-
	Taş kömürü	-	-	-	-	-	-	-
	Petrol	-	-	-	-	1	-	3
	Doğal gaz	-	-	-	-	-	-	3
	Toprak	-	2	10	-	1	-	1
	Hayvan	-	5	3	-	7	2	3
Maden	-	8	5	-	15	-	1	
Orman	-	4	19	-	13	1	4	
SOSYAL SORUMLULUK	Proje	-	-	-	-	16	3	6
	Sivil toplum	-	-	1	-	-	20	-
	İş birliği	-	-	-	-	2	-	-
	Vakıf	-	-	-	-	1	2	-
	Kültürel miras	1	1	-	-	-	-	-
	Atık	-	-	2	-	4	-	-
	Geri dönüşüm	-	-	-	-	2	-	-
	Kirlilik	-	-	8	1	2	-	-
	Doğal afet	-	-	10	-	1	1	-
Küresel ısınma	-	-	-	-	3	-	1	

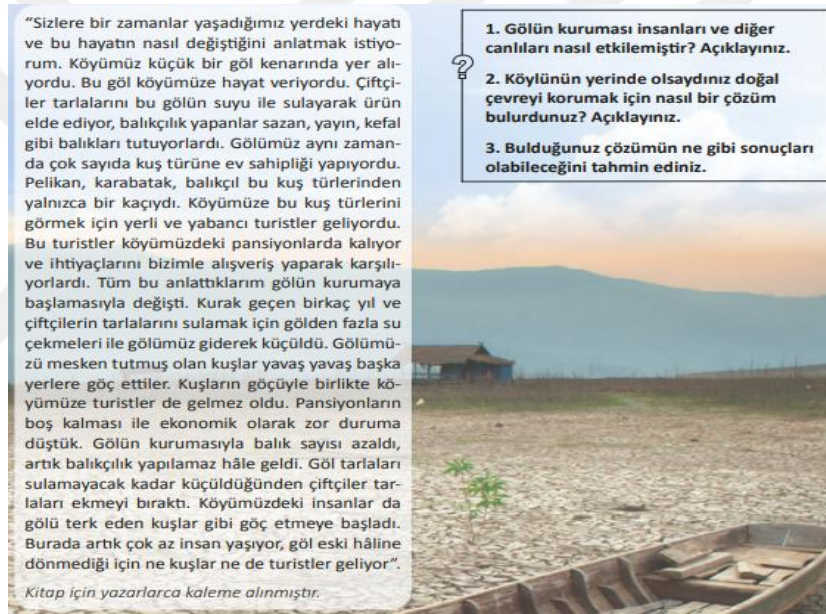
Tablo-2’de öğrenme alanlarına göre sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili olan kavramların tekrar etme sıklığı yer almaktadır. Tablo incelendiğinde, sürdürülebilir

kalkınma ile ilişkili kavramların öğrenme alanlarına göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Tabloya göre ekonomi ve ekonomik faaliyetlerle ilgili kavramların en sık kullanıldığı öğrenme alanı 5. öğrenme alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomi ile ilgili kavramlar, 1. ve 4. öğrenme alanlarında en az sıklığa sahiptir. Ekonomi ile ilgili en sık tekrar edilen kavramın “üretim(16)”, en az sıklıkta tekrar edilen kavramın ise “yatırım(1)” olduğu görülmektedir. Ekonomik faaliyetler ile ilgili kavramlar ise öğrenme alanlarında dağılım göstermektedir. Ekonomik faaliyetlerle ilgili kavramların en az sıklıkta görüldü öğrenme alanı 4. öğrenme alanıdır. Ekonomik faaliyetlerle ilgili en sık tekrar edilen kavramın “turizm(51)”, en az sıklıkta tekrar edilen kavramın ise “endüstri(1)” olduğu görülmektedir. Teknoloji ile ilgili kavramların en yoğun olduğu öğrenme alanının 4. öğrenme alanı, kavramların en az sıklıkta görüldüğü öğrenme alanının ise 6. öğrenme alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Teknoloji ile ilgili en sık tekrar edilen kavram “genel ağ(127)”, en az sıklıkta tekrar edilen ise “e-ticaret(1)” ve “dijital(1)” kavramları olmuştur. Doğal kaynaklar ile ilgili kavramların en sık yer aldığı öğrenme alanı 3. öğrenme alanıdır. En az sıklıkta yer aldığı ise 1. öğrenme alanıdır. Doğal kaynaklarla ilgili en sık tekrar edilen kavramın “orman(41)” olduğu görülmektedir. Doğal kaynaklarla ilgili verilen “güneş enerjisi”, “hidroelektrik enerji”, “jeotermal enerji” ve “taş kömürü” kavramlarının hiçbir öğrenme alanında yer almadığı görülmektedir. Sosyal sorumlulukla ilgili kavramların en yoğun olduğu öğrenme alanı 5. öğrenme alanı en az yoğunlukta olduğu ise 1., 2. ve 3. öğrenme alanlarıdır. Sosyal sorumlulukla ilgili en sık kullanılan kavramın “proje(25)”, en az sıklıkta tekrar eden kavramların ise “iş birliği(2)”, “kültürel miras(2)” ve “geri dönüşüm(2)” olduğu görülmektedir.

Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular

Araştırmanın bu kısmında “sürdürülebilir kalkınma konusu ve amaçları Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı’ndaki, öğrenme alanlarındaki okuma metinlerine nasıl yansımıştır?” sorusuna cevap aranmıştır. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı’ndaki 7 öğrenme alanının tamamında yer alan okuma metinleri, sürdürülebilir kalkınma amaçları bağlamında incelenmiştir. Sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkili olan okuma metinlerinin yoğunluğu, öğrenme alanlarında farklılık göstermektedir. Okuma metinlerinin içeriğine bağlı olarak birbirinden farklı sürdürülebilir kalkınma amacına hitap eden toplamda 31 okuma metnine rastlanmıştır.

Birey ve toplum öğrenme alanında toplamda 4 farklı okuma metnine yer verilmiştir. Bu okuma metinlerinden ikisi sürdürülebilir kalkınma ile ilişkilendirilebilir. İlişkili metinlerin ilkinde şehirleşme ve şehirleşmeye bağlı çöp, atık ve çevre kirliliğine ilişkin sorunlara yer verilmektedir. Bu sorunlarla mücadele ile ilgili olarak dilekçe hakkı hakkında çeşitli bilgiler vurgulanmaktadır. Şehirleşme ve buna bağlı olarak çöp ve atıkların çevresel sorunlara neden olması sürdürülebilir kalkınma amaçlarından “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (11)” amacı ile ilişkilendirilebilir. Bu sorunlarla mücadele için hukuksal yollara başvurulması ve dilekçe hakkının kullanılması ise “Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar (16)” amacı ile ilişkilendirilebilir. Birey ve toplum öğrenme alanında, sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili olan ikinci okuma metnine ise içerik-1’de yer verilmiştir.

“Sizlere bir zamanlar yaşadığımız yerdeki hayatı ve bu hayatın nasıl değiştiğini anlatmak istiyorum. Köyümüz küçük bir göl kenarında yer alıyordu. Bu göl köyümüze hayat veriyordu. Çiftçiler tarlalarını bu gölün suyu ile sulayarak ürün elde ediyor, balıkçılık yapanlar sazan, yayın, kefal gibi balıkları tutuyorlardı. Gölümüz aynı zamanda çok sayıda kuş türüne ev sahipliği yapıyordu. Pelikan, karabatak, balıkçıl bu kuş türlerinden yalnızca bir kaçıydı. Köyümüze bu kuş türlerini görmek için yerli ve yabancı turistler geliyordu. Bu turistler köyümüzdeki pansiyonlarda kalıyor ve ihtiyaçlarını bizimle alışveriş yaparak karşılıyorlardı. Tüm bu anlattıklarım gölün kurumaya başlamasıyla değişti. Kurak geçen birkaç yıl ve çiftçilerin tarlalarını sulamak için gölden fazla su çekmeleri ile gölümüz giderek küçüldü. Gölümüzü mesken tutmuş olan kuşlar yavaş yavaş başka yerlere göç ettiler. Kuşların göçüyle birlikte köyümüze turistler de gelmez oldu. Pansiyonların boş kalması ile ekonomik olarak zor duruma düştük. Gölün kurumasıyla balık sayısı azaldı, artık balıkçılık yapılamaz hâle geldi. Göl tarlaları sulamayacak kadar küçüldüğünden çiftçiler tarlaları ekmeyi bıraktı. Köyümüzdeki insanlar da gölü terk eden kuşlar gibi göç etmeye başladı. Burada artık çok az insan yaşıyor, göl eski hâline dönmediği için ne kuşlar ne de turistler geliyor”.

Kitap için yazarlarca kaleme alınmıştır.

1. Gölün kuruması insanları ve diğer canlıları nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.
2. Kölünün yerinde olsaydınız doğal çevreyi korumak için nasıl bir çözüm bulurdunuz? Açıklayınız.
3. Bulduğunuz çözümün ne gibi sonuçları olabileceğini tahmin ediniz.

İçerik-1: Doğal Kaynakların Beşeri Faaliyetlere Etkisi (MEB, 2019, s.14)

İçerik-1’de yer alan okuma metninde, bir köy ve bu köyün yakınlarında bulunan gölün doğal ve beşerî faaliyetlerdeki rolüne yer verilmiştir. Bu okuma metninde, kuraklık, kuraklığa bağlı kuş göçleri, balık sayının azalması, balıkçılık faaliyetlerinin azalması, turist ziyaretlerinin azalması, turistik özelliğin azalmasına bağlı ekonomik faaliyetlerin zarara uğraması gibi konular yer almaktadır. Kuraklık ve kuraklığa bağlı yaşanan olumsuzluklar öncelikli olarak “Temiz Su ve Sanitasyon (6)” amacı ile ilişkilendirilebilir çünkü bu amaç, sulak alanlar, nehirler ve göller dahil suyla ilgili ekosistemleri korumayı ve düzenlemeyi hedeflemektedir. Metinde kuraklığın yaşanma sebepleri arasında, tarım arazilerinin aşırı sulanması sorunu ele alınmaktadır. Bu sorun

“Sorumlu Üretim ve Tüketim (12)” amacı ile yakından ilişkilidir. Çünkü bu amaç doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimini ve verimli kullanımını sağlamayı hedeflemektedir. Bölgenin turizm anlamında zarar görmesi konusu ise “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (11)” amacı ile ilişkilendirilebilir. Çünkü bu amaç ulusal ve bölgesel kalkınma planlamalarının güçlendirilmesi yoluyla, ekonomik, sosyal ve çevresel olumlu ilişkileri desteklemeyi hedefler. Aynı zamanda bu metinde yer verilen bilgiler, karasal ve iç tatlı su ekosistemlerini ve bunların sağladığı hizmetlerin korunmasını ve sürdürülebilir kullanımını hedefleyen “Karasal Yaşam (15)” amacıyla da ilişkilendirilebilir.

Kültür ve miras öğrenme alanında 2 okuma metni ve 3 farklı tanıtım metnine yer verilmiştir. Okuma metinlerinin içeriği sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkilendirilemezken, tanıtım metinleri bu amaçlara hizmet edebilecek detaylar taşımaktadır. İçerik-2’de öğrenme alanı içerisinde ele alınan tanıtım metinlerine yer verilmiştir.

Sizlere geçen yıl taşıdığımız İstanbul’u tanıtaçagım. İstanbul; cami, saray, türbe, hamam, konak gibi çok sayıda tarihi esere ev sahipliği yapmaktadır. Bu eserlerden beni en çok etkileyen Mimar Sinan’ın yaptığı Süleymaniye Camisi’dir. Estetik açıdan son derece zarif dört minaresi ile çok uzaklardan dahi görülebilmektedir. Avlusu, şadırvanı ve yüksek kubbesi ile son derece etkileyicidir. İstanbul’da çok sayıda müze bulunmaktadır. Bunların en önemlisi Topkapı Sarayı’dır. Topkapı Sarayı Müzesi’nde antika saat, mutfak eşyası, tablo gibi hayranlık uyandıracak pek çok tarihi eser bulunmaktadır. Şehrimiz doğal varlıklar bakımından da zengindir. Şehri ikiye ayıran Boğaz, çevresindeki tarihi yapılarla eşsiz bir manzara sunmaktadır. Ziyaretçilerin sıklıkla uğradığı bir yerdir. Vapurlarla ulaşabileceğiniz Adalar’da tarihi eserleri görmek, yüzmek ve piknik yapmak mümkündür. Tüm bu özellikleriyle İstanbul ülkemizin en çok ziyaret edilen şehri durumundadır.

Antalya doğal varlıklar ve tarihi eserlerin iç içe olduğu büyük bir şehirdir. Beni en çok tarihi şehir kalıntıları etkiliyor. Antik kent de denilen bu şehir kalıntılarından Antalya’da çok sayıda vardır. Bunlardan biri olan Perge antik kentinde bizleri binlerce yıl öncesinden ayakta kalan kuleler karşılamaktadır. Üstelik bu dev kuleler harç kullanılmadan yapılmıştır. Perge’de bizleri sütunlu caddeler, mozaiklerle kaplı evler, artık akmayan çeşmeler, büyük bir tiyatro ve stadyum beklemektedir. Antik kentlerde çıkarılan eserlerin birçoğu Antalya Müzesi’nde sergilenmektedir. Müzeyi sanal ortamda www.antalyamuzesi.gov.tr adresinden ziyaret etmek mümkündür. Şehrimizde tarihi eserlerin yanında eşsiz güzellikte doğal varlıklar da bulunmaktadır. Özellikle baharda bir başka güzel olan Manavgat Şelalesi piknik yapmak, doğayla baş başa kalmak isteyenlerin uğrak mekânıdır.

Yaşadığım köy Abant Gölü’ne çok yakındır. Her mevsim farklı bir güzelliğe bürünen bu göl Bolu ili sınırları içindedir. Etrafında bisiklete bindiğimiz Abant, ormanların arasında mavi bir nazar boncuğu gibidir. Sonbaharda gölün çevresindeki ağaçlar yeşilden sarıya, turuncudan kırmızıya renk değiştirir. Gölün yüzeyinde nilüferler yüzer. Göl kıyısında ata ya da faytona binilebilir. İsteyenler doğaya zarar vermemek şartıyla piknik yapabilir.

İçerik-2: Ülkemizin Doğal ve Tarihi Güzellikleri (MEB, 2019, s.47-48)

İçerik-2’de yer alan tanıtım metinlerinin ilkinde İstanbul ilinde yer alan tarihi eserlerden bahsedilmiştir. İkincisinde bir doğal güzellik olan Abant Gölü ele alınmıştır. Üçüncüsünde ise Antalya ilinde yer alan doğal ve tarihi varlıklardan bahsedilmektedir. Çeşitli illerin tanıtımını içeren bu metinlerin ortak özelliği, doğal ve tarihi mekanların

tanıtımını yaparken bu eserlerin ve doğal güzelliklerin korunması noktasında uyarı niteliği taşımaktadır. Özellikle ikinci metinde Abant Gölü ile ilgili verilen bilgilerin ardından ziyaretçilerin doğaya zarar vermemek şartıyla piknik yapabildiklerinden söz edilmektedir. Doğal çevrenin ve tarihi eserlerin korunması öncelikli olarak “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (11)” amacı ile yakından ilişkilendirilebilir. Çünkü bu amaç dünyadaki kültürel ve doğal mirasın korunması ve korumaya yönelik çabaların artırılmasını hedeflemektedir.

İnsanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında toplamda 7 farklı okuma metnine yer verilmiştir. Bu okuma metinlerinin tamamı çevresel konuları ele almasıyla sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkilendirilebilir. Sürdürülebilir kalkınmayla ilişkili bu metinlere içerik-3’te yer verilmiştir.

3.24 Benim yaşadığım yerde dağlar kıyının hemen gerisinden başlayarak denize paralel uzanır. Yerleşmeye elverişli düzlükler azdır. Bu nedenle biz de eğimli yamaçlarda bulduğumuz düzlüklere tarlalarımızı açar ve evlerimizi yaparız. O yüzden evlerimiz birbirinden uzak ve dağınıktır. Şehrimize bu özellikleri nüfusunun az olmasına neden olmuştur.

3.25 Yaşadığım yerde yükselti azdır. Bu nedenle ulaşım kolaydır. Burada sanayi çok gelişmiştir. Buna bağlı olarak ticaret, bankacılık, ulaşım gibi ekonomik faaliyetler de gelişme göstermiştir. İş imkânlarının fazlalığı nedeniyle sürekli göç alan şehrimizin nüfusu da artmıştır. Bunda şehrimizin sahip olduğu eğitim, sağlık ve sosyal imkânları da etkilidir.

3.26 Yaşadığım yer dağlık, yüksek ve engebelidir. Kışlar çok uzun ve sert geçer. İnsanlar genellikle verimli topraklarla kaplı ve iklimin elverişli olduğu alçak ovalarda yaşar. Ulaşımın zor olması sanayi ve ticaretin gelişmesini engellemiştir. Tarım açısından pek elverişli olmayan şehrimizde en çok hayvancılık yapılır. Geçim kaynakları az olduğu için şehrimizin nüfusu da azdır.

3.27 Benim yaşadığım yer Akdeniz kıyılarındadır. Kışların ılık, yazların ise sıcak ve uzun geçtiği bu yer; yaz turizmi için çok elverişlidir. Doğal ve tarihî pek çok varlığa da sahip olan şehrimiz önemli bir turizm merkezi hâline gelmiştir. Turizm faaliyetlerinde çalışmak için buraya göç edenler nüfusu arttırmıştır.

3.28 Yaşadığım yerin iklimi oldukça nemli ve yağışlıdır. Ormanlar geniş yer kaplar. Yerleşmek ve tarım yapmak için alan azdır. Bu nedenlerle yaşadığım şehrin geçmişte nüfusu çok azmış. Ancak burada kömür madeninin bulunması şehrin kaderini değiştirmiş. Madende çalışmak için pek çok kişi buraya göç etmiş. Kömürü enerji kaynağı olarak kullanan fabrikaların da kurulması şehrimize olan göçleri daha da arttırmış. Bugün şehrimiz nüfusu oldukça fazla olan büyük bir şehirdir.

3.30 Yaşadığım yer geniş ova ve platolarıyla yerleşmeye elverişlidir. Ancak buranın en önemli sorunu kuraklıktır. Bu nedenle nüfus akarsu boylarında, yağışın bol olduğu dağ eteklerinde toplanmıştır. Küçükbaş hayvancılığın yapıldığı bozkırlar ise nüfusun az olduğu yerlerdir.

3.31 Şehrimiz geniş ve verimli bir ovanın kenarında yer alır. Yıl boyunca sıcaklık bitkilerin büyümesine yetecek kadar yüksektir. Tarım ürünlerinin çeşitliliği, tarıma dayalı sanayilerin ve ticaretin de gelişmesini sağlamıştır. Ekonomik faaliyetlerin bu kadar çeşitli olması iş imkânlarını dolayısıyla nüfusu arttırmıştır.

İçerik-3: Yaşadığım Yerin Doğal ve Beşeri Özellikleri (MEB, 2019, s.76-78)

İçerik-3’te yer alan metinlerde, yaşadıkları bölgelerin genel özelliklerini tanıtan kişilerin verdiği bilgiler yer almaktadır. Bu bilgilerin ortak özelliği; bölgelerin fiziki, iklim, ekonomik ve sosyal koşullarını ele alıyor olmalarıdır. Fiziki koşullar ve buna bağlı yerleşme şartları ve iklim koşulları ve buna bağlı yaşam şartları “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (11)” amacı ile yakından ilişkilendirilebilir. Çünkü bu amaç, sürdürülebilir yerleşim planlaması ve yönetimini sağlamayı, iklim değişikliğine uyumu,

afetlere karşı dayanıklılığı vurgulayan kent ve yerleşim yerlerinin oluşturulmasını hedeflemektedir. Fiziki koşullara bağlı ekonomik koşullar ve bölgesel diğer özelliklere bağlı olarak gelişen mesleklerden bahsedilmesi “İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme (8)” ve “Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı (9)” amaçlarıyla ilişkilendirilebilir. Bu amaçlar, istihdam olanağı sağlayan yerel ve kültürel ürünleri teşvik etmeyi, sürdürülebilir turizmin desteklenmesini, çalışma haklarını korumayı, ekonomik istihdam sağlanırken çevresel koşulların dikkate alınarak doğal çevrenin gözetilmesini, çevreye duyarlı teknoloji ve endüstriyel süreçlerin kullanımıyla altyapıyı güçlendirmeyi, bölgesel altyapıyı da içeren güvenilir ve sürdürülebilir altyapılar oluşturulmasını ve böylece iş olanaklarının çeşitlendirilerek insana, doğaya ve ekonomiye katkısını arttırmayı hedeflemektedir. Ayrıca metinlerde çeşitli ekonomik faaliyetlerden bahsedilmektedir. Metinlerde geçen, tarım alanları, tarımda ürün çeşitliliğinin sağlanması, tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesi ve orman alanlarının tarıma kazandırılması konuları “Sorumlu Üretim ve Tüketim (12)” amacı ile doğrudan ilişkilendirilebilir. Çünkü bu amaç doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi, sürdürülebilir üretim ve tüketim modellerinin geliştirilmesi için bilimsel ve teknolojik altyapının sağlanmasını hedeflemektedir. Metinlerde geçen orman varlığının korunmasını, ormancılık faaliyetlerinin ekonomik döngüdeki yeri konuları öncelikle “Karasal Yaşam (15)” amacı ile ilişkilendirilebilir. Çünkü bu amaç öncelikli olarak çölleşmeyle mücadeleyi, orman türleri için sürdürülebilir yönetimi ve ormansızlaşmayı durdurmayı hedefler. Metinler arasında bahsedilen tek enerji kaynağının ise taş kömürü olduğu görülmektedir. Kömür madeninin çıkarımı ve ekonominin bu maden etrafında şekillenmesi, aynı zamanda kurulan fabrikalarında enerji kaynağının kömür olarak kullanıldığı bilgileri yer almaktadır. Kömür madeninin ekonomik etkisi ve enerji kaynağı olarak kullanımı “Erişilebilir ve Temiz Enerji (7)” amacı ile ilişkilendirilebilir. Bu amaç, yenilenebilir enerjiyi desteklemesinin yanı sıra gelişmiş ve daha temiz fosil yakıt enerjilerini de içeren temiz enerji araştırmalarını ve temiz enerji teknolojisine erişimi desteklemektedir.

Bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanında 1 okuma metni, 6 tanıtım metnine yer verilmiştir. Tanıtım metinlerinde, bilim insanları, bu insanların yaptığı çalışmalar ve bilime olan katkılarından bahsedilmektedir. Öğrenme alanında yer verilen okuma metninin içeriği ise içerik-4’de yer almaktadır.

Kütüphane görevlisinden ödeviyle ilgili ansiklopedi, kitap ve dergileri bulmak için yardım istedi. Kütüphaneye görevlisi Mehmet'e aradığı kaynakları bulmasında yardım etti. Önce kataloglardaki fişleri taradılar ve Mehmet'in ödeviyle ilgili kaynakları tespit ettiler.

Görevli kütüphanedeki bilgisayardan tarama yaparak kaynakların daha hızlı bulunabileceğini belirtti. Bilgisayardan da tarama yaparak birlikte yeni kitaplar buldular. Bu kitapların hangi rafta olduğunu belirlediler.

Mehmet ansiklopedi, kitap ve dergileri inceleyerek hakkında araştırma yapmak istediği bir mucit belirledi. Bu kişiyle ilgili bilgileri defterine not etmeye başladı. Kaynaklardaki bazı bilgileri hiç değiştirmeden bina içinde yazdı. Böylece bu ifadelerin yazara ait olduğunu göstererek aslını korudu. Bazı uzun metinleri ise özetleyerek yazdı. Ancak özetlerken yazarı anlatmak istediklerini değiştirmeye özen gösterdi.

Mehmet not alırken hangi bilgiyi hangi kaynaktan aldığını yazmayı da unutmadı. Çünkü derste kaynakları belirtmenin yapılan araştırmanın bilimsel ve güvenilir olduğunu gösterdiğini öğrenmişti. Öğretmenin söylediği: "Eşyalar gibi fikirler de değerlidir. Nasıl bir eşyayı sahibinden izinsiz kullanmıyorsak, kitap-

lardan da yararlanırken yazarını belirtmeliyiz. Çünkü bu eserler yazarların fikirleridir." sözünü hatırladı.

Mehmet kütüphanede araştırmasını tamamladıktan sonra Genel Ağ'da araştırma yaptı. Arama motoruna araştırdığı mucitin adını bina içinde yazdı. Daha önce ".edu" ve ".gov" uzantılı Genel Ağ sitelerinin daha doğru ve güvenilir bilgiler içerdiğini öğrenmişti. Arama motorundaki sonuçlardan ".edu" uzantılı olanlardan yararlanarak notlar aldı.

Genel Ağ'dan aldığı bilgileri kütüphanede yazdığı notlarla karşılaştırdı. Bilgilerin doğruluğundan emin oldu. Genel Ağ sayfasının adresini ve erişim tarihini not etmeyi unutmadı. Kütüphanedeki kaynaklardan ve Genel Ağ'dan aldığı notları gözden geçirerek ödevini tamamladı. Yararlandığı kaynakları ödevinin sonuna kaynakça başlığı altında yazmayı da ihmal etmedi.

İçerik-4: Bilimsel Araştırmalarda Teknoloji Kullanımı (MEB, 2019, s.110-112)

İçerik-4'te yer alan okuma metninde, bilim insanları hakkında araştırma yapmak isteyen Mehmet'in hikayesine yer verilmiştir. Araştırma için kaynak sağlamada, öncelikle kütüphane tercih edilmiştir. Kaynaklara kolay ulaşım sağlamak amacıyla kütüphanede yer alan bilgisayardan faydalanılması, bilgisayar yardımıyla öncelikle aranan kitapların yerinin kolaylıkla saptanması, ardından bilim insanları hakkında yapılacak araştırmaya ek bilgi sağlamada Genel Ağ kullanımı ele alınmıştır. Bu okuma metni, eğitimde teknolojik gelişmeyi ele alması bağlamında "Nitelikli Eğitim (4)" amacıyla ilişkilendirilebilir.

Üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanında toplamda 5 okuma metni yer almaktadır. Bu okuma metinlerinden 4'ü sürdürülebilir kalkınma amaçları ile doğrudan ilişkilendirilebilir. Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkili metinlere örnek içerik-5'te yer almaktadır.

Kindıra köyü Bolu merkezine 13 km uzaklıkta bir dağ köyüdür. Köyde halkın geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır. Karadeniz ikliminin etkili olduğu köyde ormanlar geniş yer kaplar. Bu nedenle köyün bir diğer ekonomik faaliyeti ormancılıktır.

Kindıra köyü Kartalkaya Kayak Merkezi'ne varmadan önceki son köydür. Türkiye'nin en gözde kayak merkezlerinden birisi olan Kartalkaya Kayak Merkezi Bolu ilinin güneydoğusunda Koroğlu Dağları üzerinde yer almaktadır. Kayak merkezinde aralık ayı başından mart ayı sonlarına kadar kayak yapılabilmektedir. Kindıra köyünün kaderi Kartalkaya Kayak Merkezi'nin açılmasıyla değişmiştir. Kayak merkezine giden yolun köyden geçmesi halkın geçim kaynaklarını ve yaşayışını değiştirmiştir. Nasıl mı? Gelin birlikte bakalım.

Fotoğraflarda gördüğünüz gibi köylüler kayak merkezine giderken kar nedeniyle yolda kalan araçlara zincir takıp traktörlerle çekerek yeni bir kazanç yolu elde etmişler.

Kindıra köyünde kayak merkezine giden turistlerin mola verip konaklayabilecekleri, kayak malzemeleri satın alabilecekleri, kiralayabilecekleri tesisler kurulmuş. Yol boyunca benzin istasyonu, restoranlar ve köy ürünlerini satan dükkânlar açılmış. Böylece köylülerin gelir kaynaklarından biri de ticaret olmuş.

Ülkemizde genellikle köylerden kente doğru göçler yaşanırken bu köyde tersi bir durum var. Bu yol sayesinde köyü ve doğal güzelliklerini tanıyan insanlar buraya göç etmeye başlamışlar.

Köyün şimdilerde bir ekonomik faaliyeti de turizm olmuş. Buraya yerleşenler turistlerin de konaklayabilmeleri için küçük oteller yapıp işletmeye başlamışlar. Bu durum turistler ile köylüler arasında kültürel etkileşimi de sağlamıştır.

Köydeki bu değişim, eğitim ve sosyal yaşamı da olumlu etkilemiştir. Köyün gençleri kayak sporuna ilgi duyarak eğitim almaya başlamıştır.

İçerik-5: Bölgemizdeki Ekonomik Kaynaklar ve Faaliyetler (MEB, 2019, s.127-129)

İçerik-5'te yer alan okuma metninde bölgesel ekonomik kaynaklar ve bu ekonomik kaynakların çeşitli faktörlerle gelişimi ele alınmıştır. Tarım, hayvancılık ve ormancılık gibi ekonomik faaliyetlerin yürütüldüğü bir dağ köyünün turizm faaliyetlerine yakınlığı sayesinde gelişim göstermesi, ekonomik faaliyetler arasındaki etkileşimi gözler önüne sermektedir. Turizmin gelişmesine bağlı olarak yalnızca ekonomik faaliyetler değil, eğitim ve sosyal yaşamda gelişim göstermiştir. Okuma metninde turizmle birlikte ekonomik faaliyetlerin zenginleşmesi, eğitim ve sosyal hayatın olumlu anlamda gelişim göstermesi, altyapı ve üstyapı çalışmalarının iyileştirilmesi turizmin önemini göstermektedir. Bu okuma metni, ekonomik gelişimi ele almasıyla "İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme (8)", turizme bağlı altyapı ve üstyapı çalışmalarının iyileştirilmesi kapsamında "Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı (9)" amaçlarıyla ilişkilendirilebilir. Öğrenme alanında yer alan diğer okuma metinleri ele alındığında, "Buğday Tanesinin Yolculuğu" başlıklı metinde, buğday tanesinin ekmek olarak sofraya taşınmasına kadar olan aşamalar ele alınmıştır. Bu okuma metni "Sorumlu Üretim ve Tüketim (12)" amacıyla ilişkilendirilebilir. "Kâğıdın Macerası" başlıklı okuma metninde ise ağaçların, defter, kitap ya da gazete olması için geçirdiği süreçler aşamalar halinde ele alınmıştır. Kağıtların oluşum sürecinin ele alındığı bu metinde, üretim, dağıtım ve tüketim aşamalarının detaylı olarak ele alınması, bu okuma metninin de "Sorumlu Üretim ve Tüketim (12)" amacıyla yakından ilişkili olmasını

sağlar. Öğrenme alanında, sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkili olan son okuma metninde ise, tüketici hakları ve sorumlulukları ele alınmıştır. Sorumlu bir tüketicinin izlemesi gereken yol haritası, tüketici konumunda hakların neler olduğu, bu hakların hangi yollarla kullanılabilirliği ve bu hakların faydaları kendine okuma metni içerisinde oldukça geniş yer bulmaktadır. Bu metin; sorumlu ve bilinçli tüketici olmayı ele almasıyla “Sorumlu Üretim ve Tüketim (12)”; tüketici haklarını ve bu hakların doğru şekilde kullanımını ele almasıyla “Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar (16)”; son olarak hakları doğru yollarla kullanabilmeyi ele almasıyla “Nitelikli Eğitim (4)” amaçlarıyla ilişkilendirilebilir. Üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanında ayrıca ekonomik faaliyetleri ele alan 7 tanıtım metnine yer verilmiştir. Bu metinlere içerik-6’da yer verilmektedir.

<p>Akdeniz kıyıları geniş sahilleri ve uzun süren yaz mevsimi ile turizm faaliyetlerinin gelişmesi için elverişlidir. Turizm faaliyetlerine bağlı olarak da burada turist rehberliği, aşçılık, animatörlük, tercümanlık, otel işletmeciliği gibi meslekler yaygındır.</p>	<p>İstanbul ve çevresi sanayinin en çok geliştiği yerlerdendir. İş imkânlarının olması nedeniyle göç aldığından nüfus fazladır. Bu nedenle bölgede ticaret, ulaşım, bankacılık, turizm, eğitim, sağlık gibi hizmet sektörleri çok gelişmiştir. Sektörlere bağlı olarak kaptanlık, şoför, bankacılık, öğretmenlik, akademi, mimarlık, doktorluk gibi meslek grupları yaygındır.</p>	<p>Karadeniz kıyıları dört mevsim yağış aldığı için orman bakımından zengin. Bu nedenle ormancılık burada önemli bir ekonomik faaliyettir. Orman mühendisliği, orman bekçiliği, marangozluk, orman işçiliği ormancılığa bağlı olarak gelişen mesleklerdir.</p>	<p>Ülkemizde petrolün büyük bir kısmı Batman’da çıkarılır. Burada madencilik, maden mühendisliği, sondaj teknikerliği, iş güvenliği uzmanlığı gibi meslekler vardır.</p>
<p>Anadolu’nun iç kesimlerinin geniş düzlükleri ve iklimi tahıl tarımı için elverişlidir. Bu nedenle tarım bölgenin önemli bir ekonomik faaliyetidir. Çifti ve ziraat mühendisliği bu bölgede tarıma bağlı olarak gelişen mesleklerdir.</p>	<p>Ege kıyıları geniş ve verimli tarım alanlarına sahiptir. Bu bölgede yetiştirilen ekonomik değeri yüksek ürünler sanayi kuruluşlarında işlenir. Bölgedeki sanayiye bağlı olarak mühendislik, işçilik, teknisyenlik gibi meslekler duyulan ihtiyaç fazladır.</p>	<p>Erzurum - Kars platosunda yaz mevsiminin yağışlı geçmesi nedeniyle otlu geniş yer kaplar. Bu nedenle hayvancılık bu bölgenin önemli bir ekonomik faaliyettir. Besicilik, veterinerlik, çobanlık var olan mesleklerdir.</p>	

İçerik-6: Bölgemizdeki Ekonomik Faaliyetler (MEB, 2019, s.125-126)

İçerik-6’da verilen metinde çeşitli bölgeler ve bu bölgelere bağlı olarak gelişen ekonomik faaliyetler yer almaktadır. Metinlerin en önemli ortak noktası, ekonomik faaliyetlerin çeşitliliğinde ve gelişiminde, bölgenin fiziki şartlarının ve iklim özelliklerinin önemli olduğunun anlaşılmasıdır. Metinlerde, turizm, sanayi, ormancılık, tarım, hayvancılık, madencilik ve bu ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekler yer verilmiştir. Meslekler öncelikle “İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme (8)” amacı ile yakından ilişkilidir. Meslekler alanları özelinde incelendiğinde ise; turizm ve turizme bağlı hizmetler “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (11)”, sanayi ve sanayiye bağlı hizmetler “Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı (9)”, ormancılık ve ormancılığa bağlı hizmetler “Karasal Yaşam (15)”, tarım ve tarıma bağlı hizmetler “Sorumlu Üretim ve Tüketim (12)”, hayvancılık ve buna bağlı hizmetler “Sudaki

Yaşam (14)” ve “Karasal Yaşam (15)”, madencilik ve buna bağlı hizmetler “Erişilebilir ve Temiz Enerji (7) amaçları ile ilişkilendirilebilir.

Etkin vatandaşlık öğrenme alanında sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili olarak, sivil toplum kuruluşlarının tanıtımının yapıldığı 4 ayrı metne yer verilmiştir. Sivil toplum kuruluşlarının çalışma alanlarından bahsedilen bu metinlere içerik-7’de yer verilmiştir.

İçerik-7: Sivil Toplum Kuruluşları ve Çalışma Alanları (MEB, 2019, s.153)

İçerik-7’de yer verilen sivil toplum kuruluşlarının genel çalışma alanları, metnin üzerinde işaretlerle gösterilmiştir. Sivil toplum kuruluşlarının genellikle hangi alanlarda çalışma yaptığının bu yolla gösterilmesi sağlanmıştır. Eğitim alanında çalışmalar yürüten Darüşşafaka Eğitim Kurumları başlığı altında, bu kurumun verdiği hizmetlerden kısaca bahsedilmektedir. Kurum tarafından yapılan bu hizmetler “Nitelikli Eğitim (4)” amacı ile ilişkilendirilebilir. Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA) hakkında kısa bilgiler veriler bir diğer metinde, TEMA’nın çevresel etkinlikler ve projeler yürüttüğü bilgilerine değinilmiştir. Çevre ile ilgili konuların tamamı sürdürülebilir kalkınma ile dolaylı olarak ilişkilendirilebilir. Ancak TEMA’nın çalışma alanları da göz önünde bulundurularak, bu metin öncelikle “İklim Eylemi (13)”, ve “Karasal Yaşam (15)” amaçlarıyla ilişkilendirilebilir. Diğer bir metinde, Tohum Türkiye Otizm Erken Tanı ve Eğitim Vakfı’nın, otizmle mücadele eden çocukların özel eğitimi ile ilgilendiği üzerinde durulmuştur. Bu vakıf hem eğitim hem de sağlık alanında ortak çalışmalar yürütmektedir. Dolayısıyla hem “Sağlık ve Kaliteli Yaşam (3)” hem de “Nitelikli

Eğitim (4)” amaçları ile ilişkilendirilebilir. Türkiye Güçsüzler ve Kimsesizlere Yardım Vakfı ile ilgili metne bakıldığında, çalışma alanlarının korunmaya, barınmaya ve yardıma muhtaç yoksul insanlara yardımlarıyla ön plana çıkmaktadır. Bu yönleriyle “Açlığa Son (1)” ve “Yoksulluğa Son (2)” amaçlarıyla ilişkilendirilebilir.

Küresel bağlantılar öğrenme alanında, çeşitli doğal ve tarihi mirasların tanıtıldığı 4 okuma metni ve bir Genel Ağ haberine yer verilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkilendirilen bu metinler içerik-8’de yer almaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri’nde yayın yapan Genel Ağ sitesi Business Insider’in (Business Insider) bu yıl güncellediği “ölmeye önce görülmesi gereken 30 mekân” arasında Şanlıurfa’daki Göbeklitepe 2. sırada bulunuyor.

Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürü, yaptığı açıklamada “Burada Göbeklitepe’yi önemli kılan şey ise Göbeklitepe’yi yapan insanların bu teknolojiye nasıl ulaştıkları? Çünkü tarih kitapları bize tarih öncesi çağda insanların ilkel olduğunu öğretti. Şu anda baktığımızda 12 bin yıl önce insanlar bir organizasyon etrafında birleşmişler, bu organizasyon isteğiyle birçok yapı meydana getirmişler. Tapınaklar oluşturmuşlar. Göbeklitepe, tarih öncesi dönemdeki insanların ilkel değil, gelişmiş insanlar olduklarını gösteriyor. Bu açıdan, Göbeklitepe dünyanın en önemli arkeolojik keşfidir. Göbeklitepe’yi sadece bir gruba veya bir millete mal edemeyiz, Göbeklitepe tüm insanlığın mirası olarak değerlendirilen bir yer. Şu anda Göbeklitepe, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu [UNESCO (Yunesko)] Dünya Mirası Geçici Listesi’nde yer alıyor, ama çok yakın bir zaman içerisinde de umuyoruz ki asil listeye alınacak. Bundan sonra buraya turizm amaçlı ziyaretlerin çok artacağını biliyoruz.” diye konuştu.

Batı Avustralya’da bulunan Hillier (Helyir) Gölü, pembe rengeyle görenleri hayran bırakıyor. Okyanustan ince bir kumsal ve yeşillik ile ayrılan göl, 600 metre uzunluğa sahip. Gölün pembe renginin sebebinin kesin olmamakla birlikte bir çeşit boya üreten bakteriden kaynaklandığı düşünülüyor. Gölü ilk kez görenler rengin göz yanılması olduğunu düşünse de bir kova su aldığı anda rengin değişmediğini görebiliyor.

Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası olarak bilinen bu yapı topluluğu, cami, darüşşifa (hastane) ve türbeden meydana gelen bir külliye. Türkiye Selçuklu Devleti’ne bağlı Mengücek Beyliği döneminde inşa edilmiştir. Başta kapılar ve sütunlar olmak üzere, külliyenin birçok yerinde, taş işçiliğinin en nadide ve en ince örneklerini yansıtan motifler dikkat çekmektedir. Bu eseri farklı ve özgün kılan bir diğer özellik de bezemelerde yer alan on binlerce motifin hiçbirinin bir daha kendini tekrar etmemesidir.

İzmir’in Selçuk ilçesinde bulunan Efes Antik Kenti farklı medeniyetlerin esintisini içermektedir. Oldukça büyük olan Efes Antik Kenti içerisinde, kütüphane, tapınaklar, uzun yollar ve konaklamayı sağlayan yapılar bulunuyor.

Mostar Köprüsü Bosna-Hersek’in Mostar şehrinden geçen Neretva Nehri üzerinde bulunan bir köprüdür. Orijinal köprü Mimar Sinan’ın öğrencisi Mimar Hayreddin tarafından 1566 yılında inşa edildi ve 1993’te Bosna Savaşı’nda yıkılıncaya dek 427 yıl kullanıldı. 23 Temmuz 2004’te Türkiye’nin desteğiyle onarılarak hizmete açıldı.

İçerik-8: Ülkemizdeki ve Dünyadaki Doğal ve Tarihi Miraslar (MEB, 2019, s.180-184)

İçerik-8’de yer alan metinlerin ortak özelliği, bulunduğu bölgede sık ziyaret alan doğal veya tarihi özelliğe sahip bir miras niteliği taşımasıdır. Bu metinlerde Şanlıurfa’da bulunan Göbeklitepe, Sivas’ta bulunan Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası, İzmir’de bulunan Efes Antik Kenti, Bosna-Hersek’te bulunan Mostar Köprüsü ve Batı Avustralya’da bulunan Hillier Gölü örneklerine yer verilmiştir. Tüm bu tarihi ve doğal güzelliklerin oluşumları ile çeşitli bilgiler verildiği, gibi korunmasının gerekliliği de vurgulanmaktadır. Tarihi ve doğal mirasların korunması “Sürdürülebilir Şehirler ve

Topluluklar (11)” amacı ile doğrudan ilişkilendirilebilir. Çünkü bu amaç dünyanın kültürel ve doğal mirasının korunmasını ve buna yönelik çabaların güçlendirilmesini de hedeflemektedir.

Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular

Araştırmanın bu kısmında “sürdürülebilir kalkınma konusu ve amaçları Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı’ndaki, Öğrenme alanlarında yer alan etkinliklere ve içeriklere nasıl yansımıştır?” sorusuna cevap aranmıştır. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı’ndaki 7 öğrenme alanının tamamında yer alan etkinlikler ve etkinliklerle ilişkili içerikler, sürdürülebilir kalkınma amaçları bağlamında incelenmiştir. Sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkili olan etkinliklerin ve içeriklerin yoğunluğu, öğrenme alanlarında farklılık göstermektedir. Bu bölümde, sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkili etkinlikler ve etkinliklere bağlı içeriklerin örneklendirildiği 22 içeriğe yer verilmiştir.

Birey ve toplum öğrenme alanında sürdürülebilir kalkınma ile ilgili 8 farklı içeriğe ve bu içeriklere bağlı sorulara yer verilmiştir. Bu içeriklerden ilki içerik-9’da yer almaktadır.

1.2 Sosyal Bilgiler dersinde yaşamımıza yön veren bazı değer ve beceriler kazanırız. Doğru karar vermek, sorunları çözerken kendimizi karşıımızdaki kişilerin yerine koymak bunlardan bazılarıdır. Hem tarihimizi hem de ülkemizle birlikte dünyadaki kültürleri tanıma fırsatı da buluruz. Hem ülkemizde hem de farklı ülkelerde yaşamış önemli insanların yaptıklarından haberdar oluruz.

1.3 Kültürümüzün, tarihimizin öğrenilmesi ulusal bilincimizi geliştirir. Kültürel mirası koruma konusunda da duyarlı olmamızı sağlar.

1.4 Yaşadığımız çevreyi, ülkemizi ve dünyayı daha iyi tanırız. Benzer ve farklı özelliklerimizin farkında oluruz. Çevremize karşı duyarlı oluruz. Ülkemiz ve dünyayı ilgilendiren konularda fikirler üretebilir ve daha duyarlı oluruz. Ayrıca demokratik yaşam tarzını, hak ve sorumluluklarımızı bilmemiz iyi bir vatandaş olmamızı sağlar.

1.5 İnsana saygılı olmanın toplumsal ilişkilerdeki önemini fark ederiz. İnsan hakları, ulusal egemenlik ve demokrasi gibi kavramlarla tanışırız. Yaşamımızı demokratik kurallar çerçevesinde düzenlemeyi öğreniriz. Çevremizdeki tarihî eserlerin ve doğal varlıkların farkına varırız. Bunları koruma ve yaşatma konusunda bilinçli bireyler oluruz.

Sıra Sizde

Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiklerinizin size ne gibi faydaları oldu? Örnekler veriniz.

İçerik-9: Sosyal Bilgiler Dersinin Sağladığı Faydalar (MEB, 2019, s.13)

İçerik-9’da yer alan konuşma metinlerinde, sosyal bilgiler dersinin öğrencilere sağladığı faydalar üzerinde durulmaktadır. Metinde yer alan öğrenciler, sosyal bilgiler dersinden neler öğrendiklerinden bahsetmektedirler. Öğrencilerin öğrendiklerini belirttikleri konular arasında, ülkemizdeki ve dünyadaki kültürleri tanımak, ulusal bilincin gelişmesi, kültürel mirasın korunması, çevreye karşı duyarlılık, dünyayı ilgilendiren konularda fikir üretebilmek, demokratik yaşam tarzı, hak ve sorumluluklar, tarihi eser ve doğal varlıkların farkında olup bunları koruma ve yaşatma gibi konular yer almaktadır. Kültürel mirasın, tarihi eser ve doğal varlıkların korunması konuları “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (11)” amacı ile ilişkilendirilebilir. Çevreye karşı duyarlılık konusu ise tüm sürdürülebilir kalkınma amaçları ile dolaylı olarak ilişkilendirilebilir ancak doğrudan “İklim Eylemi (13)” amacı ile bağlantı kurulabilir. Fikir üretebilmek, demokratik yaşam, hak ve sorumluluklar konuları da “Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar (16)” amacı ile doğrudan ilişkilendirilebilir. Birey ve toplum öğrenme alanında üzerinde önemle durulan konulardan bir diğeri çocuk hakları ve sorumlulukları olmuştur. Konuyla ilgili olarak içerik-10’da afiş ve broşüre yer verilmiştir.

İçerik-10: Çocuk Hakları ve Ödevleri (MEB, 2019, s.20)

İçerik-10’da yer alan afiş ve broşürün ortak noktası, ödev ve sorumluluklar ile ilişkili olmasıdır. İlk afişte dikkat çeken “Güçlü Nesiller İçin Haydi İl Çocuk Hakları Komitelerine” ifadesi yer almakta, ikinci afişte ise çocuk haklarından yaşama, gelişme, eğitim, katılım ve korunma gibi temel haklara yer verilmektedir. Bu hakların öğrenimi

için çocuklar yine İl Çocuk Hakları Komitelerine yönlendirilmiştir. Son olarak broşürde, İl Çocuk Hakları Komitelerinden kısaca bahsedilmektedir. İçerik-10'da yer verilen bilgilerin, temel haklardan bahsetmesi “Yoksulluğa Son (1)”, “Açlığa Son (2)”, “Sağlık ve Kaliteli Yaşam (3)” ve “Nitelikli Eğitim (4)” gibi temel hakları konu alan sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkilendirilebilir. Bu öğrenme alanında haklar ve sorumluluklardan bahsedilirken çocuk hakları konusu ön planda tutulmuştur. Çocuk haklarının ortaya çıkışından bahsedilirken, sözleşmenin bazı maddelerine de yer verilmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nden paylaşılan maddeler içerik-11'de yer almaktadır.

Madde 3 - 4 - 5

“Çocuklar kendi haklarını korumayı her zaman bilemeyebilirler, bunun için de önlem almalı, onlara yardımcı olmalıyız.” Bunu da o sözleşmeye yazmışlar. Demişler ki: Ülke içinde çocukları ilgilendiren her tür işi yaparken çocukların yararını gözeteceğiz, çocukların bakımını ve korunmasını sağlayacak kurumları yeterli hâle getireceğiz. Harika değil mi?

1.26

1.27

Madde 22 - 23 - 24 - 25 - 26 - 27

Bazen de çocuklar aileleriyle ya da yalnız olarak başka bir ülkeye göç etmek zorunda kalabiliyor. İşte devlet göçmen denilen bu çocuklarla da ilgilenmek zorunda. Ya da bazı çocukların bedensel veya zihinsel bir engeli olabiliyor. Bu tür çocuklar ötekilerden farklı bir bakım ve eğitim almak zorunda. Bu onların hakkı.

Madde 6

Asıl neyi unuttum biliyor musun? En önemli olanı, nedir bir çocuk için, hatta herkes için ve her canlı için en önemli olan şey? Yaşamak değil mi? İşte sözleşmede bu da var. Herkes için en önemli hak yaşama hakkı. Yaşamak, gelişmek, büyümek senin en önemli hakkın.

1.28

Madde 28

Hepimiz okula gidiyoruz. Bu senin hakkın. Eğitim akademik, sosyal, dâşünsel ve duygusal gelişimimizi tamamlar. Devlet bize parasız ilk ve ortaöğretim sağlamak zorunda. İlköğretim sonrasında, hepimizin yetenekleri ve ilgileri doğrultusunda bir eğitim almasını sağlamak da devletin görevi.

İçerik-11: Çocuk Hakları Sözleşmesi Maddeleri (MEB, 2019, s.25)

İçerik-11'de verilen sözleşme maddeleri, öğrencilerin kolaylıkla anlayabileceği şekilde düzenlenip açıklanmıştır. Toplamda 11 madde, öğrencilerin anlayabileceği açıklığa kavuşturulmuş ve birleştirilerek aktarılmıştır. İçerik-11'de yer alan maddelerde, korunma hakkı, bakım hakkı, yaşam hakkı, göç hakkı, engelli bakım ve eğitimi ve eğitim hakkı konu alınmıştır. Burada yer alan maddeler de yine sürdürülebilir kalkınmanın temel hakları konu aldığı ilk dört amacı ile ilişkilendirilebilir.

Çocuk haklarının sözleşme ile güvence altına alındığından bahsetmiştik. Çocuk haklarının korunması için Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF (Yunisef)) kurulmuştur. Dünyanın her yerinde herhangi bir ayırım yapmadan çocuklara yardım etmektedir. UNICEF, zaman zaman yayınladığı raporlarla çocukların yaşadıkları zorlukları tüm dünyaya duyurmaktadır.

UNICEF: Dünyadaki Çocukların Dörtte Biri Savaş ve Afetlerin Gölgesinde Yaşıyor

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), dünyadaki çocukların yaklaşık dörtte birinin savaş, kriz ve doğal afetlerin etkilediği ülkelerde yaşadığını açıkladı.

- 535 milyon çocuk sağlık hizmeti ve kaliteli eğitim alamıyor. Bu çocuklar korunmuyor ve yeterince beslenmiyor.
- 393 milyona yakın çocuk, acil desteğe ihtiyaç duyulan bölgelerde yaşıyor.
- Savaş ve çatışma ortamında yaşayan 13 milyondan fazla çocuk eğitimden yoksun.
- Şiddet sebebiyle 50 milyon çocuk yerlerinden edildi.

Çocuk İşçi Alarmı

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2018 yılını "Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Yılı" olarak ilan etti. Hazırlanan eylem planı, çocuk işçiliğine karşı iş yeri ve tarlaların denetlenmesinden okuldaki devamsızlık takibine kadar uzanıyor.

İçerik-12: UNICEF ve Çocuk Hakları (MEB, 2019, 27-30)

İçerik-12’te çocuk haklarının sözleşme ile güvence altına alınmasına bağlı olarak Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) hakkında bilgilere yer verilmiştir. Aynı zamanda içerik-13’te UNICEF tarafından yapılan çalışmalardan bahsedilen iki ayrı Genel Ağ haberine de yer verilmiştir. Bu haberlerden ilki savaş ve afetlerden etkilenen çocuklar hakkında UNICEF tarafından yapılan bir araştırma detaylarından bahsedilmektedir. Diğer haberde ise Türkiye Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından çocuk işçiliğine karşı gerçekleştirilen mücadele ele alınmıştır. İçerik-13’te yer verilen, çocuklar için sağlık, eğitim, korunma ve beslenme ihtiyaçları “Yoksulluğa Son (1)”, “Açlığa Son (2)”, “Sağlık ve Kaliteli Yaşam (3)” ve “Nitelikli Eğitim (4)” amaçlarıyla ilişkilendirilebilir. Çocuk işçiliği konusu ise “İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme (8)” amacı ile doğrudan ilişkilendirilebilir. Çünkü bu amaç, zorla çalıştırma, modern kölelik, insan kaçakçılığı, çocuk işçiliği ve çocuk askerliği kaldırmayı da hedeflemektedir. Birey ve toplum öğrenme alanında, sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilgili 4 etkinliğe yer verilmiştir. Bu etkinlikler, genel olarak açık uçlu sorular şeklinde oluşturulmuştur. Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkili bu etkinliklere içerik-13’te yer verilmiştir.

1. UNICEF'in verdiği bilgilere göre çocuklar hangi haklardan yararlanamamıştır? Bunların nedenleri nelerdir?

1. Siz çocuk meclisi üyesi olsaydınız neler yapmak isterdiniz?

2. Hangi haklarınızı özgürce kullanabiliyorsunuz?

3. Sizce başka ülkelerdeki çocuklar da bu haklarını kullanabiliyorlar mı?

2. Siz olsaydınız bu durumlar karşısında hangi çözümleri üretirdiniz?

Ülkemizdeki ve dünyadaki çocukların "Çocuk Hakları"ndan nasıl yararlandığını gösteren örneklerin yer aldığı bir pano hazırlayınız.

İçerik-13: Haklar ve Sorumluluklar (MEB, 2019, s.23-30)

İçerik-13'te yer alan etkinliklerin ortak noktası, haklar ve sorumluluklarla ilgili olmalıdır. Ders kitabında haklar ve sorumluluklar ile ilgili metinler, afişler, broşürler, Genel Ağ haberleri gibi metinlerin ardından bu soruların cevaplandırılması istenmektedir. Bu sorular genel anlamda öğrencilerin akıl yürütmelerine zemin hazırlayacak nitelikte oluşturulmuştur. Öğrencilerden, Çocuk Hakları ile ilgili pano hazırlanmasını içeren bir etkinliğe de yer verilmiştir. Haklar ve sorumluluklar hakkında verilen etkinliklerin tamamı sürdürülebilir kalkınmanın temel amaçları içeren ilk dört amacı ile ilişkilendirilebilir.

Kültür ve miras öğrenme alanında, sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili bir Genel Ağ haberi ve bu habere bağlı sorulara, aynı zamanda iki farklı etkinliğe yer verilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma ile ilişkilendirilen bu 3 etkinlik içerik-14'te yer almaktadır.

Sıra Sizde

Tarihi eserler ülkemizin kültür hazineleridir. Bu hazinelere zarar verenleri uyarmalı, tarihi mirasımıza sahip çıkmalıyız. Bu konuyla ilgili aşağıdaki haberi okuyunuz. Haberin altında yer alan soruların cevaplarını defterinize yazınız.

Edirne'deki Tarihi Çeşmeler Tehdit Altında!

Osmanlı dönemi mimarisini günümüze taşıyan tarihi çeşmeler, üzerlerine yazılan duvar yazıları nedeniyle tehdit altında.
Genel Ağ haberi, 13 Şubat 2017

1. Sizin çevrenizde de zarar gören eserler var mı? Varsa kimler, nasıl zarar vermiştir?
2. Tarihi eserleri korumak için hangi önlemler alınmalıdır?

Sıra Sizde

Aşağıdaki tabloya günlük hayatımıza yerleşmiş kültürel unsurlardan üçünü yazınız. Bu kültürel unsurların tarih boyunca gösterdiği gelişim, süreklilik ve değişimi araştırarak tabloda uygun bölüme yazınız.

 Kültürel unsurlar	 Geçmişte nasıldı?	 Günümüzde nasıl?	 Süreklilik mi gösteriyor?	 Değişim yaşamış mı?

4. Müzelerin tarihi eserlerin korunmasındaki önemi nedir?

İçerik-14: Kültürel Miras Öğeleri ve Bu Öğelerin Korunması (MEB, 2019, s.43-60)

İçerik-14'te yer verilen Genel Ağ haberinde tarihi bir çeşme ele alınmış ve tarihi değer taşıyan bu çeşmenin, üzerine yazılar yazılmak suretiyle zarar gördüğü bilgilerine yer verilmiştir. İçerikte yer alan diğer bir etkinlikte, öğrencilerden çeşitli kültürel ürünleri değişim ve sürekliliği algılama becerisini kullanarak tanıtılmaları istenmektedir. Son olarak öğrencilerden tarihi eserlerin korunmasının neden önemli olduğunun açıklanması istenmektedir. İçerik-14'te yer alan etkinliklerin ortak noktası, tarihi eserleri ve bunların sürekliliğini sağlayarak korunmasını vurgulamalarıdır. Tarihi eserlerin ve doğal güzelliklerin korunması konusu "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (11)" amacı ile doğrudan ilişkilendirilebilir.

İnsanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında, sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkili toplamda 4 içeriğe yer verilmiştir. İçerik-15, iklimin insan yaşamına etkisini konu almaktadır.

Yaşadığınız yerin ikliminin hayatınıza etkisini aşağıdaki başlıklara göre değerlendirerek yazınız.

Beslenme

Giyim

Konut tipi

Bitki örtüsü

Ulaşım

Turizm

İçerik-15: İklimin İnsan Yaşamına Etkisi (MEB, 2019, s.75)

İçerik-15'te yer alan etkinlikte iklimin insan yaşamına etkisinin çeşitli faktörler açısından değerlendirilmesi istenmiştir. Etkinlikte yer alan, beslenme, giyim, konut tipi, ulaşım ve turizm faktörleri sürdürülebilir kalkınma amaçları ile doğrudan, bitki örtüsü faktörü ise dolaylı olarak ilişkilendirilebilir. Ele alınan faktörlerin her biri özelde farklı amaçlarla ilişkilendirilebilir, ancak bu etkinlik iklim değişimini de konu alan “İklim Eylemi (13)” amacıyla bağdaştırılabilir. Bu öğrenme alanında sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili olarak yer alan diğer bir konu ise doğal çevre ve doğal çevreye beşerî etmenlerin yansımadır. İçerik-16'da insanların doğal çevreyle ilişkisi ele alan bir etkinliğe yer verilmiştir.

İnsan doğayı şekillendirebilir mi? Tartışınız.

Aşağıda insanların doğayı şekillendirerek yaptığı değişikliklerin fotoğraflarını görüyorsunuz. Bunların isimlerini metin içerisinde yer alan boşluklara yazınız.

maden ocağı

köprü

İnsanlar yaşadıkları doğal çevreyi değiştirerek ondan faydalanırlar. Yol yaparken önlerine çıkan engelleri aşmak için _____ açarlar, _____ yaparak yerleşim alanları oluştururlar. Su ve enerji ihtiyaçlarını gidermek için akarsuların önüne _____ yaparlar. Akarsuların üzerinden geçebilmek için ise _____ yaparlar. Toprağı işleyerek _____ açar, ürün yetiştirirler. Madenleri çıkarıp yeni ürünler yapmak için _____ açarlar.

İçerik-16: Doğal Çevreyi Etkileyen Beşeri Unsurlar (MEB, 2019, s.80)

İçerik-16'da yer alan etkinlikte, insanların doğal çevreyi nasıl etkilediği konusu üzerinde durulmuş, doğal çevreden faydalanarak yapılan yapılardan örnekler yer almıştır. Ders kitabında tamamı yer alan etkinlikte yer verilen yapılar, maden ocağı, köprü, tünel, tarla, konut ve baraj olmuştur. Maden ocağı ve buna bağlı faktörler

“Yenilenebilir ve Temiz Enerji (7)”, köprü, tünel ve konut ile ilgili faktörler “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (11)”, tarla ve tarımla ilişkili faktörler “Sorumlu Üretim ve Tüketim (12)”, son olarak baraj ve akarsularla ilişkili faktörler “Temiz Su ve Sanitasyon (6)” amaçları ile ilişkilendirilebilir. Birey ve toplum öğrenme alanının önemli diğer bir konusu doğal afetler ve bunların etkileri üzerinedir. Doğal afetler konusu ve etkinlikleri ile ilgili örneklere içerik-17’de yer verilmiştir.

İçerik-17: Doğal Afetlerin Nedenleri ve Etkileri (MEB, 2019, s.81-88)

İçerik-17’de yer alan etkinliklerin ortak noktası çeşitli doğal afetleri ele almasıdır. Konu içerisinde yer alan doğal afetler, deprem, sel, heyelan, erozyon, orman yangını ve çığ olmuştur. Doğal afetlerin oluşum nedenleri, gerçekleşmesi sırasında yaşananlar ve sonrasında oluşan etkileri üzerinde durulmaktadır. Öğrencilerden etkinliklerin yanı sıra içerik-17’de yer alan Genel Ağ haberlerinin başlıklarının incelenerek, bu haberlerin incelenmesine yönelik hazırlanan soruları da cevaplandırmaları istenmektedir. Doğal afetler ve bu afetlerin insanlar üzerinde yarattığı olumsuzluklar “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (11)” ve “İklim Eylemi (13)” amaçları ile doğrudan ilişkilendirilebilir. Çünkü bu amaçlar, doğal afetlerin önlenemez olduklarını kabul etmekle birlikte, doğa ve canlıların aldığı zararı sifira indirmeyi ya da sifira indirgemek mümkün değilse en azami seviyede tutmayı hedeflemektedir. Birey ve

toplum öğrenme alanında işlenen ve sürdürülebilir kalkınma amaçlarının ortaya çıkmasında öncelikli nedenler arasında gösterilen çevresel felaketlerle ilgili konulara ve etkinliklere örneklere içerik-18’de yer verilmiştir.

Doğal çevrede meydana gelen değişimlerin bazıları doğal yolla gerçekleşirken bazıları da beşerî etkilerle ortaya çıkmaktadır. Bir yeri yaşam alanı olarak seçen insanlar o yerdeki doğal kaynakları kullanır. İnsanlar bunu yaparken bazen çevreye zarar verirler, doğal dengeyi bozarlar. Doğal dengenin bozulmasıyla da çevre sorunları ortaya çıkar.

Hava kirliliği, atmosferde zararlı gazların insanlara ve diğer canlılara zarar verecek miktara ulaşmasıdır. Ulaşım araçları, elektrik santralleri, sanayi faaliyetleri, binalarda ısınma amaçlı kullanılan yakıtlar hava kirliliğine neden olur.

Yaşadığınız yerde en çok görülen afetler: _____

Nedenleri: _____

Yaşadığınız yerde görülen çevre sorunları: _____

Nedenleri: _____

İçerik-18: Çevre Sorunları ve Oluşum Nedenleri (MEB, 2019, s.84-85)

İçerik-18’de doğal çevrede beşerî yollarla ortaya çıkan olumsuz değişimler yani çevre sorunlarının ele alındığı tanıtım metinleri ve etkinlikler yer almaktadır. İnsanların doğal çevrede bulunan kaynakları kullanırken, doğal dengeye ve çevreye zarar verdiği konusu üzerinde durulmuştur. Ders kitabında yer alan tam metinlerde, bu konu içerisinde yer verilen çevre sorunları, hava kirliliği, su kirliliği, erozyon, gürültü kirliliği, toprak kirliliği ve orman alanlarının azalması olmuştur. Aynı zamanda öğrencilerden, verilen bu çevresel sorunlardan yola çıkarak, yaşadıkları yerde görülen afetler ve çevre sorunlarını tespit etmeleri istenmektedir. İçerik-18’de yer alan konular, sürdürülebilir kalkınmanın tüm amaçları ile dolaylı olarak ilişkilendirilebilir. Konular özelinde incelendiğinde ise, hava kirliliği “Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı (9)”, su kirliliği “Temiz Su ve Sanitasyon (6)” ve “Sudaki Yaşam (14)”, erozyon ve gürültü kirliliği “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (11)”, toprak kirliliği “Sorumlu Üretim ve Tüketim (12)” ve orman alanlarının azalması “Karasal Yaşam (15) amaçları ile doğrudan ilişkilendirilebilir.

Bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanında, sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili etkinlik örneği içerik-19’de yer almaktadır.

Doktordan Uyarı: e-hasta Olmayın

Doktor Cem Şahin, Genel Ağ'da hastalık tedavi yönteminin araştırılıp uygulanmaya çalışılmasının son derece yanlış olduğunu söyledi. Dr. Şahin, Genel Ağ'ın belli araştırmalar için kullanılabileceğini ancak hastalıkların tedavisi için çözüm alamayacağını belirtti. Sanal ortamda eksik ve yanlış bilgi edinme olasılığının yüksek olduğunu vurguladı. Şahin: "Örnek vermek gerekirse, Genel Ağ'da araştırma yapıldığında Hepatit B has-

talarının 20 yıl sonra sira olabileceği bilgisine rastlanıyor. Bunu okuyan hasta kendisinin de sira olacağına inanıp paniğe kapılıyor. Bu yüzden Genel Ağ günümüzde e-hastalar oluşturuyor. Hastalıkların belirtilerini Genel Ağ'dan araştırıp kendi hastalığına tanı koyanlar da oluyor. Bu da çok yanlış. Baş ağrısı yazıp araştırma yaparak hastalığınıza teşhis koymaya çalışmayın." dedi.

Genel Ağ haberi, 26 Ekim 2016 (Düzenlenmiştir.)

1. "e-hasta" ne demektir?
2. "e-hastalar" Genel Ağ'da doğru bilgilere ulaşabiliyorlar mı? Neden?
3. Sağlık sorunlarıyla ilgili bilgi almak isteyenler öncelikle kimlere başvurmalıdır? Neden?

İçerik-19: Teknolojinin Yanlış Kullanımı Örneği (MEB, 2019, s.99-100)

İçerik-19'da sağlık problemlerinin, sağlık kuruluşlarına gitmeden Genel Ağ kullanarak anlaşılmaya çalışması ve insanların kendilerine bu yolla yanlış teşhis koymalarına sebep olmasını konu almaktadır. Genel Ağ haberinde bu durum e-hasta şeklinde ifade edilmektedir. Sağlık konusunda yapılan yanlışlardan ziyade insanların sağlık hizmetine ulaşmalarının zorluğu eğer insanları bu yola itiyorsa, bu konu "Sağlık ve Kaliteli Yaşam (3)" amacı ile ilişkilendirilebilir.

Üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanında sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilgili 4 farklı içeriğe yer verilmiştir. Üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanında ekonomi ve ekonomik faaliyetler, meslekler, üretim, dağıtım ve tüketimle ilgili faktörler, tüketici olarak haklar ve sorumluluklar ve bu konuların yanı sıra yenilikçi projeler ele alınmıştır. İçerik-20'de ders kitabında ekonomik faaliyetlerle ilgili olarak verilen içerik ve etkinlikler örneklendirilmiştir.

İçerik-20: Mesleki Faaliyetler (MEB, 2019, s.118-121)

İçerik-20’de, ders kitabında verilen mesleki faaliyetlerle ilgili tanıtım metinlerinden birine ve bu metinlerin ardından öğrencilerin meslek alanlarını tahmin etmelerine dayanan etkinliğe yer verilmiştir. Ders kitabında örnekte olduğu gibi tanıtımı yapılan mesleki faaliyetler, tarım, sanayi, turizm, hayvancılık, madencilik ve hizmet sektörleri olmuştur. Metnin ardından içerik-20’de yer alan görsel kullanılarak, öğrencilerin bu görsel üzerinde yer alan görsellerden yola çıkarak hangi mesleki faaliyetlerin yürütüldüğünü tahmin etmeleri istenmiştir. Mesleki faaliyetlerle ilgili konular genel olarak ele alındığında “İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme (8)” amacı ile ilişkilendirilebilir. Mesleki faaliyetler alanları özelinde ele alındığında ise, tarım “Sorumlu Üretim ve Tüketim (12)”, sanayi “Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı (9)”, hayvancılık “Sudaki Yaşam (14)” ve “Karasal Yaşam (15)”, madencilik “Erişilebilir ve Temiz Enerji (7)”, hizmet faaliyetleri ise doğrudan “İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme (8)” amaçları ile ilişkilendirilebilir. Aynı zamanda ekonomik faaliyetler ve coğrafi koşullar arasındaki ilişkiye değinilmiştir. Ekonomik faaliyetler ve coğrafi özelliklerin bunları etkilemesi üzerine yapılan etkinlikte kullanılan görsel ise oldukça dikkat çekicidir. İçerik-21’de yer alan bu görselde, yalnızca ekonomik faaliyetleri simgelemekle kalmamış, yenilenebilir enerji kaynaklarını çağrıştıran sembollere de yer verilmiştir.

İçerik-21: Ekonomik Faaliyetlerin Çevresel Koşullarla İlişkisi (MEB, 2019, s.122)

İçerik-21’de yer alan görselle öğrencilerden ekonomik faaliyetleri tespit ederek, coğrafi özelliklerle ilişkilendirmeleri beklenmektedir. Ekonomik faaliyetlerin gösterildiği bu içerikte dikkat çeken diğer bir unsur ise yenilenebilir enerji kaynaklarından bazılarının simgelendirilmiş olmasıdır. Güneş enerji panelleri, rüzgâr tribünleri ve petrol sondajı gibi semboller verilen enerji kaynakları arasındadır. Madencilik ve enerji kaynaklarıyla ilgili konular “Erişilebilir ve Temiz Enerji (7)” amacı ile ilişkilendirilebilir. Bu öğrenme alanında yer verilen önemli konular arasında, sorumlu

yakından ilgilidir. Bu öğrenme alanında da toplumsal ihtiyaçlar ve bu ihtiyaçların karşılanması, savaş ve afet durumlarında insanların durumu gibi konular ele alınmaktadır. İçerik-23'te iki tartışma sorusu, bir grup etkinliği, bir dilekçe hazırlama etkinliği ve bir Genel Ağ haberi yer almaktadır.

 İçinde yaşadığınız toplumun ne gibi ihtiyaçları vardır, bu ihtiyaçların karşılanması konusunda neler yapabilirsiniz? Tartışınız.

Türk Tasarım Ekibine Üç Madalya

Toplumların gündelik hayatlarında yaşam kalitesini artıran ve küresel problemlere çözüm öneren ürünleri tanıtmak ve yaygınlaştırmak amacıyla düzenlenen "Avrupa Ürün Tasarım Ödülleri" yarışmasının sonuçları açıklandı. ODTÜ Öğretim Üyesi Hakan Gürsu ve Designnobis ekibi, tasarladıkları endüstriyel ürünler ile biri altın olmak üzere üç ödüle layık görüldü.

"Sığınmacı Barınma Ünitesi" tasarımı "Sosyal Sorumluluk İçin Tasarım" kategorisinde gümüş madalya aldı. Savaş veya doğal afet sonrası durumlarda kullanılmak üzere geliştirilen sığınmacı barınma ünitesi, çadır gibi geçici çözümlerin ötesinde güvenlik, kişisel alan ve koruma sağlıyor. Dört kişilik bir ailenin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek yaşam alanı sunan ünite, eşyalarıyla birlikte kurulumu hazır bir paket olarak geliyor.

Duş ve tuvalet modülü de bulunan ürün, çabada yağmur suyunu toplayarak bunun temiz su olarak kullanılabilmesini sağlıyor.

Genel Ağ haberi, 5 Nisan 2017 (Düzenlenmiştir.)

 Savaş ve afet durumlarında zor şartlar altında yaşayan insanlar için neler yapılabilir? Fikirlerinizi söyleyiniz.

 Sıra Sizde

Arkadaşlarınız ile bir grup oluşturarak ülke ekonomisine katkı sağlayacak bir fikir geliştiriniz. Bunun için:

1. İlk olarak bir fikir bulmalısınız. Tarım, sanayi, hizmet, ulaşım gibi bir iş kolu seçiniz. Bu iş kolunda üretim, dağıtım veya tüketimin geliştirilebilmesi ve arttırılabilmesi için yeni fikirler belirleyiniz.
2. Öncelikli çalışmaların inceleyiniz. Daha önce sizin fikrinizde ilgili yapılan çalışmalar araştırıp nasıl bir yenilik yapacağınıza karar veriniz.
3. Çalışma programı hazırlayınız. İş bölümü yaparak işi nerede, nasıl, hangi kaynakları kullanarak yapacağınızı kararlaştırınız.

BEYLİKDÜZÜ KAYMAKAMLIĞI

Tüketici Sorunları İçin Hakem Heyeti Başkanlığına

Sikayet Eden _____

Adı Soyadı _____

TC Kimlik No _____

Adresi _____

Telefon / Faks _____

Sikayet Edilen _____

(Satıcı / Sağlayıcı) _____

Sikayet Tarihi _____/_____/20__

Sikayetin Parasal Değeri _____

Vergi No _____

İçerik-23: Toplumsal İhtiyaçların Karşılanması ve Tüketici Hakları (MEB, 2019, s.198-144)

İçerik-23'te öğrencilerin toplumsal ihtiyaçlarının karşılanması, savaş ve afet şartlarında yaşayan insanların yararı için akıl yürütmeleri istenen sorulara yer verilmiştir. Savaş ve afet durumlarında insanların yaşadığı yoksunluk konuları "Yoksulluğa Son (1)", "Açlığa Son (2)" ve "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (11)" amaçları ile yakından ilişkilendirilebilir. Çünkü bu amaçlar, sosyal koruma sistemlerini arttırmayı, temel hizmetlere erişimin arttırılmasını, kırılğan durumdaki ve afetler nedeniyle mağduriyet yaşayan insanları korumayı, afetlerden etkilenen insanların sayısını kayda değer biçimde azaltmayı hedeflemektedir. Diğer yandan içerik-23'teki Genel Ağ haberinde bir projeye yer verilmiş, bu projenin sığınmacı barınma ünitesi olarak kullanılıp, dört kişilik bir ailenin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir ürün olduğundan bahsedilmiştir. Bu proje öğrencilerin savaş ve afet durumunda yaşayan insanların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak fikir yürütmelerine yardımcı olabilir. İçerikte yer alan grup etkinliğinde, öğrencilerinden ülke ekonomisine katkı sağlayacak fikirler üretmelerini ve bunu oluşturdukları grupla birlikte belirlenen aşamaları takip ederek gerçekleştirmeleri istenmektedir. Ülke ekonomisi ve ekonomi ile ilgili inovatif fikirlerin ortaya çıkarılması "Nitelikli Eğitim (4)" ve "İnsana Yakışır İş ve Ekonomik

Büyüme (8)” amaçları ile ilişkilendirilebilir. Sığınmacıların entegrasyonu ise “Eşitsizliklerin Azaltılması (10)” amacı ile ilişkilendirilebilir. Çünkü bu amaç, planlı göç politikalarının muntazam şekilde, güvenli ve düzenli şekilde gerçekleştirilmesini hedefler. Son olarak içerikte yer alan dilekçe örneği, öğrencilerin haklarını kullanabilmeleri için izlemesi gereken adımları anlamalarına yardımcı olmak amacını taşımaktadır. Öğrencilerden bozuk peynir örneğinden yola çıkarak, Tüketici Sorunları İlçe Hakem Heyeti’ne bir dilekçe hazırlamaları istenmektedir. Bu sayede öğrencilerin bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanmaları sağlanmak istenmektedir. Bilinçli bir tüketici olmak “Sorumlu Üretim ve Tüketim (12)”, sorumlu bir tüketici olarak haklarının farkında olmak “Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar (16)” amaçları ile ilişkilendirilebilir.

Etkin vatandaşlık öğrenme alanında, sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilgili 3 farklı içeriğe yer verilmiştir. Bu öğrenme alanında, topluma ve halka hizmet eden kurumlar, yönetim birimleri tarafından yürütülen hizmetler, katılım ve düşünce özgürlüğü gibi sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili konular ele alınmıştır. Toplumsal ihtiyaçlar ve bu ihtiyaçların karşılanmasına yönelik hizmetler ile ilgili etkinliklere İçerik-24’te yer verilmiştir.

Sıra Sizde

Yandaki fotoğrafları inceleyerek belediyenin hangi görevleriyle ilgili olduklarını altlarına yazınız.

6.12 6.13 6.14 6.15

Toplumsal ihtiyaç

Bakanlığın adı

Hizmetleri

İçerik-24: Toplumsal İhtiyaçlar ve Bu İhtiyaçlara Yönelik Hizmetler (MEB, 2019, s.151-158)

İçerik-24’te yer alan etkinliklerin ortak konusu, toplumsal ihtiyaçlar ve bu ihtiyaçların karşılanması ele almalarıdır. Öğrencilerin, toplumsal ihtiyaçların yerelden ulusala genişleyen bir çerçevede, hangi yönetim birimleri tarafından karşılandığını öğrenmeleri beklenmektedir. Bu yönetim birimlerinden beklenen öncelikle temel ihtiyaçları karşılamalarıdır, ardından sosyal ve kültürel ihtiyaçlar gelir. Toplumsal

İhtiyaçların temel düzeyde karşılanması, sürdürülebilir kalkınma amaçlarının temel toplumsal ihtiyaçları konu alan ilk dört amacı ile ilişkilendirilebilir. Bunun yanı sıra içerik-24'te yer alan etkinlikte, sosyal ihtiyaçlarında karşılanması gerektiğine dair bir görsele yer verilmiştir. Kültürel ve sosyal ilişkiler “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (11)” amacıyla ilişkilendirilebilir. Çünkü bu amaç kent çeperi ve kırsal da dahil olmak üzere ekonomik, sosyal ve çevresel olumlu ilişkileri desteklemektedir. Toplumsal ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olarak yerel yönetim kurumları ve bakanlıklar dışında, sivil toplum kuruluşlarının da olduğu bilgisi göz önünde bulundurularak, sivil toplum kuruluşları ile ilgili etkinliklere de yer verilmiştir. Bu etkinliklerle ilgili örnekler içerik-25'te yer almaktadır.

Çevrenizde gördüğünüz toplumsal bir ihtiyacı belirleyiniz. Bu ihtiyacı karşılayacak bir sivil toplum kuruluşu kuracağınızı düşününüz. Buna göre aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Sivil toplum kuruluşunuz hangi toplumsal ihtiyaca yönelik olacaktır?
2. Sivil toplum kuruluşunuzun adı ne olacaktır?
3. Sivil toplum kuruluşunuz insanlara nasıl yardım edecektir?
4. Sivil toplum kuruluşunuza destek sağlamak için neler yapacaksınız?
5. Sivil toplum kuruluşunuzun çalışmalarını halka nasıl duyuracaksınız?

Aşağıdaki tablonun ilk sütununa yaşadığınız yerin problemlerini (eğitim, sağlık, ulaştırma, çevre gibi) yazınız. İkinci sütuna problemin çözümünün hangi yönetim biriminin ya da birimlerinin görevi olduğunu yazınız. Sağdaki sütuna ise nasıl çözülebileceği ile ilgili önerilerinizi yazınız.

Problemler	Yönetim birimleri	Çözüm önerileri

Sıra Sizde Aşağıdaki alanlarda çevrenizdeki resmi kurum ve sivil toplum kuruluşlarını araştırarak aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

Eğitim	Resmî kurumları:	Sivil toplum kuruluşları
	Adları: _____	Adları: _____
	Faaliyetleri: _____	Faaliyetleri: _____

İçerik-25: Toplumsal İhtiyaçlar ve Bunlara Yönelik Çözüm Önerileri Geliştirme (MEB, 2019, s.152-158)

İçerik-25'te yer alan etkinliklerin ortak noktası toplumsal ihtiyaçları tespit etmeye çalışmalarıdır. Bu etkinlikte sıralanan toplumsal ihtiyaçlar, ihtiyaç sahiplerine yardım, hayvanların korunması, sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi, kadın haklarının korunması, doğal afetlerde halka yardım edilmesi, doğal çevrenin korunması, kültür ve sanatın desteklenmesi, eğitim faaliyetlerinin desteklenmesi şeklinde sıralanmaktadır. Öğrencilerden de bu listeye ekleyebilecekleri toplumsal ihtiyaçları önermeleri beklenmektedir. Toplumsal ihtiyaçların tespit edilmesinin ardından bunları karşılamaya yönelik olarak çalışan sivil toplum kuruluşlarından bahsedilmiş, öğrencilerden de bir toplumsal ihtiyaç belirleyerek buna yönelik bir sivil toplum kuruluşu modeli ortaya koymaları istenmiştir. Öğrencilerin oluşturacakları sivil toplum kuruluşuna yönelik

çeşitli sorular sorulmuş ve öğrencilerin bu şekilde yönlendirilmesi sağlanmak istenmiştir. Diğer bir etkinlikte çevrelerinde yer alan toplumsal ihtiyaçlara yönelik faaliyet yürüten, sivil toplum kuruluşlarını ve resmî kurumları araştırmaları istenmektedir. Bu sivil toplum kuruluşlarının araştırılmasında çeşitli kategoriler belirlenmiştir. Öğrencilerin, eğitim, çevre, sağlık ve yardım alanlarında faaliyet gösteren iki farklı sivil toplum kuruluşu bulmaları ve ulaştıkları bilgilerin kitapta ilgili bölüme aktarılması beklenmektedir. Toplumsal ihtiyaçlar olarak belirtilen konular, özelinde incelendiğinde birbirlerinden farklı sürdürülebilir kalkınma amaçlarına hitap ettikleri görülmektedir. İhtiyaç sahiplerine yardım “Yoksulluğa Son (1)” ve “Açlığa Son (2)”, hayvanların korunması “Sudaki Yaşam (14)” ve “Karasal Yaşam (15)”, sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi “Sağlık ve Kaliteli Yaşam (3)”, kadın haklarının iyileştirilmesi “Cinsiyet Eşitliği (5)”, doğal afetlerde halka yardım edilmesi ve doğal çevrenin korunması “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (11)”, kültür, sanat ve eğitim faaliyetlerinin desteklenmesi “Nitelikli Eğitim (4)” amaçları ile ilişkilendirilebilir. Etkin vatandaşlık öğrenme alanında katılım hakkı ve düşünce özgürlüğü ile ilgili kitapta verilen etkinlik örnekleri içerik-26’da yer almaktadır.

Hak ve özgürlüklerimiz Anayasamızda da yer almaktadır. Şimdi Anayasamızdaki temel hak ve özgürlüklerimizden bazıları okuyalım.

Madde 42- Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz...

Madde 56- Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir...

Madde 22- Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir...

Madde 50- Kimse, yapına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz.

Anayasamızın yandaki maddeleri ile çocuk haklarına dair sözleşmedeki maddeleri karşılaştırdığınızda hangi benzerlikleri görüyorsunuz? Açıklayınız.

Sıra Sizde

Katılım hakkı ve düşünce özgürlüğü ile ilgili sloganlar yazarak, resim ve fotoğraflar da kullanarak bir afiş hazırlayınız.

	Bu hak ve özgürlük size ne anlama geliyor?	Bu hak ve özgürlüğü nasıl kullanıyorsunuz? Örnek veriniz.	Bu hak ve özgürlük olmasaydı neler olabilirdi?
Katılım hakkı			
Düşünce özgürlüğü			

İçerik-26: Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Anayasamız (MEB, 2019, s.159-161)

İçerik-26’da Anayasamızdaki maddelerin, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ’de yer alan maddelerle benzerlikleri öne çıkarılmak istenmektedir. Anayasamızda yer alan eğitim ve öğrenim hakkı, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı, haberleşme hürriyeti, bireylerin yaş, cinsiyet ve gücüne uymayan işlerde zorla çalıştırılmaması ile ilgili maddelere yer verilmiştir. Anayasadan örnek olarak verilen bu maddelerin, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ‘de yer alan maddelerle karşılaştırılması istenmektedir. Diğer yandan katılım hakkı ve düşünce özgürlüğü ile ilgili olarak Anayasamızda yer alan maddeler ele alınmış, öğrencilerden konuyla ilgili yazı, resim ve fotoğraflar kullanarak afiş hazırlamaları istenmiştir. Son olarak katılım hakkı ve düşünce özgürlüğünün

öğrenciler tarafından tanımlanması, kullanım alanına örnek verilmesi ve yoksunluğu halinde olabileceklerin tahmin edilmesi başlıklarını içeren tablonun doldurulması istenmektedir. Eğitim ve öğrenim hakkı “Nitelikli Eğitim (4)”, sağlıklı ve dengeli beslenme “Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam (3)”, yaş, cinsiyet ve güce uygun işlerde çalışma hakkı “İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme (8)” amaçlarıyla ilişkilendirilebilir. Katılım hakkı ve düşünce özgürlüğü ile ilgili konular ise “Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar (16)” amacı ile ilişkilendirilebilir.

Küresel bağlantılar öğrenme alanında, sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili olarak öne çıkan konular arasında, ülkeler arası ekonomik ilişkiler ve katkıları, ülkeler arası ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisi, ortak mirasın önemi konuları yer almaktadır. Ülkeler arası ekonomik ilişkiler ve katkıları konusunun sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili etkinliklere içerik-27’de yer verilmiştir.

İthalat ve ihracatın ne olduğunu örnek vererek açıklayınız.

Günlük hayatımızda çeşitli ürünler satın alırsınız. Satın aldığınız ürünleri inceleyiniz, hepsi ülkemizde mi üretilmiştir? Söyleyiniz.

Denizli’de üretilen peştamalın Denizli’nin ve ülkemizin ekonomisine katkısı ne olabilir? Açıklayınız.

1. Yaşadığınız yerin ülke ihracatına katkısı nedir? Araştırarak yazınız.

2. Yukarıda okuduğunuz örneklerde olduğu gibi sizin yaşadığınız yerde de ihracat gelirimize katkı sağlayacak çeşitli ürünler ve imkânlar vardır. Bu konuda bir araştırma yapınız. İhracatı artırmak için başka neler yapılabileceğini düşünerek fikirlerinizi yazınız.

İçerik-27: Küresel Ekonomi ve Ülkemiz (MEB, 2019, s.170-173)

İçerik-27’de yer alan sorular ve etkinliklerin ortak noktası, ülkeler arası ekonomi ilişkilerini konu almasıdır. Ülkeler arasındaki ilişkilerin önemi, ilişkilerin geliştirilmesi, az gelişmiş ülkelerin ekonomik olarak kalkandırılması, küresel verimliliğe kaynak sağlanması, Dünya Ticaret Örgütü anlaşmalarına uygun olarak az gelişmiş ülkelerde dahil olmak üzere ülkeler arası ticaretin geliştirilmesi konuları “İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme (8)” ve “Eşitsizliklerin Azaltılması (10)” amaçlarıyla ilişkilendirilebilir. Ülkeler arası ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisi ile ilgili etkinlikler içerik-28’de yer almaktadır.

Demir İpek Yolu Projesi Hız Kazanıyor

Çin ile Avrupa ülkelerini hizmete açılan demiryolu ile birbirine bağlayan çağdaş "Demir İpek Yolu" projesi hız kazanıyor. Çin, Belarus, Almanya, Kazakistan, Moğolistan, Polonya ve Rusya, Çin-Avrupa demiryolu hattının geliştirilmesi için bir anlaşma imzaladı.

Türkiye de proje başlangıcında Bakü-Tiflis-Kars demiryolu hattını inşa çalışmalarını sürdürüyor. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı, geçen ocak ayında yaptığı açıklamada, Çin'den Avrupa'ya yapılacak nakliyenin Türkiye üzerinden yapılmasının süre ve maliyet açısından daha avantajlı olduğunu dile getirmişti. Bakan, "Çin'den bir yükü İngiltere'ye, Almanya'ya, Fransa'ya göndermek yaklaşık 45-62 gün sürüyor. Çağdaş İpek Yolu'nun Türkiye ayağı sayesinde bu süre 12-15 güne düşecek. Yaklaşık dörtte biri kadar bir zamanda yük istenilen adrese ulaştırılmış olacak." demişti.

Genel Ağ haberi, 26 Nisan 2017 (Düzenlenmiştir)

1. Ulaşım alanındaki bu ve benzeri gelişmeler ülkeler arasındaki ticareti nasıl etkileyecektir?

B. Ulaşım ve iletişim teknolojileri bugünkü seviyesine ulaşmasaydı, ülkeler arası ticarete ne gibi zorluklar yaşanır? Düşüncelerinizi yazınız.

İçerik-28: Uluslar Arası Ulaşım ve İletişim Teknolojileri (MEB, 2019, s.176)

İçerik-28'de yer alan Genel Ağ haberi ve bu habere bağlı açık uçlu sorular yer almaktadır. Bu içerikte ülkeler arası ekonominin ulaşım ve iletişim teknolojilerini konu almaktadır. Demir İpek Yolu Projesinin, çeşitli ülkeleri ekonomik anlamda olumlu olarak etkilemesi ve aynı zamanda bu projenin ülkeler arası ulaşımı da olumlu yönde etkilediği bilgilerine yer verilmiştir. Genel Ağ haberine bağlı sorularda ise ulaşımın gelişmesinin ticarete sağlayacağı faydaların tahmin edilmesi ve ulaşım teknolojilerinin gelişmemiş olması varsayılarak, yaşanabilecek zorlukların tahmin edilmesi istenmiştir. Ekonomik ilişkilerin, iletişim ve ulaşım teknolojileriyle uluslar arası boyutta gelişmesi "Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı (9)" ve "Eşitsizliklerin Azaltılması (10)" amaçlarıyla ilişkilendirilebilir. Son olarak bu öğrenme alanında yer verilen ortak mirasın önemi konusu ile ilgili etkinlik örnekleri içerik-29'da yer almaktadır.

Sizin yaşadığınız yerde insanlığın ortak mirası olarak kabul edilebilecek hangi tarihi, doğal ya da kültürel değerler vardır? Bunların ortaya çıkarılmasının ve korunmasının önemi nedir? Söyleyiniz.

Sıra Sizde

Yukarıda sözü edilenlerin dışında dünyada ve ülkemizde bulunan ortak miras öğeleri hakkında bir araştırma yapınız. Aralarından seçeceğiniz üç tanesini aşağıdaki bölüme yazıp arkadaşlarınızla paylaşınız.

İsmi: _____

Bulunduğu yer: _____

Hakkındaki bilgiler: _____

İçerik-29: Ortak Mirasın Korunması ve Tanıtımı (MEB, 2019, s.184-185)

İçerik-29'da yer alan etkinlikler ortak miras sayılan, doğal, tarihi veya kültürel değerleri ele almaktadır. Bu değerlerin topluma kazandırılmasının ve korunmasının önemi hakkında öğrencilerin düşüncelerini açıklamaları beklenmektedir. Aynı zamanda öğrencilerden ders kitabında yer alan doğal ve tarihi miras alanları dışında, ülkemizde veya dünyada yer alan ortak miras alanları hakkında araştırma yaparak, seçtikleri üç tanesi hakkında edindikleri bilgileri ders kitabındaki ilgili bölüme yazmaları

istenmektedir. Ortak mirasın ortaya çıkarılması, doğal veya tarihi ortak miras alanlarının korunması konuları “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (11)” amacı ile doğrudan ilişkilendirilebilir.

Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular

Araştırmannın bu kısmında “sürdürülebilir kalkınma konusu ve amaçları Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı’ndaki, öğrenme alanlarında yer alan değerlendirme sorularına nasıl yansımıştır?” sorusuna cevap aranmıştır. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı’ndaki öğrenme alanlarının her birinin son bölümünü oluşturan “Kendimi Değerlendiriyorum” soruları, sürdürülebilir kalkınma amaçları bağlamında incelenmiştir. Değerlendirme soruları, doğru-yanlış, eşleştirme, boşluk doldurma, çoktan seçmeli ve açık uçlu sorular bir arada kullanılarak oluşturulmuştur. Farklı zorlukta ve farklı formatta sorulara yer verilerek, geçerlilik ve güvenilirlik arttırılmaya çalışılmıştır.

Birey ve toplum öğrenme alanında yer alan konuların değerlendirilmesi amacıyla, öğrenme alanı sonunda yer verilen “Kendimi Değerlendiriyorum” bölümünde 25 soru bulunmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili sorulara içerik-30’da yer verilmiştir.

() 5. Her çocuğun yaşama hakkı vardır.

() 6. Çocuklar hem işçi olarak çalışıp hem de okula devam edebilirler.

() 7. Dünyada çocukların hakları devletler tarafından korunmalıdır.

() 8. Tüm çocuklar eşit haklara sahiptir.

5. Her çocuğun yeterli hakkı vardır. **beslenme**

5. alanındaki gelişmeler ile iletişim, ulaşım, ev işleri gibi pek çok alanda yaşamımız kolaylaştı. **teknoloji**

6. Dünyanın birçok yerinde çocuklar salgın hastalıklar ve kötü beslenme nedeniyle hayatını kaybetmektedir.

Yukarıda verilen bilgiye göre çocuklar hangi haklarını kullanamamışlardır?

A) Yeterli beslenme-sağlık hizmetlerinden yararlanma

B) Oyun oynama-yeterli beslenme

C) Sağlık hizmetlerinden yararlanma-egitim alma

D) Düşüncelerini söyleme-oyun oynama

C. Aşağıdaki haklar ile ilgili sorumlulukları eşleştiriniz.

HAK	SORUMLULUK
■ Okulda eğitim görmek	■ Çevreyi kirletmemek
■ Oyun oynamak	■ Okula zamanında gitmek
■ Sağlıklı bir çevrede yaşamak	■ Oyuncakları zarar vermeden kullanmak

1. Teknolojik ürünlerin yaygınlaşması aile ve çevremizle ilişkilerimizde ne gibi değişikliklere neden olmaktadır?

3. Çocuklar hangi haklarını kullanmakta güçlük çekiyorlar? Örnekler veriniz.

İçerik-30: Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Değerlendirme Soruları (MEB, 2019, s.32-33)

İçerik-30’da birey ve toplum öğrenme alanına yönelik değerlendirme soruları yer almaktadır. Doğru-yanlış sorularında, çocukların yaşama hakkı ve eğitim hakkı, dünyadaki tüm çocukların eşit haklara sahip olması ve bunun devletler tarafından

korunması konuları ele alınmaktadır. Boşluk doldurma sorusunda ise çocukların beslenme hakları ve teknolojinin günlük yaşama etkisi konuları üzerinde durulmaktadır. Eşleştirme sorusunda, haklar ve sorumluluklar işlenmiş, bu iki farklı olgunun ayırt edilebilmesi amaçlanmıştır. Çoktan seçmeli soruda, çocukların salgın hastalıklar ve yetersiz beslenme dolayısıyla hayatlarını kaybetmeleri konu edinilmiştir. Son olarak açık uçlu sorularda, teknolojinin toplumsal ve çevresel ilişkilere etkisi ve çocukların haklarını kullanmakta yaşadıkları güçlükler ele alınmaktadır. Çocukların yaşama, eğitim, beslenme, eşit haklara sahip olmaları konuları “Açlığa Son (2)”, “Sağlık ve Kaliteli Yaşam (3)” ve “Nitelikli Eğitim (4)” amaçları ile ilişkilendirilebilir.

Kültür ve miras öğrenme alanında yer alan konuların değerlendirilmesi amacıyla, öğrenme alanı sonunda yer verilen “Kendimi Değerlendiriyorum” bölümünde 29 soru bulunmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili sorulara içerik-31’de yer verilmiştir.

() 5. Çevremizde yer alan dağ, deniz, ırmak, orman doğal varlıklara örnektir.

3. Arkeoloji müzelerinde Anadolu medeniyetlerine ait bulunmaktadır.

4. Ülkemizde bulunan arasında milli parklar da yer alır.

tarihi eserler doğal varlıklar

C. Aşağıdaki tabloda numaralanmış tarihi eser, mekân ve nesnelere ile doğal varlıkların numarasını ilgili oldukları yerin başındaki parantezin içine yazınız.

1. Erfelek Şelalesi	2. Balıca Mağarası	3. Çanakkale Saat Kulesi	4. Sultan Hanı	5. Armutlu Kaplıcalar	6. Karun Hazineleleri
() tarihi eser, mekân ve nesnelere	() doğal varlıklar				

2. Çevremizdeki doğal varlık, tarihi eser ve yapıtlara örnekler veriniz.

4. Tatilde çok sayıda tarihi eser gördüğünü söyleyen biri aşağıdakilerden hangisini örnek verebilir?

- A) Tortum Şelalesi
- B) Kaz Dağları
- C) Van Gölü
- D) Çorum Saat Kulesi

İçerik-31: Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Değerlendirme Soruları (MEB, 2019, s.62-63)

İçerik-31’de kültür ve miras öğrenme alanına yönelik değerlendirme soruları yer almaktadır. Doğru-yanlış, boşluk doldurma, eşleştirme, çoktan seçmeli ve açık uçlu sorularda da tarihi eserler ve doğal varlıklar ele alınmıştır. Tarihi eserler ve doğal varlıkların korunması “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (11)” ve “Karasal Yaşam (15)” amaçları ile ilişkilendirilebilir.

İnsanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında yer alan konuların değerlendirilmesi amacıyla, öğrenme alanı sonunda yer verilen “Kendimi

Değerlendiriyorum” bölümünde 23 soru bulunmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili sorulara içerik-32’de yer verilmiştir.

2. Bir şehrin göç almasında ve nüfusunun artmasında aşağıdakilerden hangisi etkili değildir?

A) Sanayinin gelişmiş olması
B) Dağlık ve engebeli olması
C) Turizmin gelişmiş olması
D) Uygun iklim koşullarına sahip olması

3. Haritada numaralanmış alanlarla buralarda görülen afetler, aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak eşleştirilmiştir?

I II III
A) Orman yangını Deprem Heyelan
B) Deprem Orman Yangını Heyelan
C) Orman Yangını Heyelan Deprem
D) Heyelan Orman Yangını Deprem

4. Aşağıdaki özelliklerden hangisinde iklimin etkisinden söz edilemez?

A) Yetiştirilen tarım ürünlerinde
B) Evlerin yapı malzemelerinde
C) Halkın giyim biçiminde
D) Çıkarılan yer altı kaynaklarında

5. I. Barınma için ev yapması
II. Beslenmek için tarım yapması
III. Nehirlerden balık avlanması
IV. Ulaşım için köprü yapması

Verilenlerden hangileri insanların ihtiyaçlarını karşılamak için doğal ortamda yaptıkları değişikliğe örnek gösterilebilir?

A) I-II-III B) II-III-IV C) I-II-IV D) I-II-III-IV

6. Bitki örtüsünün az, eğimin fazla olduğu yamaçlarda aşırı kar yağışı aşağıdaki doğal afetlerden hangisine neden olabilir?

A) Çiğ
B) Deprem
C) Erozyon
D) Heyelan

2. Yaşadığınız yerde iklimin neleri etkilediğini birer örnek vererek açıklayınız.
4. Çevre sorunlarının oluşumunda insanın etkisine örnekler veriniz.

() 4. Doğal afetlerin oluşumunda o yerin coğrafi özelliklerinin etkisi yoktur.

İçerik-32: İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı Değerlendirme Soruları (MEB, 2019, s.90-91)

İçerik-32’de insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanına yönelik değerlendirme soruları yer almaktadır. Doğru-yanlış sorularında, doğal afetlerin oluşumu işlenirken, çoktan seçmeli sorularda göç ve nüfus, barınma, beslenme, balık avı, ulaşım, doğal afetler, iklim etkisi konuları işlenmiştir. Açık uçlu sorularda ise, iklimin yaşanılan çevreye etkisi ve çevre sorunlarının oluşumunda insanın etkisi konularına yer verilmiştir. Doğal afetler ve bu afetlerin insanlara etkisi konusu, açlık, göç, barınma ve beslenme sorunları gibi konuları da bünyesinde barındırmaktadır. Dolayısıyla doğal afetler ve insanlara etkisi konusu “Açlığa Son (2)”, “Sağlık ve Kaliteli Yaşam (3)” “Eşitsizliklerin Azaltılması (10)” ve “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (11)” amaçlarıyla ilişkilendirilebilir. Ulaşım konusu “Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı (9)” amacı ile, balık avı ise “Sudaki Yaşam (14)” amacı ile ilişkilendirilebilir. İklim ve iklimin insana ve çevreye etkisi konusu “İklim Eylemi (13)” amacı ile bağdaştırılabilir.

Bilim teknoloji ve toplum öğrenme alanında yer alan konuların değerlendirilmesi amacıyla, öğrenme alanı sonunda yer verilen “Kendimi Değerlendiriyorum” bölümünde 28 soru bulunmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili sorulara içerik-33’te yer verilmiştir.

5. alanındaki gelişmeler ile iletişim, ulaşım, ev işleri gibi pek çok alanda yaşamımızı kolaylaştı. teknoloji

1. Teknolojik ürünlerin yaygınlaşması aile ve çevremizle ilişkilerimizde ne gibi değişikliklere neden olmaktadır?

İçerik-33: Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı Değerlendirme Soruları (MEB, 2019, s.114-115)

İçerik-33'te bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanına yönelik değerlendirme soruları yer almaktadır. Boşluk doldurma ve açık uçlu sorular teknolojinin günlük yaşama, çevreye ve toplumsal ilişkilere etkisi konuları üzerinde durulmuştur. Teknolojinin çevreye etkisi konusu "Sorumlu Üretim ve Tüketim (12)" amacı ile ilişkilendirilebilir. Çünkü bu amaç daha sürdürülebilir üretim ve tüketim modellerine geçilebilmesi için ülkelerin bilimsel ve teknolojik kapasitelerinin geliştirilmesini destekler.

Üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanında yer alan konuların değerlendirilmesi amacıyla, öğrenme alanı sonunda yer verilen "Kendimi Değerlendiriyorum" bölümünde 23 soru bulunmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili sorulara içerik-34'te yer verilmiştir.

<p>() 1. Dağlık bölgeler için en uygun ekonomik faaliyet hayvancılıktır.</p> <p>() 2. Bir ürünün tüketicilere ulaştırılmasının sağlandığı aşama üretimdir.</p> <p>() 4. Herhangi bir yerde yeni bir fabrikanın açılması o yerdeki ekonomik faaliyetleri ve sosyal yaşamı değiştirir.</p> <p>() 5. Üretilen mal ve hizmetlerin kullanılmasına tüketim adı verilir.</p> <p>() 6. Turizm bir hizmet sektörüdür.</p> <p>() 8. Toplumun ihtiyaçlarının değişmesi ve teknolojinin gelişmesi gibi nedenlerle bazı meslekler geçirdiğini yitirmiştir.</p> <p>() 9. Toplumsal ihtiyaçlar zaman içerisinde değişiklik göstermez.</p>	<p>2. Bir bölgede yoğun olarak bulunan meslek dallarına bakarak aşağıdakilerden hangisi kesinlikle söylenebilir?</p> <p>A) Bölgenin nüfusu</p> <p>B) Bölgede yapılan ekonomik faaliyetler</p> <p>C) Bölgenin coğrafi özellikleri</p> <p>D) Bölgede görülen iklim tipi</p> <p>6. İş adamı Yasin Demirci 27335 nüfusu olan Denizli'nin Buldan ilçesine büyük bir tekstil fabrikası kurmak istiyor.</p> <p>Bu fabrika kurulduğunda aşağıdaki gelişmelerden hangisinin olması beklenmez?</p> <p>A) İlçede konut sayısı artar</p> <p>B) Halkın gelir seviyesi artar</p> <p>C) İşsizlik artar</p> <p>D) İlçeye göçler olur</p>	<p>1. "Bütün gün yer altında kazı çalışmaları yapıyorlar. Tüm bu çabalar kömür çıkarmak için. Çıkarılan kömür başka illere satılıyor. Babam da bu ekonomik faaliyet alanında işçi olarak çalışıyor. Kömür işletmesine yakın bir yerde de tarihi eserler bulunuyor. Ablam da tur rehberi olarak çalışıyor."</p> <p>Paragrafta söz edilen mesleklerle ait ekonomik faaliyetler hangi seçenekte doğru olarak verilmiştir?</p> <p>A) Sanayi, tarım, ticaret</p> <p>B) Tarım, madencilik, turizm</p> <p>C) Madencilik, ticaret, turizm</p> <p>D) Turizm, tarım, sanayi</p> <p>3. Tüketici Hakları Kanunu'na göre satın aldığımız ürün anızalı, kullanım tarihi geçmiş veya sorunlu çıkarsa bilinçli bir tüketici olarak aşağıdakilerden hangisini yapmak doğru olmaz?</p> <p>A) Ücretsiz olarak tamir edilmesini istemek</p> <p>B) Ödediğimiz ücretin iadesini istemek</p> <p>C) Yenisiyle değiştirilmesini istemek</p> <p>D) Yenisini satın almak</p>
---	--	---

tarım	ulaşım	madencilik	sanayi	hayvancılık	turizm	ormancılık
-------	--------	------------	--------	-------------	--------	------------

1. Toprağı işlemek, yararlı bitkiler yetiştirmek amacıyla yapılan etkinliklere denir.

2. Orman ve orman ürünlerinin kullanım faaliyetlerine denir.

3. Yer altındaki değerli madenlerin araştırılması, çıkarılması ve işlenmesi ile ilgili faaliyetlerin tümüne denir.

4. Tarım için elverişli olmayan gür otlakların bulunduğu yüksek düzlüklerde yapılır.

5. faaliyetlerinin yapıldığı yerlerde pek çok insan fabrikalarda çalışır.

6. Yaz mevsiminin uzun ve sıcak geçtiği Akdeniz kıyılarında faaliyetleri gelişmiştir.

İçerik-34: Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Değerlendirme Soruları (MEB, 2019, s.146-147)

İçerik-34'te yer alan doğru-yanlış sorularında ekonomik faaliyetler ve coğrafi koşulların ekonomiye etkisi, ekonominin sosyal yaşama etkisi, üretim aşaması ve ürünün tüketicilere ulaştırılması, toplumsal ihtiyaçlar ve bunların ortaya çıkardığı meslekler konuları işlenmiştir. Ekonomi, ekonomiyi etkileyen faktörler ve ekonomiden etkilenen faktörler, meslekler ve meslekleri ortaya çıkaran ihtiyaçlar “İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme (8)” ve “Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı (9)” amaçlarıyla ilişkilendirilebilir. Boşluk doldurma sorularında tarım, hayvancılık, madencilik, sanayi, ulaşım, turizm ve ormancılık gibi ekonomik faaliyetler ele alınmıştır. Tarım “Sorumlu Üretim ve Tüketim (12)”, hayvancılık “Sudaki Yaşam (14)” ve “Karasal Yaşam (15)”, madencilik “Erişilebilir ve Temiz Enerji (7)”, sanayi ve ulaşım “Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı (9)”, turizm “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (11)” ve ormancılık “Karasal Yaşam (15)” amaçlarıyla ilişkilendirilebilir. Çoktan seçmeli sorularda, mesleklerin nüfus, ekonomik faaliyet, coğrafi koşullar ve iklim tipi gibi değişkenlere bağlı olması, sanayileşmenin faydaları, ekonomik refahın artışı, işsizlik problemi, göç sorunu, sanayi, tarım, ticaret, madencilik, turizm ve tüketici hakları konuları işlenmiştir. Meslekler konusu “İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme (8)”, sanayi ve sanayileşmenin faydaları “Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı (9)”, göç, ticaret, ekonomik refah ve işsizlik problemi “Eşitsizliklerin Azaltılması (10)”, tarım “Sorumlu Üretim ve Tüketim (12)” ve madencilik “Erişilebilir ve Temiz Enerji (7)” amaçları ile ilişkilendirilebilir. Son olarak tüketici hakları konusu “Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar (16)” amacıyla doğrudan ilişkilendirilebilir.

Etkin vatandaşlık öğrenme alanında yer alan konuların değerlendirilmesi amacıyla, öğrenme alanı sonunda yer verilen “Kendimi Değerlendiriyorum” bölümünde 30 soru bulunmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili sorulara içerik-35'te yer verilmiştir.

- () 1. Toplumsal ihtiyaçları karşılamak devletin sorumluluklarındandır.
- () 3. Sivil toplum kuruluşları gönüllü kişilerin desteğiyle birçok insana yardım ederler.
- () 4. TEMA doğal varlıkları koruma ve ağaçlandırma çalışmaları yapar.
- () 8. Temel hak ve özgürlüklerimiz anayasamızda yer almaktadır.

1. eğitim	2. sağlık	3. güvenlik	4. adalet	5. haberleşme	6. kültür
() Polis merkezi	() adliye	() PTT	() Müze	() okul	() aile sağlığı merkezi

1. Çevrenizdeki kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarına örnek veriniz.
3. Katılım hakkı ve düşünce özgürlüğünü büyüdüğünüzde nasıl kullanacaksınız? Örnek veriniz.
3. Aşağıdakilerden hangisi sivil toplum kuruluşlarının özelliklerinden biri **değildir**?
- A) Bakanlıklara bağlı çalışırlar.
- B) Toplumsal dayanışmayı artırırılar.
- C) Gönüllülerin desteğiyle hizmet verirler.
- D) Birçok insana yardım ederler.

1. I. Barınma – Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
II. Güvenlik – İçişleri Bakanlığı
III. Eğitim – Kültür ve Turizm Bakanlığı
IV. Haberleşme – Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı

Yukarıda toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçları karşılayan kurumlar eşleştirilmiştir. Bu eşleştirmelerden hangisi **yanlıştır**?

- A) I B) II C) III D) IV

2. Niğde Valisi Organize Sanayi Bölgesi'ndeki fabrikaları ziyaret etti. Vali, sanayi tesislerinin çalışmaları hakkında bilgi aldı. Vali "Her geçen gün büyümesini devam ettiren Sanayi Bölgemize yapılan yatırımlar vatandaşlarımız için yeni iş sahaları demektir. Bu konuda bizler de üzerimize düşen görevi yerine getirmek için elimizden gelen gayreti göstereceğiz." dedi.

İnternet haberi, 12 Nisan 2017 (Düzenlenmiştir.)

Yukarıdaki haberde valinin hangi alandaki çalışmalarına destek verdiği yer almaktadır?

- A) Eğitim B) Ekonomi
C) Sağlık D) Turizm

İçerik-35: Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanı Değerlendirme Soruları (MEB, 2019, s.166-167)

İçerik-35'te yer alan doğru- yanlış sorularında, toplumsal ihtiyaçlar, sivil toplum, TEMA, temel hak ve özgürlükler konuları işlenmiştir. Toplumsal ihtiyaçların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışma alanının çeşitli olması, bu iki konuyu sürdürülebilir kalkınma amaçlarının tümüyle ilişkili hale getirmektedir. Temel hak ve özgürlükler konusu ise "Yoksulluğa Son (1)", "Açlığa Son (2)", "Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam (3)", "Nitelikli Eğitim (4)" ve "Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar (16)" amaçlarıyla doğrudan ilişkilendirilebilir. İçerik-35'te yer alan boşluk doldurma sorularında, eğitim, sağlık, güvenlik, adalet, haberleşme ve kültür kavramları yer almaktadır. Eğitim "Nitelikli Eğitim (4)", sağlık "Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam (3)", güvenlik ve adalet "Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar (16)", haberleşme "Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı (9)" ve kültür konusu "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (11)" amaçlarıyla ilişkilendirilebilir. Çoktan seçmeli sorularda, barınma, güvenlik, eğitim, haberleşme gibi toplumsal ihtiyaçlar, sivil toplum kuruluşlarının özellikleri, sanayi ve istihdam gibi konular işlenmiştir. Sanayi ve istihdam konusu "İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme (8)" ve "Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı (9)" amaçlarıyla ilişkilendirilebilir. Son olarak açık sorularda ise, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, katılım hakkı ve düşünce özgürlüğü konularına yer verilmiştir. Sivil toplum kuruluşlarının, kamu kurum ve kuruluşlarının güçlendirilmesi "Eşitsizliklerin Azaltılması (10)" ve "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (11)" amaçları ile ilişkilendirilebilir.

Küresel bağlantılar öğrenme alanında yer alan konuların değerlendirilmesi amacıyla, öğrenme alanı sonunda yer verilen “Kendimi Değerlendiriyorum” bölümünde 19 soru bulunmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili sorulara içerik-36’da yer verilmiştir.

- () 1. Kullandığımız ürünlerin hepsi ülkemizde üretilmiştir.
- () 3. Doğal varlıklar insanlığın ortak mirası arasında yer almaz.
- () 4. Günümüzde ülkeler arası ticarete kullanılan en hızlı ulaşım aracı trendir.
- () 5. Doğal gaz ve petrol, boru hatları ile taşınır.
- () 6. Dış ticaret ülkeler arasındaki ekonomik farklılıklardan doğar.

ithalat	UNESCO	ihracat	turizm	UNICEF	ortak miras
---------	--------	---------	--------	--------	-------------

1. Bir ürünü ya da hizmeti başka bir ülkeden almaya adı verilir.
2. İnsanların dinlenmek, eğlenmek, görmek ve tanımak gibi amaçlarla yaptıkları gezilere denir.
3. dünyadaki ortak miras eserlerini korumayı amaçlayan uluslararası kuruluşlardan biridir.
4. geçmişten günümüze insanlığın sonraki nesillere bıraktığı maddi ve manevi değerlerdir.
5. Ülkemizde üretilen ürünlerin başka ülkelere satılmasına denir.

4. İletişim araçları ülkeler arası ekonomik ilişkileri artırmış ve kolaylaştırmıştır. **Aşağıdakilerden hangisi iletişimin ekonomide sağladığı kolaylıklardan biridir?**
- A) Cep telefonu sayesinde istediğimiz bir yakınımızı kolaylıkla arayabiliriz.
- B) Genel Ağ’dan istediğimiz oyunlara ulaşım oynayabiliriz.
- C) Genel Ağ ve cep telefonu sayesinde ürünlerimizi farklı ülkelere tanıtabiliriz.
- D) Genel Ağ üzerinden istediğimiz bilgiye ulaşabiliriz.

1. Ülkeler neden birbirleriyle alışveriş yapmak zorundadır? Açıklayınız.
2. Turizmin ülkeler arası ilişkilerde oynadığı rol nedir? Açıklayınız.

1. “ Ulaşımın gelişmesinin ülkeler arası ilişkilerde önemi büyüktür. Çünkü ulaşım, ”

Yukarıdaki boşluğa hangisi getirilemez?

- A) ticaretin kolaylaşmasını sağlar
- B) malların kolay taşınmasını sağlar
- C) üretimin yavaşlamasını sağlar
- D) kültürel ilişkilerin gelişmesini sağlar

3. Günümüzde üretilen ürünlerin bir ülkeden başka birへ taşınması çok daha hızlı ve güvenli hâle gelmiştir.

Bunun nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ticaretle ulaşmaların artması
- B) Ulaşım araçlarının artması
- C) Ülkeler arası dostluğun gelişmesi
- D) Ülkelerin ihtiyaçlarının azalması

5. Bir turist gezerken o ülkenin insanlarını ve kültürünü de tanır. Turizm sayesinde insanlar birbirini tanır, karşılıklı olarak birbirlerine sevgi ve saygı duyarlar. Buna göre turizmin yararları arasında;
- I. Ülkeler arası dostluk köprülerinin kurulması
- II. Ön yargıların ortadan kalkması
- III. Devletler arası yakınlaşma ve işbirliğinin gelişmesi
- durumlarından hangileri gösterilebilir?**
- A) I ve II B) II ve III C) I ve III D) I, II ve III

6. Aşağıdakilerden hangisi insanlığın ortak mirası için söylendiğinde yanlış olur?

- A) İnsanlığın ortak mirası çok uzun zamanda oluşur.
- B) İnsanlığın ortak mirasında sadece bir ulusun payı vardır.
- C) İnsanlığın ortak mirası korunmalıdır.
- D) İnsanlığın ortak mirası gelecek kuşaklara aktarılmalıdır.

İçerik-36: Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı Değerlendirme Soruları (MEB, 2019, s.187-188)

İçerik-36’da yer alan doğru-yanlış sorularında, üretim, doğal varlıklar, ortak miras, ülkeler arası ticaret, ticarete kullanılan ulaşım araçları, doğal gaz, petrol, dış ticaret ve ülkeler arasında dış ticaretle oluşan ekonomik farklılıklar konuları işlenmiştir. Boşluk doldurma sorularında, ithalat, UNESCO, ihracat, turizm, UNICEF, ortak miras kavramları ele alınmıştır. Çoktan seçmeli sorularda, ülkeler arası ticarete iletişim ve ulaşım, üretim ve üretilen ürünlerin dünya pazarlarında yer bulması, turizm ve turizmin faydaları ve insanlığın ortak mirası konularına yer verilmiştir. Açık uçlu sorularda ise yine ülkeler arası ticaret ve turizmin ülkeler arası ilişkilerdeki önemi üzerinde durulmaktadır. İthalat, ihracat, üretim, ülkeler arası ticaret, ticarete kullanılan ulaşım ve iletişim araçları, ülkeler arası dış ticaretle oluşan ekonomik farklılıklar ve küresel pazarlama konuları “Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı (9)”, “Eşitsizliklerin Azaltılması (10)”, “Sorumlu Üretim ve Tüketim (11)” ve “Amaçlar İçin Ortaklıklar (17)” amaçlarıyla ilişkilendirilebilir. Özellikle “Amaçlar İçin Ortaklıklar (17)” amacı,

ülkelerin borçlarını yönetmelerine yardımcı olunması, ekonomik ve sosyal politikaların koordine edilmesi, yatırımların teşvik edilmesi, uluslararası ticaretin geliştirilmesi, herkesin hakkını koruyan bir ticaret sistemi oluşturulması hedeflerini içerir. Doğal varlıklar, insanlığın ortak mirası, turizm, turizmin ülkeler arası ilişkilere etkisi, UNESCO ve UNICEF konuları “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (11)” ve “Karasal Yaşam (15)” amaçlarıyla ilişkilendirilebilir. Son olarak sorularda yer verilen petrol ve doğal gaz kavramları “Erişilebilir ve Temiz Enerji (7)” amacı ile ilişkilendirilebilir.

Altıncı Alt Probleme Ait Bulgular

Araştırmanın bu kısmında “sürdürülebilir kalkınma konusu ve amaçları Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı’ndaki, hangi öğrenme alanında veya öğrenme alanlarının hangisinde yoğunluk kazanmaktadır, neden?” sorusuna cevap aranmıştır. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı’nın, sürdürülebilir kalkınma amaçları bağlamında kazanımlar, kavramlar, okuma metinleri, etkinlikler ve içerikler ve son olarak değerlendirme soruları kategorilerinde incelenmesiyle elde edilen bulgulardan yola çıkılarak, hangi öğrenme alanının daha fazla ve farklı sürdürülebilir kalkınma amacına hitap ettiği bulgusu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) ile ilgili bulguların sayısı, öğrenme alanlarına göre farklılık göstermektedir. Tablo-3’te sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkili toplamda 1009 bulgunun, öğrenme alanlarındaki sayısal karşılığı yer almaktadır.

Tablo-3: Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlgili Bulguların, Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Öğrenme Alanlarındaki Sayısal Karşılığı

SKA ile ilişkili bulgu sayısı	Öğrenme Alanları							Toplam
	Birey ve Toplum	Kültür ve Miras	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Etkin Vatandaşlık	Küresel Bağlantılar	
Kazanımlar	2	2	4	1	6	2	3	20
Kavramlar	38	56	115	103	263	130	137	842
Okuma Metinleri	2	5	7	1	4	4	5	28
Etkinlik ve İçerikler	8	2	11	1	11	10	8	51
Değerlendirme Soruları	10	6	8	2	17	8	17	68
Genel Toplam								1009

Tablo-3'te yer alan veriler incelendiğinde, sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkili toplamda 20 kazanımın, sayısal olarak en fazla bulunduğu öğrenme alanı “Üretim, Dağıtım ve Tüketim”dir, en az olduğu öğrenme alanı ise “Bilim, Teknoloji ve Toplum” olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplamda 842 kavramın 263 tanesini bulundurmasıyla “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı, sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili en fazla kavramı bünyesinde barındıran öğrenme alanı olurken, en az kavramın bulunduğu öğrenme alanının, 38 kavramla “Birey ve Toplum” olduğu görülmektedir. Toplamda 28 okuma metni incelenmiş ve bunlardan 7 tanesini içermesiyle “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı, sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili okuma metnlerinin en fazla bulunduğu öğrenme alanı olmuştur. Sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkili en az metne yer verilen öğrenme alanının ise “Bilim, Teknoloji ve Toplum” olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Toplamda 51 etkinlik ve içerik incelenmiş, buradan elde edilen bulgularla, sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkili en fazla etkinlik ve içeriği bulunduran iki öğrenme alanı ön plana çıkmıştır. Bu öğrenme alanları “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ve “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanları olmuştur. Sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkili en az etkinlik ve içeriğin bulunduğu öğrenme alanı ise “Bilim, Teknoloji ve Toplum” olmuştur. Son olarak 68 bölüm sonu değerlendirme sorusu incelenmiş, sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkili en fazla soruya sahip olan öğrenme alanları, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanları olurken, en az soru içeren öğrenme alanı “Bilim, Teknoloji ve Toplum” olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öğrenme alanlarında işlenen konuların farklılaşması, konuların ilişkili olduğu sürdürülebilir kalkınma amaçlarında da farklılıkların ortaya çıkmasını sağlamaktadır. 17 farklı alanda işlenen sürdürülebilir kalkınma amaçlarının, sosyal bilgiler 5. sınıf ders kitabından elde edilen bulgularla ilişkisinin incelenmesi sonucunda, ders kitabından elde edilen bulguların işaret ettiği amaçlarında farklılaştığı görülmektedir. Bütün öğrenme alanlarında birden fazla sürdürülebilir kalkınma ilgili kazanım, kavram, okuma metni, etkinlik, içerik ve değerlendirme sorusuyla karşılaşılmıştır. Öğrenme alanlarında yer alan sürdürülebilir kalkınma amaçlarının gösterimine Tablo-4'te yer verilmiştir.

Tablo-4: Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Öğrenme Alanlarında İşlenen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının Çeşitliliği

SKA	Öğrenme Alanları						
	BT	KM	İYÇ	BTT	ÜDT	EV	KB
Yoksulluğa Son (1)	+	-	+	-	+	+	-
Açlığa Son (2)	+	-	+	-	+	+	+
Sağlık ve Kaliteli Yaşam (3)	+	-	+	+	-	+	-
Nitelikli Etiğim (4)	+	-	-	+	+	+	-
Cinsiyet Eşitliği (5)	+	-	-	-	-	+	-
Temiz Su ve Sanitasyon (6)	+	-	+	-	+	+	-
Erişilebilir ve Temiz Enerji (7)	-	-	+	-	+	-	+
İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme (8)	+	-	+	-	+	+	+
Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı (9)	-	-	+	+	+	+	+
Eşitsizliklerin Azaltılması (10)	-	-	+	-	+	+	+
Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (11)	+	+	+	-	+	+	+
Sorumlu Üretim ve Tüketim (12)	+	-	+	+	+	-	+
İklim Eylemi (13)	+	-	+	-	+	+	-
Sudaki Yaşam (14)	-	-	+	-	+	+	-
Karasal Yaşam (15)	+	+	+	-	+	+	+
Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar (16)	+	-	-	-	+	+	-
Amaçlar İçin Ortaklıklar (17)	+	-	-	-	+	+	+
Toplam	13	2	13	4	15	15	9

Tablo-4’te yer alan veriler incelendiğinde, “Birey ve Toplum” öğrenme alanında toplamda 13 farklı amaca karşılık verebilecek bulguya ulaşılmıştır. Bu öğrenme alanında ilişkisi bulunamayan sürdürülebilir kalkınma amaçları “7, 9, 10 ve 14” amaçları olmuştur. “Kültür ve Miras” öğrenme alanında ise 17 bulgudan yalnızca 2 sürdürülebilir kalkınma amacına ilişkin bulguya rastlanmıştır. Bulguların ilişkili olduğu amaçlar ise “11 ve 15” amaçları olmuştur. “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında incelenen bulguların toplamda 13 sürdürülebilir kalkınma amacıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Bulgularla ilişkilendirilemeyen amaçlarsa “4, 5, 16 ve 17” amaçları olmuştur. “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanından elde edilen bulgular incelendiğinde, toplamda 4 sürdürülebilir kalkınma amacıyla ilişkili bulguya rastlanmıştır. Bulguların ilişkili olduğu amaçlar “3, 4, 9 ve 12” amaçlarıdır. “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanından elde edilen bulgular incelendiğinde, toplamda 15 farklı sürdürülebilir kalkınma amacıyla ilişkili bulguya rastlanmıştır. Bulguların ilişkili olmadığı ise “3 ve 5” amaçlarıdır. “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanından elde

edilen bulgular incelendiğinde, toplamda 15 farklı sürdürülebilir kalkınma amacıyla ilişkili bulguya ulaşılmıştır. Elde edilen bulguların ilişkili olmadığı amaçlar “7 ve 12” amaçlarıdır. “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanından elde edilen bulgular incelendiğinde, toplamda 9 farklı sürdürülebilir kalkınma amacıyla ilişkili bulguya ulaşılmıştır. Elde edilen bulguların ilişkili olmadığı amaçlar ise “1, 3, 4, 5, 6, 13, 14 ve 16” amaçları olmuştur.

BÖLÜM V

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Bu bölümde, yapılan araştırmadan elde edilen bulgulara yönelik sonuçlara ve bu sonuçlardan yola çıkılarak oluşturulan önerilere yer verilmiştir.

Sosyal bilgiler 5. sınıf düzeyi için Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda (2018) belirlenen kazanımlar, Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'nda yer alan öğrenme alanlarındaki, kavramlar, okuma metinleri, etkinlikler, içerikler ve değerlendirme soruları, sürdürülebilir kalkınma amaçları ve bu amaçlara bağlı 169 alt hedef kapsamında incelenmiştir. Elde edilen bulgulardan yola çıkarak, Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'nda yer alan konular ve içerikler sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla doğrudan veya dolaylı olarak ilişkilendirilebilir sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda (2018), 5. Sınıf düzeyindeki kazanımlar incelendiğinde, 20 kazanımın sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla doğrudan bağlantılı olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkilendirilebilen kazanımların en fazla olduğu öğrenme alanının “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı olduğu görülmektedir. Diğer öğrenme alanları için belirlenen kazanımlar da doğrudan ya da dolaylı olarak sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkilendirilebilir. Ancak sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkili en az kazanımın bulunduğu öğrenme alanının bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanı olması şaşırtıcı bir bulgudur. Bilimin ve teknolojinin yüzyılını yaşayan dünyada, öğrencilerin bu alanda daha fazla gelişme göstermeleri beklenirken, bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanında, teknolojinin toplumsal ilişkilere etkisiyle ilgili yalnızca bir kazanıma rastlanmaktadır. Bu öğrenme alanında yer alan kazanımların yoğun olarak vurgu yaptığı konu ise, sanal ortamın güvenilirliği, bilim insanları ve bilimsel etik konuları olmuştur. Teknolojinin hayatımızda iyimser anlamda daha demokratik toplum yaratma, kötümser anlamda ise yıkıcı sonuçlara neden olma gücünün göz önünde bulundurulması, toplum ve teknoloji ilişkisinin tüm boyutlarıyla geleceğe yönelik bir inşaa süreci olduğunun kavranmasını sağlar (Durdağ, 2018). Dolayısıyla geleceğin şekillendirilmesinde teknoloji olgusu göz ardı edilmemelidir denilebilir.

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'ndaki öğrenme alanından sürdürülebilir kalkınmayla ilişkili olabilecek kavramlar, ekonomi, ekonomik faaliyet, teknoloji, doğal kaynaklar ve sosyal sorumluluk temaları içerisinde incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, belirlenen kavramların en fazla bulunduğu öğrenme alanı, üretim dağıtım ve tüketim öğrenme alanı olmuştur. Diğer yandan sürdürülebilir kalkınmayla ilişkili en az kavramın bulunduğu öğrenme alanı, birey ve toplum öğrenme alanıdır. Üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanında yer alan kavramların, ekonomi, ekonomik faaliyet ve toplumsal ihtiyaçlar konularını ele alması, sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili kavramların toplandığı temalarda verilen kavramların da ekonomi, ekonomik faaliyet ve sosyal sorumluluk başlıklarını içermesi açısından beklenen bir sonuçtur. Birey ve toplum öğrenme alanında, haklar, sorumluklar ve çocuk hakları konuları yoğunlukla işlenmektedir. Dolayısıyla temaların içerdiği kavramların bu öğrenme alanında bulunmamış olması sonucu da olası hale gelmektedir. Günümüzde kalkınma konusu genel anlamda ekonomik göstergelerle ölçülen bir anlayış içerisinde, dolayısıyla çocuk hakları konusunun göz ardı edilmesi sonuçlarıyla karşılaşmaktadır (Işıkçı ve Eştürk, 2020). Birey ve toplum öğrenme alanında ele alınan konular genel olarak çocuk haklarına vurgu yapmaktadır ancak sürdürülebilir kalkınma amaçları içerisinde çocuk haklarının sınırlı birkaç maddeyle ele alınması bu öğrenme alanının kavramsal olarak öne çıkmasının önüne geçmiştir denilebilir.

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'ndaki öğrenme alanlarında yer alan okuma metinleri, öğrenme alanlarında yer verilen konulara göre çeşitlilik göstermektedir. Sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkili okuma metinlerinin en fazla karşılaştığı öğrenme alanı, insanlar, yerler ve çevreler olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanı, harita bilgisi, iklim ve iklimin yaşama etkisi, afetler, çevre sorunları ve afetlerin toplumsal etkileri konularını ele almaktadır. Ele aldığı konular dolayısıyla içerisinde yer alan okuma metinleri, iklim ve etkilerini, afetler ve çevresel sorunları tanıtmaya yönelik hazırlanmıştır. Dolayısıyla, sürdürülebilir kalkınma amaçlarının çevresel faktörlere vurgu yapan amaçlarıyla doğrudan ilişki kurulabilmektedir. Geçmişten günümüze yapılan çalışmalar göz önüne alındığında sürdürülebilir kalkınma olgusunun rahatlıkla çevresel konularla ilişkilendirilebildiği görülmektedir. Bunun başlıca sebeplerinden biri sürdürülebilir kalkınmanın çevresel endişeler neticesinde ortaya atılmış olmasıdır (Gedik, 2020). Diğer yandan

sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkili okuma metinleriyle en az karşılaşılan öğrenme alanı bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanıdır.

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'nda yer alan etkinlikler ve içeriklerin incelenmesiyle elde edilen bulgular, ders kitabında yer alan etkinlik ve içeriklerin en fazla bulunduğu öğrenme alanlarının, insanlar, yerler ve çevreler ve üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanları olduğunu göstermektedir. İnsanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında yer alan içerik ve etkinlikler çevresel konular üzerinde dururken, üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanında yer alan içerik ve etkinlikler çevresel faktörlerin toplumsal etkileri üzerinde durmaktadır. İçerik ve etkinliklerin, sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkisine en az rastlanan öğrenme alanı ise bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanıdır. Sanal güvenlik ve bilimsel etik konularının yoğun olarak ele alındığı bu öğrenme alanında, teknolojinin sürdürülebilir kullanımı yaklaşımına yer verilmemiştir. Teknoloji değişen yapısıyla ekolojik dengenin sürdürülebilirliğini de etkilemektedir. Teknolojinin sürdürülebilirliği sağlama noktasında en önemli etkenlerden biri olarak ortaya çıkması, yalnızca sosyal ve ekonomik değil ekolojik olarak geleceği şekillendirmede teknolojiyi etkili bir araç haline getirmektedir (Koyuncu ve Akpolat, 2023).

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'nda yer alan, öğrenme alanları sonunda öğrencilerin öğrenme düzeylerini belirlemek amacıyla hazırlanmış değerlendirme soruları incelendiğinde, sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkili en fazla sorunun yer aldığı öğrenme alanlarının, üretim, dağıtım ve tüketim ve küresel bağlantılar öğrenme alanları olduğu görülmektedir. Küresel bağlantılar öğrenme alanında, yaşanan bölgenin ekonomiye katkısı, ticaret ve teknoloji, turizm ve insanlığın ortak mirası konuları yer almaktadır. Ekonomi, ticaret ve bunların küresel etkileşimi konuları, sürdürülebilir kalkınmayla bu öğrenme alanı arasında bağlantı kurulmasını sağlamaktadır. Küresel birçok problemim çözümü için küresel bir işbirliği gereklidir. Sürdürülebilir bir gelecek için küresel anlamda hareket edilmesi ve yatırımların sağlanması hem küresel hem de bölgesel olarak sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesini sağlayacaktır (Kaypak, 2011). Sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkili değerlendirme sorularının en az bulunduğu öğrenme alanı, bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanıdır. Ticaret ve teknoloji konusuna küresel bağlantılar öğrenme alanında yer verilirken, bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanında ticaret ve teknoloji ile ilişkili konulara rastlanmamaktadır. Değerlendirme sorularının ilişkili olduğu

soruların öğrenme alanlarında az ya da fazla bulunmasının bir diğer sebebi ise, her öğrenme alanının sonunda verilen değerlendirme sorularının farklı sayıda bulunmasıdır.

Son olarak, Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nda kaç farklı sürdürülebilir kalkınma amacına değinildiği ve bu amaçların hangi öğrenme alanında kendine yer bulduğu incelendiğinde Sosyal bilgiler 5. Sınıf ders kitabında, sürdürülebilir kalkınma amaçlarının tamamına değinildiği bilgisine ulaşılmıştır. En fazla değinilen sürdürülebilir kalkınma amacı, “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (11)” ve “Karasal Yaşam (15)” amaçları olmuştur. En az değinilen amaç ise “Cinsiyet Eşitliği (5)” amacı olmuştur. Kız çocuklarının okullaşması, kadınların istihdamı, sağlık hizmetlerinden faydalanması, karar alma sürecinde eşit katılım hakkına sahip olması noktasında günümüzde mevcut problemlerle karşılaşılmaktadır. Kadına yönelik şiddet ise ülkemizde gittikçe artan diğer önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmakta, kadınların dezavantajlı konumda bulunması, hem sosyal hem ekonomik hem de siyasal alanda devam etmektedir. Toplumsal anlayışların bu noktada gözden geçirilmesi ve düzenlenmesi gerekmektedir (K. S. G., 2008).

Sonuç olarak, Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı incelendiğinde, sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkili çeşitli bulgulara rastlanmış ve ders kitabının sürdürülebilir kalkınma amaçlarına hitap eden içerikler ve konular bulundurduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ders kitabıyla verilmesi beklenen kazanımların, kavramların, okuma metinlerinin, etkinliklerin, içeriklerin ve değerlendirme sorularının en çok “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar” ve “Karasal Yaşam” amaçlarıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkili en fazla konuyu bünyesinde barındıran öğrenme alanının “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” olduğu anlaşılmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkili en az konunun bulunduğu öğrenme alanının ise “Bilim, Teknoloji ve Toplum” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanının, günümüz ve gelecek koşullarına daha uyumlu konuları içermesi nedeniyle, sürdürülebilir kalkınma amaçlarını en az içeren öğrenme alanı olması beklenenden farklı bir sonuçtur. Üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanı ise, geleceğe yön vermede üretimin ve tüketimin sorumlu ve bilinçli hale getirilmesinin önemi ile ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkisinin güçlü olması beklenen bir sonuçtur.

Öneriler

Araştırma sonuçlarından elde edilen bulgulara göre şu öneriler sunulabilir:

Sosyal bilgiler dersinin toplumsal, ekonomik ve çevresel konuları ele almasından yola çıkılarak, bu araştırmada ekonomik ve çevresel koşulların ders kitabında yer alma biçimi incelenmiş ve eksik yönlerinden bahsedilmiştir. Sosyal bilgiler ders kitaplarında geleceğe dönük içeriklere daha fazla yer vermesi önerilebilir.

Bu araştırmada sürdürülebilir kalkınma amaçları Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı nitel bir araştırmayla incelenmiştir. Araştırmacılar, Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'nı bu araştırmadan farklı olarak sürdürülebilir kalkınma amaçları bağlamında nicel bir çalışmayla inceleyebilirler.

Yapılan bu araştırmada çalışma grubu olarak Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı belirlenmiştir. Araştırmacılar, sosyal bilgiler 6. ve 7. sınıf ders kitaplarını sürdürülebilir kalkınma amaçları bağlamında inceleyebilir ve geliştirilmesine yönelik öneriler sunabilirler.

Yapılan bu araştırmada Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın (2018) 5. sınıf düzeyi için belirlediği kazanımlar ele alınmıştır. Araştırmacılar, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda sürdürülebilir kalkınma konusu ile ilgili değişimi ortaya koyabilmek adına geçmişte yayımlanan öğretim programlarıyla güncel öğretim programını karşılaştırmalı olarak inceleyebilirler.

KAYNAKÇA

- Akpınar, P. (2011). *Sürdürülebilir kalkınma için eğitim konusunda ilköğretim okulu yöneticilerinin görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aktaş, F. (2019). *İlköğretim programlarının sürdürülebilir kalkınma hedefleri açısından, çevre eğitimi ve iklim değişikliği boyutunda incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akyıldız, F. (2011). Binyıl kalkınma hedefleri, insan hakları ve demokrasi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(14), 39-60.
- Alagöz, M. (2007). Sürdürülebilir kalkınmada çevre faktörü: teorik bir bakış. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, ISSN:1694-528X, Sayı:11, Ocak, ss:1-12
- Arat, G. ve Türkeş, M. (2002). *Vizyon 2023: Bilim ve Teknoloji Stratejileri Teknoloji Öngörü Projesi*. Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Paneli'nde sunuldu, Ankara.
- Aytaçlı, B. (2012). Durum çalışmasına ayrıntılı bir bakış. *ADÜ eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 1-9.
- Azrak, Y. (2022). Sosyal bilgiler dersinde sürdürülebilir kalkınma: sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve ortaokul öğrencilerinin görüşleri. *e- Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, (9), 792-835.
- Başgelen Akkaş, L. (2019). *Sürdürülebilir kalkınma konusunda yapılan eğitim araştırmalarına yönelik doküman analizi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kastamonu.
- Bozlağan, R. (2005). "Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı". *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (50), 1011-1028.
- Brundtland Raporu (1987). Ortak Geleceğimiz. <http://www.un.org/esa/sustdev/documents/docs.htm> adresinden 10.05.2023 tarihinde edinilmiştir.

- Bunchanan, L., B. ve Crawford, E., O. (2015). Teaching for sustainability in a social studies methods course: Opportunities and challenges. *Social Studies Research and Practice*, 10(2), 135-158.
- Cebeci Ö.F. ve Çakılcıoğlu M. (2002). *Kültürel Sürdürülebilirlik*. 10. Ulusal Bölge Bilimi/Bölge Planlama Kongresi, Trabzon.
- Creswell, J., W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri, Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (çev. Bütün, M. ve Demir, S., B.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çamur, D. ve Vaizoğlu, S., A. (2007). Çevreye ilişkin önemli toplantı ve belgeler. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6(4), 297-306.
- Çeçen, A. (2020). *İnsan Hakları*. Ankara: Astana yayınları.
- Çobanoğlu, O. ve Türer, B. (2015). Fen bilgisi ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma farkındalıklarının belirlenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2015(5), 235-247.
- Dal, Ş. (2020). *Fen bilimleri öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma farkındalıklarının ve görüşlerinin belirlenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ağrı.
- Demir, Y. ve Atasoy, E. (2021). Ortaokul öğrencilerinin sürdürülebilir kalkınmaya yönelik algılarının incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(3), 1688-1702.
- Demirezen, S. ve Kaya, E. (2022). Sosyal bilgiler ve fen bilimleri öğretim programı ve ders kitaplarında çevre konuları. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 5(2), 240-264.
- Dinç, E. ve Acun, A. (2017). Sosyal bilgiler dersinde ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma ile ilgili konuların öğretiminde güncel olayların kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri. *PAU Eğitim Fakültesi Dergisi*, (41), 29-46.
- Engin H. (2010). *Coğrafya eğitiminde sürdürülebilir kalkınma; sürdürülebilirlik eğitimi ve çevre eğitimi konularının kazandırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitü, İstanbul.

- Ergün, T. ve Çobanoğlu, N. (2012). Sürdürülebilir kalkınma ve çevre etiği. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 97-123.
- Eşkinat, R. (2016). Binyıl kalkınma hedeflerinden sürdürülebilir kalkınma hedeflerine. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 2(3), 276-282.
- Gedik, Y. (2020). Sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarla sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma. *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 3(3), 196-215.
- Güçlü, A. (2007). *Sürdürülebilir kalkınma ve Türkiye'nin çevre politikaları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güneş, A., M. (2012). Uluslararası çevre hukuku üzerine bir inceleme. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 70(1), 83-114.
- Hart, P. M. (1999). Predicting employee life satisfaction: A coherent model of personality, work, and nonwork experiences, and domain satisfactions. *Journal of applied psychology*, 84(4), 564.
- Işıkçı, Y. ve Eştürk, Ö. (2020). Türkiye'de çocuklar kalkınma politikalarının neresinde? Çocuk hakları açısından bir analiz. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(Ek Sayı-1), 81-119.
- K. S. G., Müdürlüğü. (2008). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013*. Ankara.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Kardaş İşler, N. (2022). İlkokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının sürdürülebilir kalkınma hedefleri ve yenilenmiş Bloom Taksonomisi kapsamında incelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(2), 472-486.
- Kaya, M. F. ve Tomal, N. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının sürdürülebilir kalkınma eğitimi açısından incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 49-65.

- Kaypak, Ş. (2011). Küreselleşme sürecinde sürdürülebilir bir kalkınma için sürdürülebilir bir çevre. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13(20), 19-33.
- Keleş, Ö. (2007). *Sürdürülebilir yaşama yönelik çevre eğitimi aracı olarak ekolojik ayak izinin uygulanması ve değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Keleş, R., (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Koyuncu, N. ve Akpolat, O. (2023). Sürdürülebilirlik açısından teknoloji, çevre ve insan etkileşimi. *Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi*, 6(1), 46-60.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Basım Evi.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). *Ortaokul 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Okumuş, A. (2010). *Bilimsel Araştırma Teknikleri*. İstanbul Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Onions, C.T. (1964). *The shorter Oxford English dictionary*. Oxford: Clarendon Press.
- Oxford (2015). The shorter Oxford English dictionary. <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/sustainable> adresinden 25.05.2023 tarihinde edinilmiştir.
- Özkaya, İ. (2007). Bir kalkınmacılık masalı. *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi*, 51(5).
- Özmehmet, E. (2008) Dünyada ve Türkiye’de sürdürülebilir kalkınma yaklaşımları. *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, 3 (12), 1-23.
- Özmen, M. T. (2009). Sera gazı-küresel ısınma ve kyoto protokolü. *İMO Dergisi*, 453(1), 42-46.
- Öztürk, T., & Keçe, M. (2015). 7. Sınıf öğrencilerinin bakış açısıyla sosyal bilgiler. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2015(5), 298-310.

- Sağdıç, A. ve Şahin, E. (2015). Sürdürülebilir kalkınma eğitimine yönelik inançlar: ölçek geliştirme çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 16(3), 161-180
- Seyitoğlu, İ., Ateş, M. M., Kan, M. S., Polat, E., Sizer, A., ve Ateş, A. (2023). Eğitim açısından sürdürülebilir kalkınma kavramı üzerine yapılmış olan tezlerin incelenmesi. *International Journal Of Social Humanities Sciences Reaserarch*, 10(93), 747-757.
- Strateji, T. C. ve Başkanlığı, B. (2019). *Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları 2. Ulusal Gözden Geçirme Raporu 2019 "Ortak Hedefler İçin Sağlam Temeller"*. Ankara.
- Subaşı, M. ve Okumuş, K. (2017). Bir araştırma yöntemi olarak durum çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 419-426.
- Tanrıverdi, B. (2019). Sürdürülebilir çevre eğitimi açısından ilköğretim programlarının değerlendirilmesi. *Kocaeli Üniversitesi, Eğitim ve Bilim Dergisi*, 34(151), 89-103.
- Taş, A. M. ve Özkartal, T. C. (2016). Sosyal bilgiler 4-5. sınıf programı ve ders kitaplarının sürdürülebilirlik kavramı açısından incelenmesi. *Researcher: Social Sciences Studies*, 4(1), 61-73
- Teksöz, G. (2014). Geçmişten ders almak: Sürdürülebilir kalkınma için eğitim. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 31(2), 73-97.
- Tezel, Ö. (2019). *Sürdürülebilir kalkınmada atık yönetimi ve işletmelerde yarattığı dışsallıklar*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Turan, S. ve Koç, A. (2021). Fen bilimleri ve sosyal bilgiler öğretim programlarının çevre eğitimi açısından değerlendirilmesi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 178-195.
- Türk, H. ve Atasoy, E. (2021). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının (2018) küresel vatandaşlık açısından değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(230), 147-167.

- UN -THE UNITED NATIONS (2000). *United Nations Millennium Declaration, Resolution adopted by the General Assembly*. United Nations, 55/2.
- UN. (2000). *Report of the world commission on environment and development: our common future*. <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>. adresinden 20.05.2023 tarihinde edinilmiştir.
- un.documents.com..<https://digitallibrary.un.org/record/3826773?ln=en> adresinden 11.05.2023 tarihinde alınmıştır.
- UNCED. (1992). *Agenda 21. United Nations Conference on Environment and Development*. United Nations Asssembly, New York.
- UNDP (2017). The sustainable development goals report. <https://unstats.un.org/sdgs/report/2017/overview/#> adresinden 20.05.2023 tarihinde edinilmiştir.
- UNDP, (2020). <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html> adresinden 02.12.2021 tarihinde alınmıştır.
- UNECE. (2005). *UNECE strategy for education for sustainable development*. New York.
- unesdoc.com.<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000004437?posInSet=10&queryId=N-EXPLORE-e9eb0ba3-4cbd-47e2-998c-f028dde530ea>adresinden 11.05.2023 tarihinde alınmıştır.
- WCED. (1987). *Report of the world commission on environment and development: Our common future*. <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf> adresinden 20.05.2023 tarihinde edinilmiştir.
- Yağmur, Z., İ. (2022). *Fen bilimleri öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin konu alan ve pedagojik alan bilgilerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Düzce Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Düzce.
- Yalçın, A. (2022). 21. yüzyılda sürdürülebilir kalkınma hedefleri: Türkiye’de sosyal bilgiler dersi öğretim programının yapısal olarak incelenmesi. *Harran Maarif Dergisi*, 7(1), 117-149.

- Yalçinkaya, E. (2012). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları farkındalık düzeyleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (25), 137-151.
- Yapıcı, M. (2003). Sürdürülebilir kalkınma ve eğitim. *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (1), 223- 230
- yeşilkutu.com. <https://rec.org.tr/?s=ye%C5%9Filkutu> adresinden 11.05.2023 tarihinde alınmıştır.
- Yıkılmaz, N. (2003). *Yeni Dünya Düzeni ve Çevre*. Ankara: Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayını.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A., Bozkurt, Y. ve Taşkın, E.(2005). Doğal kaynakların korunmasında çevre yönetiminin etkinliği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (13), 15-30.

Ek 1. Yazarın ÖzgeçmiŖi

